

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Адміністративно- юрисдикційна діяльність поліції

Навчальний посібник

«Центр учбової літератури»
Київ, 2016

УДК
ББК
А 31

Рекомендовано до друку
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
26 січня 2016 р., протокол № 1

Рецензенти:

Голосніченко І.П. — доктор юридичних наук, професор
Прилипко С.М. — доктор юридичних наук, професор, академік НАПрНУ, заслужений діяч науки і техніки

Авторський колектив: Константінов С.Ф., Братель С.Г., Басс В.О., Білик В.М., Братков С.І., Варивода В.І., Великий В.І., Гусева К.А., Делія Ю.В., Дрозд О.Ю., Золотарьова Н.І., Калініченко А.П., Квітка Я.М., Кудря В.О., Кузьмініх Г.Б., Либаш М.К., Мацюк В.Я., Павлівський М.К., Сущенко В.Д., Терещенко В.В., Хуторянський О.В., Цвігун Д.П., Шруб І.В.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції :

А 31 Навчальний посібник.— Київ: «Центр учбової літератури». — 2016. — 336 с.

У навчальному посібнику розглядається поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, аналізується склад адміністративного проступку, дається характеристика адміністративних проступків, підвідомчих поліції, порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також поняття доказів та доказування в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції.

Конспективне змістовне тлумачення зазначених питань здійснюється з урахуванням положень Конституції та чинного адміністративного законодавства України.

Розрахований для курсантів, слухачів, студентів вищих юридичних навчальних закладів, поліцейських тощо.

Зміни в законодавстві виховано станом на 1 січня 2016 р.

ЗМІСТ

Розділ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ЇЇ ЗМІСТ

§ 1. Поняття адміністративного проступку і адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції, її зміст та особливості	6
§ 2. Поняття й особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції, та його стадії	18
§ 3. Суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності та адміністративна підвідомчість	30

РОЗДІЛ 2. ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. Поняття та особливості доказування в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції	34
§ 2. Поняття доказів в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції та джерела їх отримання	38
§ 3. Учасники доказування, їх види та правовий статус	56
§ 4. Заходи забезпечення в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції	63

Розділ 3. КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПІДВІДОМЧИХ ОРГАНАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції	81
§ 2. Поняття кваліфікації адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції, та умови забезпечення законності при її визначенні	104
§ 3. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху	114

Розділ 4. КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ВЛАСНІСТЬ

- § 1. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на здоров'я населення, та особливості провадження за цими деліктами..... 129
- § 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на власність, та особливості за цими деліктами..... 138

Розділ 5. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

- § 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку..... 146
- § 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, та особливості провадження за цими деліктами 157

Розділ 6. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ, ЇХ КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ

- § 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління 192
- § 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, та особливості провадження за цими деліктами..... 195

Розділ 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ, ЇХ КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЦИМИ ДЕЛІКТАМИ

- § 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією та провадження за цими деліктами 209
- § 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією 213

Післямова	234
Список рекомендованої літератури.....	238

ДОДАТКИ

ВИТЯГИ із Кодексу України про адміністративні правопорушення...	247
ПОЛОЖЕННЯ про патрульну службу МВС	281
ІНСТРУКЦІЯ з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції	287
ІНСТРУКЦІЯ з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі.....	302
ІНСТРУКЦІЯ про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.....	327

Розділ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ЇЇ ЗМІСТ

§ 1. Поняття адміністративного проступку і адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції, її зміст та особливості

§ 2. Поняття й особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції, та його стадії

§ 3. Суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності та адміністративна підвідомчість

§ 1. Поняття адміністративного проступку і адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції, її зміст та особливості

У статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року зазначається, що Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

У п.2 статті 1 Закону визначено, що діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України.

Відповідно до ст. 23 Закону поліція наділена в сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності такими основними повноваженнями:

— вживати заходи з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

— вживати заходи, спрямовані на усунення загрози життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

— здійснювати своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

— у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання;

— доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

— вживати заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

Із наведених визначень вбачається, що в ході реалізації цих повноважень поліція охороняє зазначені об'єкти від протиправних посягань, у тому числі засобами її адміністративно-юрисдикційної діяльності. Зокрема, у ч.1 ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) визначено, що органи Національної поліції розглядають справи про адміністративні правопорушення за певними деліктами, а у п. 1-3 ч.2 цієї ж статті повноваженнями розглядати такі справи і накладати адміністративні стягнення від імені органів Національної поліції мають право конкретні категорії керівників органів поліції та працівники їх окремих підрозділів (патрульної служби Національної поліції тощо).

Із змісту статті 255 КУпАП вбачається, що право складання протоколів про адміністративні правопорушення надано уповноваженим на те посадовим особам органів Національної поліції.

Правове розуміння адміністративного проступку дається у ст. 9 КУпАП (прийнятою у 1984 р.) де закріплюється його поняття: адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Поруч із цим у ст. ст. 10, 11 визначаються критерії, за якими розмежовуються вчинення адміністративного правопорушення умисно (ст. 10) та з необережності (ст.11), а опис діянь, які визнаються адміністративними проступками, міститься у ст.ст. 41-212²⁰ КУпАП.

Як зазначає Колпаков В.К., після жовтня 1917 р. розуміння адміністративного (управлінського) правопорушення та адміністра-

тивного проступку (делікту) як різних за своєю суттю порушень права, зазнає змін.

В офіційних джерелах вони поступово починають трактуватися як терміни-синоніми, що означають діяння фізичних осіб, які порушують установлені державою заборони і тягнуть за собою адміністративний порядок застосування стягнень.

Відповідно до ідеологічних і політичних установок розробляється доктринальне підґрунтя. Це погляди А.І. Єлістратова про відсутність об'єктивних підстав на судове вирішення спорів щодо правомірності рішень адміністрації; ототожнення адміністративного оскарження з адміністративною юстицією (Д.М. Чечот, Н.Г. Саліщева); теорія адміністративного примусу, до якого належать адміністративні стягнення (М.І. Єропкін, Л.Л. Попов, А.П. Ключніченко); теорія шкідливості адміністративного проступку як матеріальної підстави для розмежування злочинів і адміністративних проступків (А.П. Ключніченко та ін.).

Нормативне закріплення цей підхід отримав в Основах законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення (1980). У ст. 7 цього акта зазначено: «адміністративним правопорушенням (проступком) визнається...» Таким чином, було зафіксовано позицію законодавця щодо адекватності понять «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок».

Без жодних змін ця конструкція перейшла до КУпАП 1984 року.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції – це одна з важливих складових частин адміністративної діяльності поліції, змістом якої є визначений законом порядок здійснення процесуальної діяльності, пов'язаної з виявленням, припиненням правопорушення, порушенням, розслідуванням, розглядом і вирішенням справ про адміністративні правопорушення, винесенням по них законних і об'єктивних постанов про адміністративну відповідальність та їх виконанням.

Юрисдикція — це коло повноважень особи або органу з правової оцінки конкретних фактів, у тому числі з розв'язання спорів та застосування санкцій відповідно до закону.

З іншого боку, *юрисдикція* — це встановлена законом (або іншим нормативним актом) сукупність повноважень відповідних органів та посадових осіб щодо вирішення правових спорів, вирішення справ про правопорушення, оцінки дій особи чи іншого суб'єкта з точки зору їх відповідності закону, застосування юридичних санкцій до правопорушників (за винятком звернення до суду).

Залежно від характеру правопорушень, різновидності органів, які здійснюють юрисдикційну діяльність, особливостей правових санкцій, які використовуються ними, визначають наступні *види юрисдикції*:

- 1) кримінально-правову;
- 2) цивільно-правову;
- 3) адміністративну;
- 4) дисциплінарну;
- 5) судову;
- 6) господарську.

Наша мета — проведення дослідження в галузі адміністративної юрисдикції поліції. Органи державної влади зацікавлені в упорядкуванні та вдосконаленні юрисдикційної діяльності апарату управління, зокрема, поліції. Саме тут необхідні конкретні правила, які визначають порядок застосування відповідних заходів державного впливу та забезпечують гарантії правильного і обґрунтованого здійснення адміністративної юрисдикції. Звідси випливає необхідність правового регулювання порядку юрисдикційної діяльності.

Правильне та ефективне використання поліцією можливостей адміністративної юрисдикції сприяє відчутному впливу на стан правопорядку та в цілому на правомірне функціонування інших органів адміністративної юрисдикції.

Для здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності поліція наділяється широким колом повноважень, в рамках яких вони реалізують надане їм право притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень. При цьому юрисдикція поліції має свої особливості у порівнянні з адміністративною юрисдикцією інших органів та судовою юрисдикцією.

Характерними рисами адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є:

- по-перше, її виключно державно-владний характер, що здійснюється тільки в офіційному порядку;
- по-друге, юрисдикція поліції завжди є адміністративною, тобто здійснюється тільки спеціально уповноваженими підрозділами та посадовими особами (див. ст. ст. 222, 255 КУпАП);
- по-третє, найважливішим у здійсненні юрисдикційних повноважень поліції є забезпечення нею правоохоронної діяльності в особі уповноважених органів та посадових осіб.

Основними *завданнями поліції*, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», є:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

- протидії злочинності;
- надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Таким чином, адміністративно-правова охорона правовідносин при виконанні вказаних завдань є визначений законом функціональний обов'язок поліції. При цьому захист суспільних відносин, що охороняються законом, забезпечується також:

- неюрисдикційними охоронними діями поліції, зокрема, здійсненням їх службами офіційного нагляду з метою попередження та виявлення порушень встановленого адміністративного режиму;

- запобіжними діями працівників підрозділів патрульної служби, дільничних інспекторів поліції;

- різного роду консультування;

- затриманням правопорушників, опитуванням потерпілих, свідків, усуненням протиправних ситуацій і т. ін.

У Національній поліції не всі підрозділи і посадові особи користуються юрисдикційними повноваженнями, що істотно відрізняє адміністративну юрисдикцію цих органів від юрисдикції органів правосуддя. Але, незважаючи на це, адміністративна юрисдикція в Національній поліції усе ж здійснюється великою кількістю суб'єктів юрисдикційних правоохоронних відносин, уповноважених законом притягати винних у правопорушеннях осіб до адміністративної відповідальності.

Юрисдикція поліції пов'язана не лише з існуванням суто юрисдикційних дій (розгляд і вирішення конкретних справ, здійснення повноважень щодо накладення адміністративних стягнень), але також і з реалізацією компетенції неюрисдикційного характеру як самими суб'єктами адміністративної юрисдикції, так і іншими посадовими особами поліції, що не мають права здійснення юрисдикції.

Зокрема, *працівникам поліції* відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» надано право:

- 1) перевірки документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхневої перевірки і огляду;
- 4) зупинення транспортного засобу;

5) пред'явлення вимоги залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;

6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;

7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;

8) перевірки дотримання вимог дозвільної системи органів поліції;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

10) перевірки дотримання обмежень, встановлених законом особам, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування.

При цьому дії, що виконуються, мають подвійний характер. В одних випадках органи Національної поліції «обслуговують» самі себе (затримання та доставлення порушника публічної безпеки та порядку органом Національної поліції, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами тощо.). В інших — здійснюють неюрисдикційні дії для забезпечення необхідних умов по реалізації адміністративної юрисдикції іншими її суб'єктами (тимчасове вилучення посвідчення водія, оформлення протоколу про адміністративні правопорушення, які розглядаються судом (суддями), адміністративними комісіями та ін.).

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає такі *види адміністративних стягнень*:

1) попередження;

2) штраф;

3) штрафні бали;

1) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;

2) конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

3) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (право керування транспортними засобами, право на полювання);

4) громадські роботи;

- 5) виправні роботи;
- 6) адміністративний арешт;
- 7) арешт з утриманням на гауптвахті.

Крім вказаних видів адміністративних стягнень, законодавством передбачено адміністративне видворення за межі України іноземних громадян та осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років судом, відповідно до ст. 24¹ КУпАП, можуть бути застосовані такі заходи впливу(не відносяться до адміністративних стягнень):

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Інші види заходів адміністративного впливу встановлюють закони України:

— «Про громадські об'єднання» - попередження, тимчасова заборона (зупинення) окремих видів діяльності; призупинення діяльності; примусовий розпуск (ліквідація).

— «Про запобігання корупції» — кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність (штраф, конфіскація незаконно одержаної неправомірної вигоди матеріального характеру, звільнення з посади, дострокове припинення повноважень особи на виборній посаді, обмеження у зайнятті певним видом діяльності та ін.)

Проте не всі органи адміністративної юрисдикції можуть застосовувати в повному обсязі заходи адміністративної відповідальності. Можливість їх використання обмежена специфікою правового положення конкретного суб'єкта юрисдикції.

Із перерахованих заходів органи Національної поліції мають право застосовувати лише:

- 1) попередження;
- 2) штраф.

Інші заходи адміністративного впливу перебувають за межами їхніх юрисдикційних повноважень. При цьому потрібно зазначити, що ступінь використання органами Національної поліції зазначе-

них повноважень не є однозначною. Це свідчить про різну питому вагу кожного покарання в системі адміністративно-примусових засобів, які застосовуються органами Національної поліції у порядку організації юрисдикції.

До числа особливостей адміністративної юрисдикції органів Національної поліції варто віднести тільки одноособове її здійснення. Якщо одні органи адміністративної юрисдикції мають винятково колегіальні повноваження (адміністративні комісії, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад), то системі органів Національної поліції притаманна лише одноособова форма адміністративної юрисдикції (наприклад, попередження, накладення штрафу, направлення матеріалів справи до суду начальником органу Національної поліції).

Обов'язковими умовами здійснення юрисдикції є наявність події правопорушення, специфічного процесуального регламенту вирішення справи, а також прийняття юрисдикційного акту у встановленій законом формі та порядку.

В основі змісту юрисдикційної діяльності органів Національної поліції є збирання, дослідження та оцінка обставин вчиненого правопорушення та прийняття рішення по справі.

Одним із найважливіших елементів юрисдикційної діяльності є правова кваліфікація посадовими особами органів Національної поліції тих чи інших протиправних діянь, тобто юридична оцінка інформації, аналіз конкретних юридичних фактів.

У цілому застосування до винних осіб правових санкцій може здійснюватися тільки в межах юрисдикційної діяльності, проте, наслідком юрисдикційної діяльності не завжди є винесення постанов лише про накладення адміністративного стягнення (про застосування заходів впливу до неповнолітніх, закриття справи).

Отже, *адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Національної поліції* — це врегульований нормами адміністративного права (адміністративного законодавства) спеціальний різновид адміністративної діяльності, який полягає у виявленні протиправних діянь, зборі та оцінці матеріалів (а також доказів), кваліфікації адміністративних правопорушень, а також здійсненні адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення.

На думку Кузьменко О.В., система адміністративного процесу будується відповідно до змісту діяльності, яку виконує публічна адміністрація, її посадові та службові особи, що дозволяє вести

мову про три види адміністративних проваджень в системі адміністративного процесу: адміністративно-процедурні; адміністративно-деліктні; адміністративно-судочинські.

Кожний із зазначених видів проваджень має структурні підвиди.

Адміністративно-процедурні провадження.

Дана група проваджень характеризується тим, що метою діяльності публічної адміністрації є виконання покладених на неї обов'язків по реалізації законних прав та інтересів громадян, тобто реалізація публічно-правових функцій так званого безконфліктного змісту.

Відповідно до цього адміністративно-процедурні провадження можна розділити на «управлінські», «щодо надання адміністративних послуг» та «за зверненнями громадян».

«Управлінська» процедура починається за ініціативою адміністративного органу. Ініціатива публічного органу може бути зумовлена виконанням обов'язків, що покладені на відповідні органи законом, або впливати з доручень інших органів чи посадових осіб, але це також має виходити із закону. Крім цього, на нашу думку, має бути наявна належна підстава для початку процедури: або якісь об'єктивні події (наприклад, стихійне лихо), або прийняття адміністративно-правового рішення компетентним органом чи посадовою особою (наприклад, примусове виконання рішення). При цьому регулювання саме «управлінської» процедури має особливу цінність для захисту прав та законних інтересів особи. Адже коли особа сама звертається до адміністративного органу, то вона, звичайно, очікує на прийняття відповідного рішення. Коли ж провадження починається органом влади, то прийняте рішення може бути цілковитою несподіванкою для особи, і до того ж не завжди приємною.

Управлінські процедури за критерієм управлінської мети можна поділити на: контрольно-наглядові, заохочувальні, атестаційні, по виконанню примусових рішень тощо.

До другої категорії можна віднести справи за заявами про надання адміністративних послуг, коли йдеться про задоволення суб'єктивного права особи.

Адміністративні процедури з надання адміністративних послуг — це встановлений нормами адміністративного права порядок діяльності органів публічного управління, спрямований на забезпечення умов для реалізації прав, свобод та інтересів фізичної або юридичної особи, який здійснюється за зверненням цієї особи.

Адміністративні процедури з надання адміністративних послуг розрізняються залежно від характеру адміністративних послуг, що надаються органом публічного управління. За таким критерієм можна виокремити: реєстраційні, дозвільні, ліцензійні процедури тощо.

До третьої категорії можна віднести вирішення звернень громадян та юридичних осіб, коли йдеться про задоволення прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Адміністративно-деліктні провадження.

В основі змісту даної групи справ адміністративного процесу лежить вирішення адміністративно-правового спору. Розглядаючи окремі провадження, в основі яких полягає вирішення адміністративно-правового спору (наприклад, провадження у справах про адміністративні правопорушення (проступки)), необхідно дати правову оцінку поведінки сторін, які сперечаються, тому що немає реальної можливості для пошуку правильного, тобто оснований на вимогах діючого законодавства чи підзаконних актах рішення, яке підсумовує розгляд конфлікту. В цьому і є зміст щодо вирішення суперечки публічною адміністрацією. Крім того, треба зазначити, що у суперечці, яка виникла, важливу роль відіграє правова оцінка поведінки сторін.

Отже, **адміністративно-деліктні провадження** — це врегульована адміністративно — процесуальними нормами діяльність публічної адміністрації з розслідування, розгляду, прийняття рішень та винесення постанов, їх виконання в адміністративних справах деліктного характеру.

До даної групи проваджень відносяться: провадження у справах про адміністративні правопорушення (проступки); провадження по застосуванню заходів припинення (наприклад, огляд речей, особистий огляд тощо) та ін.

Провадження в адміністративному суді (адміністративно-судочинські провадження).

Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі при виконанні делегованих повноважень.

До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім

випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження.

Адміністративний процес — це урегульована нормами адміністративно-процесуального права діяльність виконавчо-розпорядчих органів держави, їх посадових осіб, інших уповноважених на те суб'єктів, спрямована на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права у ході розгляду індивідуально-конкретних справ.

По вертикалі структуру адміністративного процесу стосовно адміністративного провадження можна представити наступним чином.

Адміністративний процес і адміністративне провадження співвідносяться між собою як загальне і часткове, як ціле і частина цілого. Між адміністративним процесом (цілим) і будь-яким з адміністративних проваджень (частиною цього цілого) існують нерозривні взаємозумовлюючі і системоутворюючі зв'язки і відносини.

Будь-яке адміністративне провадження складається з ряду окремих операцій.

Вивчення таких операцій у різних видах адміністративних проваджень свідчить, принаймні, про чотири ознаки, які притаманні для них.

По-перше, вони здійснюються послідовно, тобто одна операція змінює другу, утворюючи своєрідний ланцюг дій.

По-друге, розташування операцій у цьому ланцюгу має не випадковий характер. Їх послідовність логічно визначена. Так, винесення постанови у справі не може передувати такій операції, як складання протоколу про адміністративні правопорушення.

По-третє, різним видам адміністративних проваджень притаманні різні за характером і призначенням операції. Відрізняються вони і за ступенем урегульованості адміністративно-процесуальними нормами.

По-четверте, здійснення тієї або іншої операції у тому або іншому провадженні визначається адміністративно-процесуальними нормами і виступає як момент реалізації матеріальних норм адміністративного права.

Ці логічні та послідовно змінюючи одна одну операції прийнято називати стадіями адміністративного провадження.

Стадії існують у будь-якому адміністративному провадженні. Кожному виду адміністративних проваджень притаманні свої

стадії, які не повторюються в інших видах. Саме тому через стадії, через їх аналіз характеризуються адміністративні провадження. Тобто, розглянути або дати характеристику тому чи іншому адміністративному провадженню здебільшого означає — проаналізувати кожну з його стадій.

Процесуальні стадії є «важливими органічними елементами, що характеризують структуру кожного з проваджень та адміністративного процесу в цілому.

Стадії одних видів проваджень зафіксовані в нормативному порядку, інших — не зафіксовані і являють собою специфічний результат доктринального узагальнення чинних у тій чи іншій сфері правил.

Отже, під **адміністративною процесуальною стадією** слід розуміти відносно відокремлені частини адміністративного провадження, які являють собою сукупність процесуальних етапів, спрямованих на досягнення локального завдання в рамках загальної мети вирішення індивідуально-конкретної справи.

Кожне адміністративне провадження специфічне, а тому процес виділення в межах адміністративного провадження стадій повинен відбуватися за певними критеріями і враховувати: 1) наявність стратегічних цілей і завдань, які досягаються і розв'язуються в ході цього провадження групою процедурних дій; 2) присутність відповідного процедурного оформлення документів; 3) законодавче закріплення специфічного кола учасників та обсяг їх процедурних прав і обов'язків.

Існує дуже багато точок зору правників щодо кількості стадій в окремих провадженнях, але це не має принципового характеру.

Кожне адміністративне провадження характеризується своєю певною кількістю стадій, серед яких можна виділити обов'язкові і факультативні стадії.

Обов'язкова стадія провадження — це стадія адміністративного провадження, проходження якої є обов'язковим для досягнення цілей і завдань, які поставлені перед провадженням. Наприклад, у провадженні в справах про адміністративні правопорушення однією з обов'язкових стадій завжди виступає стадія розгляду і прийняття постанови по справі.

Факультативна стадія провадження — це стадія адміністративного провадження, проходження якої не завжди є обов'язковим для досягнення загальних цілей і завдань провадження. Наприклад, факультативною стадією в провадженні у справах про адміністра-

тивні правопорушення виступає стадія оскарження чи перегляду постанови про накладення адміністративного стягнення.

Стадії можна подовжувати, можна подрібнювати на окремі дії, називати основними або допоміжними, давати їм різні назви тощо. Принципово важливим тут є те, що у підсумку стадії повинні повно і точно відображати цілісну картину провадження, як сукупність окремих дій або операцій, що здійснюються у процесі реалізації адміністративно-правових норм.

Спільними для адміністративного процесу, а значить і для кожного з адміністративних проваджень є стадії:

- аналіз ситуації, в ході якого збирається, досліджується інформація про фактичний стан справи, про реальні факти, про існуючі проблеми. Ця інформація фіксується на матеріальних носіях у вигляді протоколів, довідок, схем, звітів тощо та лягає в основу рішень публічної адміністрації, повноважного органу (посадові особи)

- прийняття рішення (постанови, наказу, інструкції) у справі, в якій фіксується воля суб'єкта публічної адміністрації;

- виконання рішення (постанови).

У певних випадках визнається доцільним ускладнення процедури вирішення справ публічною адміністрацією у адміністративних справах. Так, ряд проваджень має додаткові стадії: порушення справи та перегляд рішення (постанови).

Кожна стадія має свої етапи, які наповнені діями.

Етапи адміністративного провадження — це сукупність послідовних процесуальних дій, об'єднаних єдиною проміжною метою на певній частині конкретного адміністративного провадження.

Дія адміністративного провадження — це найменший структурний елемент адміністративного процесу.

Предметом розгляду даної роботи є провадження у справах про адміністративні правопорушення, тому основна увага буде присвячена саме даному виду провадження.

§ 2. Поняття й особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції, та його стадії

Під *адміністративним провадженням* ряд авторів розуміє усі сторони діяльності державного апарату, починаючи з підготовки і видання актів і закінчуючи організаційними і матеріально-тех-

нічними операціями, а адміністративний процес розглядають як діяльність, пов'язану із застосуванням примусових заходів. Інша ж більшість авторів розглядає провадження як структурну частину адміністративного процесу.

Нині законодавець чітко визначив, що вирішення справ про адміністративні правопорушення здійснюється за допомогою процесуального провадження. Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити ще один важливий висновок про єдине провадження для всіх без винятку справ про адміністративні правопорушення. Як відомо, раніше у літературі виділялося:

- а) звичайне провадження;
- б) прискорене (чи спрощене);
- в) спеціальне провадження щодо застосування адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, що не становлять великої суспільної небезпеки;
- г) провадження органом адміністративної юрисдикції іншої інстанції.

Така класифікація провадження була цілком виправдана. Кожен з його видів регламентувався зазвичай самостійним правовим актом, усі провадження мали свою специфіку. Однак у даний час із цією позицією не можна погодитись, передусім тому, що законодавець установив єдині цілі провадження в справах про адміністративні правопорушення, єдині гарантії забезпечення законності у таких провадженнях, єдині докази і єдині засоби та прийоми їх виявлення і т. ін.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення не згадується про спрощене провадження. Єдине, про що йдеться, так це про справи, за якими протоколи про адміністративне правопорушення не складаються (ст. 258 КУпАП). Але це не є «спрощеним провадженням» тому що усі інші вимоги, що висуваються до ведення провадження в справах про адміністративні правопорушення, повинні бути дотримані і виконані.

Зберігають свою силу і всі встановлені законодавцем гарантії, що забезпечують права й інтереси осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Стаття 268 КУпАП надає *особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, право:*

- знайомитися з матеріалами справи;
- давати пояснення;
- подавати докази;
- заявляти клопотання;

— при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

— виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо вона не володіє мовою, якою ведеться провадження;

— оскаржити постанову по справі.

Уряді країн Східної Європи законодавець передбачає спрощене провадження, воно відрізняється від звичайного не тільки тим, що не складається протокол про порушення, але й відсутністю цілого ряду гарантій, що забезпечують інтереси порушника.

Незважаючи на єдині правила провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх реалізація відрізняється специфікою залежно від суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності. Наприклад одні органи, розглядають справи колегіально, інші — одноосібно, деякі не беруть участі у виконанні винесених постанов, інші — роблять це в обов'язковому порядку.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на підставі єдиних принципів. В адміністративно-процесуальній науці країн Східної Європи проблема принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення ще до кінця не вирішена. У країнах СНД із представників адміністративно-процесуальної науки до цих проблем, зокрема, зверталися Д.М. Бахрах, А.П. Ключниченко, В.Д. Сорокін, Н.Г. Салишева і ряд інших авторів. В адміністративно-правовій літературі країн Східної Європи ці питання розглядалися в працях Е. Старосьцяка (Польща), І. Сюча (Угорщина), К. Свободи (Чехія), І. Дермеджієва (Болгарія).

Незважаючи на розходження у поглядах на коло принципів, що визначають основи адміністративного процесу, ідея про те, що вони, по суті, є похідними від конституційних, на яких засноване і діє державне управління, суперечок не викликає. Отже, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення є похідними від основних принципів державного управління.

Принцип провадження у справах про адміністративні правопорушення є, по-перше, його вихідним положенням, що визначає разом з іншими положеннями особливості і призначення цього провадження, його специфіку у порівнянні з іншими провадженнями, що складають у комплексі адміністративний процес.

По-друге, принцип повинен знайти своє закріплення в правових нормах. Так був закріплений принцип розгляду справи на за-

садах рівності громадян (ст. 248 КУпАП), одержав свій подальший розвиток принцип забезпечення прав і інтересів учасників провадження за допомогою надання права адвокату захищати їхні інтереси (ст. 271 КУпАП) і т. ін.

Не ставлячи своєю метою докладний аналіз принципів адміністративного провадження і визначення їх кола, достатньо підкреслити, що принципи, зафіксовані законодавцем, в обов'язковому порядку повинні дотримуватися у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. До їх числа належать:

- принцип законності;
- принцип охорони інтересів особистості і держави;
- принцип об'єктивної істини;
- принцип національної мови;
- принцип змагальності сторін;
- принцип публічності і гласності;
- принцип швидкості й оперативності;
- принцип рівності громадян.

Грунтуючись на загальних принципах, притаманних провадженню в справах про адміністративні правопорушення, можна виділити специфічні риси провадження, що здійснюється органами Національної поліції.

Ця специфіка, *по-перше*, виявляється в тому, що зазначена діяльність є допоміжною стосовно головних завдань у діяльності органів Національної поліції якими, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності і ін.

По-друге, органи Національної поліції розглядають широке коло справ про адміністративні правопорушення, що належать до різних сфер і галузей державного управління. Якщо інші органи державного управління, наділені адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, розглядають справи про адміністративні правопорушення тільки у певній галузі чи тільки з певних питань, то органи Національної поліції уповноважені вирішувати справи про адміністративні правопорушення, об'єктом посягань яких є суспільні відносини у різних сферах і галузях державного управління (правопорушення на транспорті, в галузі охорони здоров'я, у сфері громадського порядку і громадської безпеки, у сфері встановленого порядку управління та ін.).

По-третьє, органи Національної поліції побудовані і діють за принципом єдиноначальності. Начальник у конкретних випадках

приймає рішення одноосібно без узгодження з громадськими організаціями, в межах наданих йому прав і обов'язків. Об'єктивно необхідними передумовами єдиноначальності в органах Національної поліції є:

а) специфіка завдань, що вирішуються у сфері боротьби зі злочинністю й охорони публічного порядку, що обумовлює підвищені вимоги щодо організованості і дисципліни;

б) необхідність швидкого прийняття і негайної реалізації управлінських рішень;

в) необхідність оперативного та комплексного використання сил і засобів органів Національної поліції з метою найбільш ефективного виконання оперативно-службових завдань.

Цей же принцип (єдиноначальності) виявляється й у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, які розглядаються одноосібно особами, зазначеними, наприклад, у ст. 222 КУпАП і ін.

По-четверте, здійснення адміністративно-юрисдикційних повноважень в органах Національної поліції, як правило, не пов'язане із здійсненням інспектування. Ця ознака властива тільки адміністративно-юрисдикційній діяльності патрульної поліції. Для неї виявлення адміністративних деліктів і вжиття по них заходів впливає з характеру її роботи. Начальники органів Національної поліції і їхні заступники здійснюють розгляд справ про адміністративні правопорушення, що виявляються при адміністративному нагляді.

По-п'яте, органи Національної поліції виступають не тільки як головний суб'єкт у справах про адміністративні правопорушення, але й сприяють забезпеченню розгляду справ про адміністративні правопорушення іншими органами державного управління, наділеними адміністративно-юрисдикційними повноваженнями (адміністративними комісіями, виконавчими комітетами селищних, сільських рад, судами(суддями)).

Отже, можна дати визначення провадженню у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції. Аналізуючи викладене, ми доходимо до висновку, що воно являє собою комплекс взаємозалежних і взаємозумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до законодавства, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що спри-

яють вчиненню адміністративних правопорушень, попередження правопорушень, виховання громадян у дусі дотримання законів, зміцнення законності, здійснюваних спеціально уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції з метою забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності і ін.

Стадії провадження. Провадження у справах про адміністративні правопорушення у цілому і в справах, підвідомчих органам Національної поліції зокрема, є одним з самостійних видів адміністративних проваджень. Як зазначалося раніше, у своїй сукупності вони складають поняття адміністративного процесу і здійснюються в рамках певного процесуального регламенту (режиму) шляхом здійснення певних процесуальних дій, що слідують одна за іншою.

Чітке дотримання регламенту цих процесуальних дій і їхньої послідовності суб'єктами адміністративно-юрисдикційних повноважень органів Національної поліції є надійною гарантією дотримання законності при розгляді і вирішенні справ про адміністративні правопорушення.

Процесуальний регламент провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із сукупності однорідних груп процесуальних дій, однопорядкових за своїм змістом — стадій.

У кожній стадії є, як правило, «провідний» суб'єкт адміністративно-процесуальних відносин. Його обов'язком є здійснення тих процесуальних дій, які формують дану стадію. Так, у стадії порушення справи таким є орган Національної поліції; у стадії розгляду справи — орган Національної поліції, суд (хоча можна виділити, наприклад, і адміністративну комісію, що розглядає справи, підвідомчі органам Національної поліції); у стадії оскарження — суд, вищий орган управління і т. ін.

Основними стадіями провадження у справах про адміністративні правопорушення в цілому і провадження в справах, підвідомчих органам Національної поліції зокрема, як відомо, є:

- 1) порушення адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення й адміністративне розслідування;
- 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення та прийняття постанови;
- 3) оскарження постанови або рішення по справі про адміністративне правопорушення до органу, (посадової особи), який виніс цю постанову, вищестоящого органу (посадової особи), до суду; опротестування постанови або рішення по справі про адміністративне

правопорушення прокурором; зміна постанови по справі про адміністративне правопорушення;

4) виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

У рамках цих процесуальних стадій і здійснюється адміністративна юрисдикція органів Національної поліції. Зупинимось коротко на кожній із зазначених стадій з урахуванням провадження в справах про адміністративні правопорушення в органах Національної поліції, тому що характеристика загальних стадій провадження детально розглядалася в навчальній літературі.

Порушення адміністративного провадження у справі про адміністративне правопорушення є початковою стадією. Дії, вчинені в цій стадії, створюють необхідні передумови для нормального розгляду кожної справи органом Національної поліції, всебічного, повного й об'єктивного її вирішення. Ця стадія складається із сукупності процесуальних дій, що можуть бути зведені до трьох груп:

- порушення справи (провадження);
- проведення перевірочних дій;
- підготовка матеріалів до розгляду справи по суті і передача матеріалів справи уповноваженому органу чи посадовій особі за підвідомчістю.

Приводами до порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення в органах Національної поліції може бути інформація отримана з:

- заяв потерпілих, очевидців, причому як письмових, так і усних;
- рапортів поліцейських, протоколів та актів членів громадських формувань з охорони громадського порядку;
- матеріалів засобів масової інформації;
- повідомлень судових, прокурорських працівників, адміністрації підприємств, установ, організацій тощо.

— а також при безпосередньому сприйнятті (виявленні) факту неправомірної поведінки суб'єктом адміністративної юрисдикції;

Спеціального процесуального акта про порушення справи про адміністративне правопорушення, подібно до постанови про порушення кримінальної справи, працівник органу Національної поліції у цьому випадку не складає.

Об'єктивним вираженням акту порушення справи про адміністративне правопорушення є протокол, що, як правило, оформляється по кожному адміністративному правопорушенню з ураху-

ванням вимог ст.ст. 254, 256 КУпАП. За окремі незначні правопорушення адміністративні стягнення у вигляді штрафу можуть накладатися на місці без складання протоколів. Поліції також надається право на місці виносити усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а посадовим особам, уповноваженим вирішувати справу, — звільняти порушника від адміністративної відповідальності й обмежуватися усним зауваженням (ст. 22 КУпАП).

Таким чином, порушення справи, будучи початковою стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, являє собою комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення самої події правопорушення, обставин проступку, їх фіксування і кваліфікацію. Завершальним етапом цієї стадії є направлення матеріалів справи і протоколу про адміністративне правопорушення на розгляд за підвідомчістю.

Розгляд справ по суті — центральна стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами Національної поліції. Попередні їй підготовчі дії хоча і мають велике значення, однак мають субсидіарний (допоміжний) характер. Вони відбуваються саме для того, аби стало можливим дати категоричну відповідь по даній справі у спеціально винесеній органом адміністративної юрисдикції постанові.

При одержанні необхідних матеріалів, начальник органу Національної поліції або його заступник, інші суб'єкти адміністративної юрисдикції в органах Національної поліції зобов'язані ретельно їх вивчити і підготувати розгляд справи про адміністративне правопорушення. Статті 278, 279, 284, 285 КУпАП містять три *етапи розгляду справи*:

- підготовка справи до розгляду;
- власне розгляд справи;
- винесення постанови за результатами розгляду справи.

Підготовка справи до розгляду починається з моменту її надходження до органу, який правомочний розглядати справу. За загальним правилом справи про адміністративні правопорушення розглядаються за місцем вчинення порушення (ст. 276 КУпАП), за деякими винятками.

Так, за місцем вчинення чи за місцем проживання правопорушника справи про адміністративні правопорушення за ст.ст. 177 і 178 КУпАП розглядаються начальниками органів Національної поліції або їхніми заступниками, у випадках, коли правопорушення

вчинене водієм (ст.ст. 80, 81, 121 — 126, 127-1 — 129, ч. 1,2,3 та 4 ст. 130, ст. 139), — справи можуть розглядатися також за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушника.

Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються за місцем оброблення та обліку таких правопорушень.

Розгляд справи обмежено часовими рамками. У загальному порядку справа про адміністративне правопорушення розглядається в 15-денний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення й інших матеріалів справи (ст. 277 КУпАП). Однак справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 42², ч. 1 ст. 44, статтями 44¹, 106¹, 106², 162, 173, 173¹, 173², 178, 185, ч. 1 ст. 185³, статтями 185⁷, 185¹⁰, 188²², 203 — 206¹, розглядаються протягом доби, а статтями 146, 160, 185¹, 212⁷ — 212²⁰ — у триденний строк, статтями 46¹, 51, 166⁹, 176 і 188³⁴ — у п'ятиденний строк, статтями 101-103 КУпАП — у семиденний строк.

Визначаючи різні строки розгляду справ про адміністративні правопорушення, законодавець виходив передусім із необхідності забезпечення принципів невідворотності відповідальності та швидкості і економічності провадження в справах про адміністративну відповідальність, а також ступеня суспільної небезпеки правопорушень. Окрім цього взято до уваги можливість додаткового збору матеріалів для найбільш повного підтвердження протиправних дій (дослідження предметів, які стали знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення), речовин (наркотичних), проведення медичного огляду особи (яка зловживає наркотичними засобами або яка перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, чи під впливом лікарських препаратів), тривалості періоду для доставлення правопорушників до органу Національної поліції, громадського пункту охорони порядку, приміщення сільської (селищної) ради тощо).

Так, протягом доби розглядаються справи за дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП), поширювання неправдивих чуток (ст. 173¹ КУпАП), вчинення насильства в сім'ї (ст. 173² КУпАП), розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУпАП), злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського (ст. 185 КУпАП).

Протягом трьох діб розглядаються справи за торгівлю з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП), порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹ КУпАП), адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (ст.ст. 212⁷-217²⁰).

Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа), що наділена правом здійснення юрисдикції, виносить постанову по справі. Ст. 284 КУпАП передбачає три *види постанов у справі про адміністративне правопорушення*:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про застосування заходів впливу, передбачених ст. 24¹ КУпАП;
- 3) про закриття справи.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції органів Національної поліції мають право виносити тільки два види постанов — про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи. Заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КУпАП, до неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від 16 до 18 років (ст. 13, 221 КУпАП) застосовуються винятково судом (суддею).

Наступною стадією провадження є *оскарження*, опротестування і перегляд постанов в справах про адміністративні правопорушення. На відміну від інших стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення стадія перегляду є факультативною, необов'язковою.

Перегляд постанови в справах про адміністративні правопорушення полягає у перевірці законності й обґрунтованості справи суб'єктом, наділеним правом скасовувати, змінювати чи залишати раніше прийняту постанову без змін. Слід звернути увагу, що лише невелика кількість справ розглядається в порядку контролю. Але вже сам факт законодавчого передбачення такої стадії має велике попереджувальне значення, дисциплінує тих, хто правомочний застосовувати адміністративні стягнення.

Усвідомлюючи, що постанова може бути переглянута, а суд чи вищий орган можуть перевірити законність її винесення, орган (посадова особа) більш відповідальніше ставиться до визначення винності громадянина, кваліфікації його дій, вибору заходів стягнення.

Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень суб'єктів адміністративної юрисдикції органів Національної

поліції — заключна стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення, розглянутих органами Національної поліції. Вона має якість виконуваності, тобто обов'язковості здійснення дій, запропонованих органом (посадовою особою) адміністративної юрисдикції.

Вимоги постанови про накладення адміністративного стягнення мають обов'язковий характер як для того, кому вони адресуються, так і для офіційних органів і посадових осіб, на яких законом покладено обов'язок їх виконання, тому постанови мають характер індивідуального акта управління.

Сутність виконання постанов полягає у «практичній» реалізації адміністративного стягнення, призначеного правопорушнику.

Виконання постанови про накладення конкретних заходів адміністративного стягнення здійснюється в специфічних формах залежно від того, який захід адміністративного стягнення виконується. При цьому постанова про накладення адміністративного стягнення виконується або органом адміністративної юрисдикції, що його виносить (п. 4 ст. 299 КУпАП), або іншим органом. Постанови органів Національної поліції часто виконуються ними самими (штрафи на місці, попередження, та ін.).

Крім того, органи Національної поліції виконують постанови про застосування заходів адміністративного стягнення, винесених іншими органами (адміністративний арешт, трудове використання осіб, підданих адміністративному арешту).

Початкову стадію практичної реалізації постанов про накладення адміністративних стягнень регулює ст. 299 КУпАП, відповідно до якої постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення.

При оскарженні постанови про накладення адміністративного стягнення постанова підлягає виконанню після залишення скарги без задоволення, за винятком постанов про застосування заходу стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, крім постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, підлягає примусовому виконанню після закінчення п'ятнадцятиденного строку.

Постанова про накладення адміністративного стягнення звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову.

Стаття 300¹ КУпАП передбачає порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі

У разі сплати фізичною або юридичною особою п'ятдесяти відсотків розміру штрафу протягом п'яти банківських днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, така постанова вважається виконаною.

У разі несплати фізичною або юридичною особою штрафу протягом тридцяти днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху стягується пеня у подвійному розмірі штрафу.

У разі несплати штрафу і пені протягом тридцяти днів з дня виникнення підстав для її стягнення відповідна постанова про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху підлягає примусовому виконанню.

Примусове виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху не звільняє від сплати пені.

У разі оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху перебіг строків зупиняється до розгляду скарги.

Стаття 301 КУпАП передбачає відстрочку виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення правопорушення), виправних робіт і арешту. Відстрочка припиняє виконання даних постанов. Надати відстрочку до одного місяця має право орган (посадова особа), що виніс постанову, звернувши її до виконання.

Підставою для її надання є наявність обставин, що ускладнюють або унеможливають негайне виконання постанови (важка хвороба особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, складні сімейні обставини, нещасний випадок у сім'ї тощо), або ініціатива самого органу, що виніс постанову про адміністративне стягнення.

Зрозуміло, що суб'єкт адміністративної юрисдикції органів Національної поліції має право лише відстрочити виконання постанови про накладення штрафу, а не скасувати її.

У ст. 303 КУпАП зазначено, що не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо вона не була звернена до виконання протягом трьох місяців з дня винесення (давність виконання постанови). У цей строк не включається час, на який виконання постанови припиняється у зв'язку з відстрочкою, пов'язаною з поданням прокурора чи скарги.

Потрібно ще раз підкреслити: постанова повинна бути звернена до виконання у тримісячний строк з дня винесення. Пізніше починати виконавче провадження не можна, це було б порушенням законності. Але якщо виконання постанови розпочато до закінчення строку давності, його можна продовжувати стільки, скільки необхідно. Закон не встановлює граничного терміну виконавчого провадження.

§ 3. Суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності та адміністративна підвідомчість

Відповідно до чинного адміністративного законодавства органи Національної поліції є суб'єктами юрисдикційних повноважень у справах, які перебувають у їх підвідомчості. Займаючи специфічне місце в системі суб'єктів адміністративної юрисдикції, органи Національної поліції виконують і специфічні завдання, пов'язані з їх особливим правовим положенням при забезпеченні правоохоронних функцій.

Поняття «суб'єкти адміністративної юрисдикції в органах Національної поліції» вужче поняття «органи Національної поліції», оскільки далеко не всі посадові особи органів Національної поліції є носіями юрисдикційних повноважень. Чинне законодавство наділяє такими повноваженнями тільки певну їх частину. Органам Національної поліції підвідомче широке коло справ про адміністративні правопорушення.

Підвідомчість — це віднесення конкретної справи про адміністративне правопорушення до ведення визначеного суб'єкта адміністративної юрисдикції, органу управління, суду, громадської організації відповідно до виконуваної ним функції та кола покладених завдань в галузі правоохоронної діяльності.

Юридичні норми, які визначають підвідомчість, мають змішаний, матеріально-процесуальний характер.

Віднесення розгляду конкретних справ до повноважень певних органів (посадових осіб) визначається у рівній мірі і матеріальними і процесуальними нормами, у тому числі нормами адміністративного матеріального та процесуального права.

Виходячи з того, що термін «підвідомчість» походить від слова «відомство» — тобто система, сукупність установ, які обслуговують будь-яку галузь державного управління, можна вважати, що категорія підвідомчості у більшій мірі належна адміністративному праву, ніж іншим галузям права, а «підсудність» — поняття, похідне від поняття «підвідомчість».

Адміністративна підвідомчість може бути суб'єктивною, об'єктивною, альтернативною та виключною.

Суб'єктивна підвідомчість визначає правоздатність конкретного органу чи його посадової особи здійснювати адміністративну юрисдикцію щодо визначених, чітко окреслених законом та іншими нормативними актами справ. З цієї точки зору можна говорити про підвідомчість певних суб'єктів адміністративної юрисдикції: відомств, комісій, інспекцій, судів тощо.

У межах діяльності визначеного відомства, а саме, органів Національної поліції можна говорити про підвідомчість справ патрульної поліції — у справах про порушення Правил дорожнього руху, про підвідомчість начальникам органів Національної поліції — у справах про порушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку та ін.

Об'єктивна підвідомчість визначається об'єктом адміністративно караного посягання, предметною ознакою даної справи. З цієї точки зору можна говорити про підвідомчість справ у галузі охорони праці та здоров'я населення, про адміністративні правопорушення, що посягають на власність, про порушення громадського порядку та громадської безпеки, встановленого порядку управління та ін.

Альтернативна підвідомчість означає можливість здійснення юрисдикційних повноважень на вибір тим чи іншим суб'єктом адміністративної юрисдикції.

Виключна підвідомчість характеризується тим, що певна категорія справ, зокрема, справи про дрібне викрадення чужого майна, злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського

порядку, військовослужбовця, справи про порушення правил адміністративного нагляду розглядаються лише суддею. Також ним розглядаються справи про позбавлення посвідчення водія на право керування автотранспортними засобами. Постанова судді є остаточною і оскарженню не підлягає.

Поняття підвідомчості тісно пов'язано із поняттям компетенції.

Компетенція — це коло повноважень щодо вирішення індивідуально конкретної адміністративної справи, які реалізує даний суб'єкт адміністративної юрисдикції. Однак в юридичній літературі іноді під компетенцією розуміється сукупність прав та обов'язків певного носія юрисдикційних повноважень.

Разом з тим, в інституті адміністративної відповідальності компетенція не відноситься тільки до правоздатності застосовувати заходи адміністративного стягнення. У це поняття включаються і інші компоненти правоздатності, які не охоплюються поняттям адміністративної юрисдикції. Наприклад, начальник органу Національної поліції правоздатний піддавати, за наявності достатніх на те підстав, адміністративному затриманню чи офіційному застереженню порушника публічного порядку, який у подальшому буде ним притягнений до адміністративної відповідальності. Більше того, останнє слід вважати основним елементом поняття компетенції.

Юрисдикція як адміністративно-правова категорія — це прерогатива певних учасників правовідносин застосовувати до правопорушників заходи адміністративних стягнень, давати правову оцінку фактам реально існуючої дійсності.

На теперішній час адміністративна юрисдикція органів Національної поліції здійснюється у більш широкому масштабі, ніж юрисдикція судова. Рівною мірою поняття підвідомчості ширше суміжного з ним поняття підсудності. Підвідомчість ніби служить підставою практичної реалізації юрисдикції, тобто для того аби вирішувати конкретні справи та застосовувати до порушників санкції, необхідно попередньо визначити у законі коло справ, які підвідомчі даному суб'єкту адміністративної юрисдикції.

Підвідомчість конкретних адміністративних справ органам Національної поліції, їх посадовим особам, які здійснюють юрисдикцію, визначається насамперед предметною ознакою, яка означає, що справи про адміністративні правопорушення вирішуються компетентними носіями юрисдикційних повноважень, у веденні яких постійно перебувають об'єкти протиправних посягань. Цим

самим конкретні юрисдикційні повноваження конкретних посадових осіб органів Національної поліції безпосередньо пов'язуються з основними їх посадовими повноваженнями, є нібито продовженням виконавчо-розпорядчої діяльності, яка здійснюється органами Національної поліції у підвідомчій галузі.

Органам Національної поліції, як носіям юрисдикційних повноважень в особі їх представників (посадових осіб), надано у рамках їх підвідомчості право розглядати та вирішувати справи:

— про порушення громадського порядку та громадської безпеки (ст.ст. 175¹; 176; 177; ч. 1 та 2 ст. 178);

— деяких порушень правил дозвільної системи (ст. 189²; 192; 194; 195);

— правил дорожнього руху, правил, які забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, які спрямовані на забезпечення збереження вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск та незаконне придбання бензину чи інших пально-мастильних матеріалів.

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Розділ 2. ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. Поняття та особливості доказування в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції

§ 2. Поняття доказів в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції та джерела їх отримання

§ 3. Учасники доказування, їх види та правовий статус

§ 4. Заходи забезпечення в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції

§ 1. Поняття та особливості доказування в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції

Законодавець, визначаючи завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення, вказує на необхідність вивчення усіх обставин вчиненого правопорушення. У відповідності до ст. 245 КУпАП завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі дотримання законів, зміцнення законності.

Адміністративний процес — це урегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність публічної адміністрації, спрямована на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права в ході розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ.

Вивчення обставин юридичної справи в правовій літературі отримало найменування доказування, яке визначається як центральна частина юридичного процесу, що здійснюється за допомогою активної, цілеспрямованої діяльності суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Особливість фактів, що підлягають доказуванню. Адміністративна відповідальність за своєю природою є відповідальністю ретроспек-

тивною, тобто факти, що служать підставою такої відповідальності, перебувають у минулому. Навіть у тому випадку, якщо порушення правил дорожнього руху, громадського порядку і т. ін. здійснюються на очах у працівника поліції, до моменту порушення справи вони вже є подіями минулого, і завдання поліцейського полягає у правильному і об'єктивному відтворенні цих фактів.

Як свідчить практика, більшість адміністративних правопорушень, які перебувають у сфері діяльності поліції, — це правопорушення що посягають на громадський порядок та громадську безпеку, встановлений порядок управління та безпеку дорожнього руху. Тому доказування у справах цієї категорії органи поліції спрямовують, головним чином, на встановлення саме таких обставин, які становлять об'єктивну істину (факт) у справах про порушення громадського порядку і громадської безпеки, встановленого порядку управління та на транспорті.

Особливості методів доказування. Ретроспективність обставин доказування у справах про адміністративні правопорушення виключає можливість використання цілого ряду методів, які знаходять своє застосування у встановленні фактичних обставин справи в інших видах провадження. Так, наприклад, виключається такий метод, як прогнозування. На перше місце виступають методи, пов'язані із безпосереднім сприйняттям дійсності. Особливо це характерно для доказової діяльності працівників поліції, які здійснюють нагляд за дотриманням законодавства про охорону громадського порядку і громадської безпеки.

Доказування у справах про адміністративні правопорушення характеризується також особливостями таких прийомів, що використовуються у цьому процесі, і засобів. Воно може здійснюватися лише за допомогою таких із них, які вказані в законі, і, таким чином, розсуд працівника поліції з приводу використання тих чи інших засобів і прийомів (перевірка документів особи, опитування особи, поверхнева перевірка і огляд тощо) обмежено.

Особливість суб'єктів доказування. На відміну від невизначеного кола суб'єктів адміністративного доказування взагалі, в процесі доказування саме у справах про адміністративні правопорушення беруть участь суб'єкти, які конкретно перелічені в Кодексі України про адміністративні правопорушення, (їх правовий статус буде розглянуто в наступному параграфі). Виключається можливість розширення цього кола відомчими нормативними актами. Перед усім, це стосується суб'єктів доказування правозастосовних

органів, коло яких особливо чітко визначено. І навіть, коли потреба практики боротьби з правопорушеннями немов би логічно зумовлює потребу розширення цього кола, необхідно керуватися лише вимогами закону. Так, наприклад, право складання протоколу у справах про дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати (викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян) надається адміністрації підприємства, установи, організації, власнику підприємства, установи організації або уповноваженому ним органу, хоча розповсюджене і виявлення цих фактів та складання відповідних протоколів працівниками органів поліції. Тому таке право також надано їм у відповідності до ст. 255 КУпАП.

Особливість правового регулювання процесу доказування. Доказування, як і всяка пізнавальна діяльність, є єдністю думки і практики. Одна лише розумова діяльність без збору доказів, без їх оцінки з точки зору практики, ніколи не приведе до об'єктивної істини. Звідси випливають об'єктивні передумови для можливості правового регулювання процесу доказування, у тому числі і адміністративного.

Ці принципові положення мають свій розвиток у Кодексі України про адміністративні правопорушення. Досить зазначити, що у ньому питанням провадження в справах про адміністративні правопорушення присвячено вісім глав (IV розділ). Кодексом визначено також процесуальний статус осіб, які беруть участь у провадженні, в тому числі визначені їх права і обов'язки щодо доказування, закріплене коло суб'єктів доведення провини, встановлено гарантії законності доказової діяльності.

Таким чином, можна дійти висновку, що нині основні важливі сторони доказування у справах про адміністративні правопорушення отримали цілком достатнє правове закріплення.

Аналіз особливостей доказування у справах про адміністративні правопорушення дозволяє зробити висновок про те, що воно, маючи загальні ознаки, властиві адміністративному доказуванню (здійснюваному органами державного управління, по адміністративних справах тощо), займає в той же час у його структурі особливе місце.

Отже, доказування в справах, підвідомчих органам Національної поліції — це заснована на законі і регламентована адміністративно-про-

цесуальними нормами діяльність уповноважених посадових осіб органів Національної поліції, спрямована на своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, а також виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень.

Для того, щоб завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення були вирішені в повному обсязі, необхідно встановити, що саме і за яких обставин сталося. Причому для кожної справи істотними будуть тільки ті притаманні обставини події. У той же час усі адміністративні правопорушення, як протиправні діяння, містять у собі один і той же «набір» основних юридичних елементів, тобто найбільш типові прояви для кожного адміністративного правопорушення, які визначаються через предмет доказування.

Предметом доказування, тобто обставинами, що підлягають з'ясуванню у справі про адміністративне правопорушення, є:

- наявність події адміністративного правопорушення (під подією в даному випадку розуміються передбачені КУПАП діяння (дія або бездіяльність) і шкідливі наслідки (для матеріальних складів правопорушень), що настали, а також причинний зв'язок між ними);

- особа, що вчинила протиправні дії (бездіяльність), за які нормами КУПАП передбачена адміністративна відповідальність (зокрема, якщо це фізична особа, то підлягають з'ясуванню такі питання, як прізвище, ім'я, по батькові, місце народження, вік, громадянство, соціальний майновий та сімейний стан, освіта, рід занять, відношення до військової служби, стан здоров'я, наявність судимості тощо);

- винність особи у вчиненні адміністративного правопорушення (у тому числі цілі, мотиви і інші аспекти суб'єктивної сторони правопорушення, коли юридичний склад правопорушення як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони передбачає необхідність з'ясування цих обставин);

- обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність, і обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність (причому необхідність доведення наявності або відсутності цих обставин існує і тоді, коли про це ніхто (особа, що притягається до відповідальності, захисник, потерпілий і ін.) спеціально не клопочеться);

- характер (майновий, моральний або фізичний) і розмір збитку, заподіяного адміністративним правопорушенням;

— наявність обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (ці обставини підлягають доведенню тільки тоді, коли в них виникає необхідність);

— інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (наприклад, питання про доцільність звільнення особи від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення), а також причини і умови вчинення адміністративного правопорушення (які самі по собі не впливають на кваліфікацію скоєного і долю особи, щодо обсягу її покарання, але мають важливе значення для профілактики аналогічних правопорушень в майбутньому).

Усі ці обставини встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, іншими протоколами, передбаченими КУпАП, поясненнями особи, стосовно якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, поясненнями та свідченнями потерпілого, свідків, висновками експерта, іншими документами, а також показаннями спеціальних технічних засобів, речовими доказами.

§ 2. Поняття доказів в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції та джерела їх отримання

Стаття 251 КУпАП визначає поняття доказів у справі про адміністративне правопорушення: доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді

за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції обов'язково проводять оцінку доказів у справі про адміністративне правопорушення. Ця оцінка є правовою і може даватися тільки уповноваженими суб'єктами. Стаття 252 КУпАП визначає, що орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Безпосереднім і єдиним засобом пізнання істини в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції у справах про адміністративні правопорушення є докази, що визначаються в юридичній літературі як фактичні дані, які використовуються для встановлення обставин справи відповідно до принципу об'єктивної істини.

Значне місце у процесі доказування та зборі доказів займає наявна доказова інформація щодо вчиненого адміністративного правопорушення: час, місце, обставини, шкідливі наслідки, винність особи, наявність чи відсутність предметів, речей чи документів, які можуть бути доказами при розгляді справи, свідків, технічних засобів, за допомогою яких можуть фіксуватися протиправні дії тощо.

Інформація може розглядатися як доказ за наявності двох умов.

По-перше, вона містить дані про наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винності особи в його здійсненні і інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

По-друге, відомо, що адміністративно-юрисдикційні процеси формалізовані, регламентовані правовими нормами, порядок же збору доказів визначений законодавством, причому в ряді випадків детально. Тому докази можуть бути використані в адміністративному провадженні тільки в тому випадку, коли вони отримані в порядку і з джерел, передбачених законодавством.

Однак головна функція будь-яких доказів, в тому числі і юридичних, полягає в обґрунтуванні рішення шляхом встановлення об'єктивної істини, що приймається. Нарівні з цим, юридичним доказам притаманні і специфічні риси. Передусім вони спрямовані на встановлення обставин юридичної справи. Ними оперують уповноважені і зацікавлені особи і встановлюють фактичні обставини, які покладаються в основу рішень, що приймаються у справі в галузі права, тобто по юридичних справах.

Юридичні докази, як було сказано раніше, — є фактичними даними. Це свідчить про те, що мова йде не про будь-які аргументи, а лише про ті, що стосуються фактів, тобто відомостей про факти, інформації про них. Докази у справах про адміністративні правопорушення, будучи юридичними, разом з тим мають специфічні ознаки, які випливають з їх джерел. Так, у адміністративному провадженні протокол про адміністративне правопорушення є не тільки джерелом доказів, але й виступає як акт, що свідчить про порушення справи, тому є не тільки обов'язковим процесуальним документом, але і таким, що займає ключове положення серед інших джерел.

Протокол — це юридичний документ, який складається уповноваженими на те посадовими особами або представниками громадської організації чи органу громадської самодіяльності, містить дані про обставини вчиненого правопорушення і особу, яка його вчинила (ст. 254 КУпАП). Він є комплексним джерелом доказової інформації, у якості якої виступають пояснення учасників провадження на відміну від тих, що стали традиційними в кримінальному і цивільному процесах свідчення. Серед процесуальних документів на перший план постають протоколи про вилучення речей і документів, що в такій якості не поставали раніше в юридичному процесі.

Протокол є одним із джерел доказів та служить підставою для подальшого провадження у справі про адміністративне правопорушення. Тому до протоколу висуваються певні вимоги.

Протокол складається:

а) тільки уповноваженою на те посадовою особою (ст. 255 КУпАП);

б) за встановленою формою (затверджується відомчими наказами, наприклад, наказ МВС України від 07 листопада 2015 р. № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» та наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»).

Містить відомості, необхідні для розгляду адміністративної справи по суті, точно фіксує правопорушення (ст. 256 КУпАП).

Посадові особи, які складають протокол, зобов'язані мати відповідні бланки протоколів, службові посвідчення, знаки встанов-

леного зразка (наприклад, патрульна служба МВС України, служба дільничних інспекторів поліції), які можуть бути пред'явлені за вимогою особи, яка вчинила правопорушення.

Протокол про адміністративні правопорушення, у разі його оформлення, складається у двох екземплярах, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності (ст. 254 КУпАП).

Протокол про адміністративне правопорушення, відповідно до ч. 2 ст. 222 та 255 КУпАП від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

У випадках, коли адміністративне правопорушення виявлено посадовою особою Національної поліції, яка не має права на складання протоколу, вона зобов'язана довести це до відома посадових осіб, уповноважених вжити відповідних заходів.

Складання протоколу є підставою для подальшого провадження у справі. Від того, наскільки грамотно, докладно та мотивовано його складено, залежить подальша об'єктивність розгляду справи та обґрунтованість застосування адміністративного стягнення.

Відомості, які повинні міститися в протоколі, поділяються на три групи.

Відомості щодо обставин вчинення адміністративного правопорушення. Вказується дата, час, місце, суть адміністративного правопорушення. Посадова особа, яка складає протокол, зобов'язана ретельно з'ясувати характер правопорушення, правильно кваліфікувати дії винної особи. У протоколі обов'язково слід вказати статтю КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за вчинене правопорушення.

Відомості, пов'язані з закріпленням обставин, що характеризують особу правопорушника: прізвище, ім'я, по батькові, рік та місце народження, місце роботи або навчання, матеріальний майновий та соціальний стан, судимість, чи притягався до адміністративної відповідальності раніше, місце проживання, документ, який посвідчує особу. Якщо правопорушник не має документів, які посвідчують його особу, а складення протоколу є обов'язковим, він може бути затриманий і доставлений до органу поліції для встановлення особи та складання протоколу (ст. 259 КУпАП, ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію»). Протокол складається

ся на особу, яка вчинила правопорушення. Якщо правопорушник є неповнолітнім, то у протоколі вказуються відомості про батьків або осіб, що їх замінюють, і відповідний протокол складається на вказаних осіб.

Перевірка паспортів або інших документів, що посвідчують особу, застосовується у випадках затримання особи, яка вчинила правопорушення. Наприклад, при вчиненні адміністративного правопорушення для складання протоколу від затриманого слід вимагати паспорт або документ, що посвідчує особу, оскільки протокол складається на особу, яка вчинила правопорушення.

При проведенні профілактичних заходів у місцях найчастішого скоєння правопорушень, у осіб, які перебувають у цих місцях особливо у нічний час, також можуть бути перевірені документи.

Поліцейські можуть вимагати пред'явлення документів і перевіряти їх відповідно до виконання функцій нагляду, що покладені на різні її служби законодавством.

Патрульні наряди мають право доставляти в поліцію осіб, підозрюваних у вчиненні злочину за наявності однієї із таких підстав і, відповідно, перевіряти документи:

а) коли цю особу застигли при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;

б) коли очевидці, в тому числі і потерпілі, прямо вкажуть на особу, як на таку, що вчинила злочин;

в) коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі знайдені явні сліди злочину.

Відомості щодо форми протоколу. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права та обов'язки, передбачені статтею 268 КУпАП, про що також робиться відмітка в протоколі. Правопорушник має право ознайомитися зі змістом протоколу, внести до ньо-

го власноручно пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це (ст. 256 КУпАП). Відмова правопорушника підписувати протокол не зупиняє подальше провадження у справі про адміністративне правопорушення.

При вчиненні адміністративного правопорушення групою осіб протокол складається на кожного порушника окремо.

При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень, протокол складається за кожне правопорушення, а адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення із числа вчинених. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднане одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень.

При затриманні правопорушника та доставленні його до органу поліції уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне затримання, в якому зазначаються: дата, час і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

У процесі боротьби з адміністративними правопорушеннями Національній поліції доводиться мати справу з численними і різноманітними доказами (ст. 251 КУпАП), їх несхожість і своєрідність не означає неможливості їх упорядкування. Таке упорядкування можна здійснити за допомогою класифікації, яка дозволяє глибше вивчити окремі сторони доказів (шляхом виявлення відмінностей і схожості), їх переваги і недоліки; сприяє більш точному вираженню в нормах процесуального права окремих правил збирання, дослідження доказів, допомагає точніше враховувати їх при оцінці і, таким чином, служить дієвим засобом здійснення завдань доказування. Ця класифікація також забезпечує правильне використання понять і термінів, усуває двозначність і неоднозначність мови.

Крім того, як і в інших галузях науки, вона сприяє систематизації накопичених знань.

Однак, при цьому, класифікація доказів повинна базуватися на правильному обліку об'єктивних властивостей явищ, що класифікуються. Одні ознаки служать основою розподілу доказів, виходячи з їх змісту, інші відображають специфіку процесуальної форми.

Класифікацію доказів можна здійснити за кількома основами, які являють собою складну і розгалужену систему, оскільки самі докази різні за своїм походженням, мають різну структуру і неоднакові функції в процесі доказування. Тому охопити усі ці ознаки системою класифікації за однією основою неможливо.

У процесі побудови класифікації виникають деякі труднощі. Це передусім складність і багатоплановість структури процесу доказування. Труднощі виникають також і з термінологією.

У юридичній літературі найбільш поширеним є розподіл доказів з точки зору їх змісту, тобто за ознаками, що характеризують докази як фактичні дані. Разом з тим, як уявляється, важливе значення мають і інші кваліфікуючі ознаки, які дозволяють поглибити процес пізнання, розглянувши докази в усій багатогранності сторін.

Деякі автори вважають дуже важливим групування доказів залежно від джерела відповідних відомостей. Такого упорядкування вимагають і докази, що використовуються органами поліції при розгляді справ про адміністративні правопорушення, оскільки вони за своєю сутністю дещо подібні кримінально-процесуальним і цивільно-процесуальним. Тому підстави для класифікації можна запозичити від цих наук. Разом з тим, специфіка доказів в адміністративному провадженні передбачає пошук також і інших підстав для цього упорядкування. Так, наприклад, можлива класифікація залежно від характеру інформації, що отримується суб'єктом, методів виявлення, від часу її виникнення тощо.

Класифікація доказів в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів поліції за загальнопоширеними підставами і підставами, притаманними тільки цьому виду доказів, виглядає таким чином:

1. За носієм фактичних даних і механізмом формування докази можуть бути розмежовані на особисті і речові.

Подія правопорушення відображається у свідомості людей, які брали участь у ньому або його спостерігали, і у вигляді різних змін на предметах і документах. Механізми цих відображень істотно відріз-

наються один від одного. В першому випадку це образи і поняття, що належать до сфери психіки, у другому – це зміна предметів матеріального світу, речей, їх властивостей і відносин, тобто фізичні і механічні зміни. Вирішальним критерієм в цій класифікації є зміст джерела інформації, тобто чи виходить інформація від осіб, чи міститься в предметах і документах. До першої групи можна віднести свідчення (усні і письмові) свідків, потерпілих, правопорушників, протокол про адміністративне правопорушення, висновки експертів. До другої групи належать речові докази (предмети і документи).

Таким чином, між особистими і речовими доказами існують відмінності в способах і умовах формування, зберігання і переробки інформації. Відмінності є також і в процесуальному режимі збору та оцінки доказів.

Особисті докази у свою чергу можна розділити на три групи. До першої групи особистих доказів можна віднести пояснення свідків, потерпілих, осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. При цьому свідчення може бути як в усній, так і в письмовій (у вигляді пояснень) формі. Закон не вимагає обов'язкової письмової форми пояснень. Свідки і потерпілі, якщо вони є, можуть обмежитися підписом у протоколі про адміністративне правопорушення. Правопорушник має право відмовитися від письмового пояснення, а також поставити свій підпис про ознайомлення з протоколом. При його відмові від підпису, про цей факт має бути зазначено у протоколі.

До другої групи особистих доказів належать протоколи про адміністративне правопорушення, протоколи про вилучення речей і документів, протоколи про огляд речей та особистий огляд і т. ін. У зазначених протоколах відображаються і закріплюються процесуальні дії. Обставини, а також обстановка правопорушення і пов'язані з ним події безпосередньо сприймаються суб'єктом доказування і при розгляді справи закон не вимагає повторного проведення дій, про які йдеться, на відміну від пояснень правопорушників і свідків. Тому кожний з протоколів перелічених дій є джерелом доказів.

До третьої групи особистих доказів належать інші документи. Вони додаються до матеріалів справи і не вимагають ні відтворення викладеної укладачем інформації щодо доказів, ні опису умов їх виявлення суб'єктом доказування.

Особисті докази містять інформацію про наявність або відсутність будь-якого факту, тобто відомостей, які підтверджують або

заперечують цей факт, а якого роду зазначена інформація — це вже підстави для іншої класифікації (прямі і непрямі види).

Речовий доказ — це, передусім, сам предмет, що стосується адміністративного правопорушення. На цьому предметі є сліди відображення наслідків протиправної дії.

Якщо особистий доказ являє собою комунікативний аргумент про існування або не відсутність факту, то пред'явлення предмета (речового доказу) є емпіричним аргументом, безпосередньо переконуючим адресата в існуванні речі і її властивостей.

Існують докази, які важко чітко розмежувати. Це плани, схеми, фотознімки, об'ємні копії. Відносно цих доказів можна вести мову лише приблизно. Наприклад, продукти психічної діяльності людини(плани, схеми, креслення) стоять ближче до документів, звичайні копії — до речових доказів, а фотознімкам належить відігравати проміжну роль.

Розподіл доказів на особисті і речові допомагає більш правильно з'ясувати об'єктивність кожного з них і ступінь їх значення для процесу доказування. Найбільш об'єктивну інформацію можна отримати від другої групи доказів. У процесі психічної переробки і зберігання людиною інформації щодо правопорушення мають значення її індивідуальні властивості, тоді як інформація, що міститься в предметах і документах, позбавлена такого недоліку. Разом з тим, враховуючи особливості психіки конкретної особи, умови сприйняття інформації, можна максимально наблизити процес відтворення обставин правопорушення до об'єктивної дійсності. Уточнення і перевірка доказової інформації повинна відбуватися залежно від рівня обізнаності та освіти її носія (наприклад, постановка додаткових запитань про обставини, що викликають сумніви, або перевірка автентичності документа шляхом проведення огляду, експертизи тощо).

2. За джерелом відомостей про факти докази поділяються на первинні і похідні. Первинні докази ті, що їх юрисдикційні органи отримують безпосередньо від первинного носія інформації. Похідні докази — ті, які органи адміністративної юрисдикції отримують від опосередкованого джерела інформації.

Даний розподіл зумовлений наявністю або відсутністю проміжного носія доказової інформації. Тому в юридичній літературі часто можна зустріти термін «першоджерело», маючи на увазі первинний доказ. Цим самим немов роз'яснюється, нагадується і вказується на відсутність подальших ланок при передачі та сприйнятті інформації про правопорушення.

Відмінність у структурі особистих і речових доказів допоможе нам більш наочно розглянути даний розподіл, тому ми до кожного з них наведемо ряд прикладів.

Початковими особистими доказами будуть свідчення (усні і письмові) свідків, потерпілих, правопорушників про факти, які мають значення для справи, що їх вони самі бачили або особисто чули про них. Речовими початковими доказами будуть описи предметів і документів зі слідами правопорушення в протоколах і висновках експертів.

Похідними особистими доказами будуть показання (усні і письмові) свідків, потерпілих, правопорушників про факти, що мають значення для справи, але почуті і побачені іншими «особами», які передали інформацію даним особам. Фактичні дані, добути таким чином, слід вважати доказами тільки тоді, коли відоме початкове джерело (першоджерело). Похідними речовими доказами будуть копії (об'ємні, фотографічні й ін.) предметів і документів зі слідами правопорушення, тобто будь-які копії тих предметів, що прийнято вважати речовими доказами.

Похідні докази відтворюють інформацію, якою володіє і передає першоджерело. Водночас похідні докази формуються пізніше початкових, на їхній основі і тому містять менший обсяг фактичних даних. При передачі інформації через проміжного носія не виключаються перекручування (у тому числі навмисні), частина інформації може не сприйматися і не сприймається. Будучи неповним відображенням, похідна інформація залежить від початкової.

Розподіл доказів на початкові і похідні дозволяє врахувати специфічні властивості кожного з цих видів доказів.

Практичне значення цього розподілу полягає у тому, що при збиранні, дослідженні, оцінці доказів часто через похідні докази можна встановити початкові, перевірити ступінь їх достовірності. Похідні докази, при неможливості залучення прямих, можуть бути покладені в основу рішення по справі. Тільки необхідно мати на увазі, як було зазначено раніше, що ступінь достовірності похідних доказів нижчий, тому, при відсутності початкових доказів, завжди важливо встановлювати першоджерело похідного доказу.

Таким чином, у процесі доказування необхідно визначити всі можливі заходи для збирання саме початкових доказів. Проте, похідні докази відіграють важливу роль при дотриманні умов, які гарантують точність і достовірність інформації, що міститься в них. Так, наприклад, при необхідності старанно перевірити й оцінити

початкові фактичні дані (показання свідків, потерпілих, правопорушників) можна порівняти їх з похідними. Така необхідність може виникнути у випадку зміни (цілком або частково) інформації, що виходить від першоджерела. Може також виникнути необхідність істотно доповнити початковий доказ, або в похідних доказах утримується інформація про той самий факт, чи заново відновити цей факт у випадку набуття початкового доказу.

3. Стосовно факту вчинення адміністративного правопорушення докази поділяються на прямі і непрямі.

Підставою для такого розподілу є розбіжність в структурі процесу обґрунтування доказуваного факту.

Прямий доказ такий, що прямо вказує на один або декілька елементів предмета доказування.

Непрямий доказ такий, що у результаті багатоступеневої процедури спочатку обґрунтовує існування проміжного факту, а потім, через нього, предмета доказування або його елемента.

Таким чином, побічні докази являють собою відомості про проміжні факти, окремі деталі якоїсь події, що стосується правопорушення. Ці деталі, будучи встановлені, використовуються для формування елементів предмета доказування. Цілком природно, що найчастіше побічні докази більш успішно використовуються для встановлення наявності самого факту правопорушення, а також винуватості або невинуватості правопорушника.

Непрямий доказ підтверджує деяке проміжне твердження, а потім через нього вже підтверджується обставина, що доказується. Зміст непрямого доказу включає дані про такі факти, встановлення яких складає не кінцеву мету, а проміжний етап конкретного процесу доказування. Таким чином, непрямий доказ є багатоступеневим на відміну від прямого, що є одноступеневим.

Практичне значення даного розмежування полягає у неприпустимості переоцінки прямих доказів і недооцінці непрямих. Логічний шлях від непрямих доказів до правопорушення складніший, ніж від прямих, тому його необхідно використовувати у сукупності з іншими доказами.

Процесуальні рішення на підставі непрямих доказів уповноважені посадові особи органів поліції, на жаль, приймають дуже рідко, що свідчить про певною мірою недостатню фахову підготовку працівників і обмеженість досвіду працювати з доказами. Непрямих доказів для притягнення до адміністративної відповідальності потрібно значно більше, ніж прямих. Водночас непрямі докази

мають не менш важливе значення. Завдяки їм також можна встановити істину по справі. Проте, працювати з непрямыми доказами складніше, ніж із прямими, і така робота потребує значного досвіду та знань.

4. Версії обвинувачення і версії доказу, що суперечать їм, поділяються на обвинувальні і виправдувальні.

Обвинувальні докази — відомості про факти, що встановлюють обставини, що підтверджують наявність факту правопорушення і винність особи у його вчиненні або обтяжують відповідальність правопорушника.

Виправдувальні докази — відомості про обставини, що виключають сам факт правопорушення, винність особи в його вчиненні або пом'якшують відповідальність правопорушника.

Таке розмежування орієнтує на всебічний підхід до дій щодо збирання, дослідження й оцінки доказів (опитування свідків, потерпілих, правопорушників, огляд речей, особистий огляд, експертиза тощо).

Розподіл доказів на обвинувальні і виправдувальні має значення тільки щодо конкретного діяння правопорушника (особи підозрюваної, причетної до правопорушення). При цьому, який саме доказ встановлений, залежить від значення самого доказу, від його фактичного змісту, а не від того, ким він поданий або виявлений. Тому, якщо спочатку доказ був обвинувальним, а потім став виправдувальним, то це відбулося тому, що було відкрито його істинний зміст. Якщо відомості про факти одночасно містять протилежну інформацію щодо причетності до правопорушення, то в цьому джерелі міститься декілька доказів.

Для всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи необхідно виявляти як обвинувальні, так і виправдувальні докази. У ході розгляду можливі випадки, коли, на перший погляд виправдувальні докази одержують надалі оцінку обвинувальних, і навпаки.

Перед усім, визначальною умовою у адміністративному провадженні є наявність доказів щодо існування самого факту правопорушення і підстав для порушення справи про адміністративне правопорушення: протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, визначеність суб'єкта правопорушення та об'єкта посягання.

Законодавець в КУпАП також визначає обставини, що виключають адміністративну відповідальність, які теж мають бути дове-

дені (доказані) в процесі адміністративного провадження (діяння особи в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або якщо особа була в стані неосудності (ст.ст. 17-20 КУпАП)).

Наприклад, не притягається до адміністративної діяльності особа, яка вчинила правопорушення в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному чи громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Обставини, що виключають провадження в справах про адміністративні правопорушення

Відповідно до ст. 247 КУпАП провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

- відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу;
- наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладання адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;
- смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення, перераховані в ст. 34 КУпАП, і ними є:

- щире розкаяння винного;
- відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;

- вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- вчинення правопорушення неповнолітнім;
- вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Законами України може бути передбачено й інші обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Орган (посадова особа), який вирішує справу про адміністративне правопорушення, може визнати пом'якшуючими і обставини, не зазначені в законі.

Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визначені у ст. 35 КУпАП. Ними визнаються:

- продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;
- повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин;
- втягнення неповнолітнього в правопорушення;
- вчинення правопорушення групою осіб;
- вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
- вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення, може не визнати дану обставину обтяжуючою.

Таким чином, орган (посадова особа) може визнати пом'якшуючими обставинами і такі, що не зазначені в законі, і, навпаки, не визнати обтяжуючою обставину, прямо зазначену в законі (вчинення правопорушення в стані сп'яніння). У цьому вбачається вияв гуманності законодавця, спрямованої у бік виправдувальних доказів.

5. Залежно від джерел докази розподіляться на такі, що містяться у:

- протоколах про адміністративні правопорушення;
- поясненнях осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності;
- поясненнях потерпілих;
- поясненнях свідків;
- висновках експертів;
- речових доказах;

- протоколах про вилучення речей і документів;
- інших документах.

Доказування і докази нерозривно пов'язані з підставами для адміністративної юрисдикції. Так, приводом до порушення справи про адміністративне правопорушення служить інформація про проступок, яка отримана уповноваженим органом або посадовою особою в результаті безпосереднього виявлення правопорушення.

Чинне законодавство не визначає джерела одержання інформації про вчинені проступки. Проте, аналіз адміністративної практики дозволяє виділити в якості таких:

- заяви і листи громадян;
- повідомлення представників громадськості;
- повідомлення установ, підприємств і організацій;
- повідомлення (матеріали) засобів масової інформації;
- безпосереднє виявлення уповноваженою особою адміністративного проступку.

В останні роки в пресі піднімається питання про можливість початку адміністративно-юрисдикційної діяльності лише за фактом правопорушення, коли невідомі особи, що вчинили правопорушення. Вважається, що ці ідеї заслуговують на підтримку. У даний час є цілий ряд проступків, що за своєю суспільною небезпечкою близькі до злочинів. Досить часто законодавець подібний адміністративний проступок при його повторенні іменує злочином. У зв'язку з цим пропонується визначити в законодавчому порядку перелік проступків, що мають вищу суспільну небезпечку в порівнянні з іншими проступками, і у випадку, коли невідома особа вчинить один із цих проступків, порушувати адміністративне провадження.

Постає ще одне питання: хто ж повинен з'ясувати обставини справи і встановити осіб, які вчинили проступок? З положень адміністративного законодавства випливає, що розшукувати і встановлювати правопорушника повинні посадові особи органів, до компетенції яких входить здійснення адміністративної юрисдикції, або органів, що порушують справи про адміністративні проступки. Наприклад, в органах поліції обов'язок встановлення осіб, які вчинили адміністративні проступки, покладений в основному на дільничних інспекторів поліції (Положення про службу дільничних інспекторів міліції, затверджене наказом МВС України від 11 листопада 2010 р., № 550). Ці посадові особи зобов'язані складати протоколи про адміністративні правопорушення і виявляти

осіб, що їх вчинили, на адміністративній дільниці, яка ними обслуговується.

Заяви і листи громадян. Під цим розуміється повідомлення компетентних органів про адміністративний проступок окремими фізичними особами. Форма і спосіб доведення громадянами до цих органів відомостей про проступок не має принципового значення. Привід до порушення справи про адміністративне переслідування правопорушника може мати місце незалежно від того, яким чином повідомлення виражене: в усній чи письмовій формі. В усіх випадках уповноважені на те органи адміністративної юрисдикції зобов'язані прийняти початкові відомості про проступок, розглянути їх у межах своєї компетенції і вирішити питання про порушення адміністративної справи і провадження розслідування. Важливо, аби заява так чи інакше була звернена до органів (посадових осіб), уповноважених розслідувати адміністративне правопорушення.

У якості заяви, як виду звернення, слід розглядати і скаргу потерпілого, що також є приводом до порушення справи.

Законом України «Про звернення громадян», прийнятим Верховної Радою 2 жовтня 1996 року, встановлено, що письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, за яким неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розгляду та вирішенню не підлягає.

Повідомлення установ, підприємств, організацій і посадових осіб є також одним із приводів до порушення адміністративної справи. Сутність його полягає в тому, що установи, підприємства і організації через своїх керівників повідомляють відповідні органи про вчинені або такі, що вчиняються, адміністративні правопорушення. За своїм змістом дані повідомлення повинні відповідати тим же вимогам, що висуваються до заяв громадян.

Повідомлення та інформаційні матеріали преси, радіо і телебачення є самостійними приводами для порушення адміністративної справи. Опубліковані в пресі, передані по радіо або телебаченню повідомлення звернені не тільки до органів, правомочних порушувати адміністративні справи, але і до широкого кола громадян, які очікують належного реагування на публікацію.

Інформація про вчинення адміністративних правопорушень може бути отримана відповідними органами не тільки з перерахованих вище джерел, але й у результаті їхньої активної діяльності (дії працівників поліції, спрямовані на виявлення прихованих

правопорушень, наприклад, зберігання наркотичних засобів і психотропних речовин без цілі збуту в невеликих розмірах; незаконне зберігання вогнепальної, холодної або пневматичної зброї і бойових припасів тощо).

Для Національної поліції саме такий спосіб одержання інформації є основним, і вони зобов'язані активно й оперативно виявляти правопорушення.

Цей привід відрізняється від інших насамперед тим, що питання про порушення адміністративної справи вирішується з власної ініціативи осіб, які здійснюють адміністративний нагляд. Він повинен базуватися на конкретних об'єктивних даних, що свідчать про вчинення адміністративного проступку.

При виявленні адміністративного правопорушення працівник органу поліції повинен:

- зажадати від громадянина припинення протиправних дій. Якщо порушник (порушники) налаштований агресивно, схильний до вчинення більш тяжкого правопорушення або виявляє непоко-ру законним вимогам працівника поліції, демонстративно повертає увагу оточуючих — треба запросити (по радіо, телефону, через чергового по органу поліції) допомогу поліцейських патрулів або попросити сприяння у громадян, які є поблизу від місця події, та з їхньою допомогою вжити заходів щодо доставлення правопорушника в орган поліції, а при неможливості — у найближче службове приміщення (наприклад, житлово-експлуатаційна організація, громадський пункт охорони порядку й ін.);

- коротко опитати заявника і свідків про характер правопорушення й обставини його вчинення. У разі потреби запросити заявника і свідків в до органу поліції;

- перевірити документи порушника з метою встановлення його особи, записати його дані. Особливу увагу звернути на ідентичність наявної в документі фотографії особи і зовнішності того, хто перевіряється, цілісність захисної сітки документа, термін його дії, відмітки про реєстрацію громадянина, наявність відтисків печаток тощо. У ході перевірки необхідно поставити порушнику контрольні запитання, звіряючи відповіді з даними, зазначеними в документі. При перевірці документів рекомендується стояти на півоберта від того, кого перевіряють зі сторони руки, яка дістає документи, на відстані одного кроку від нього і пильно стежити за діями особи. Перевірку доцільно проводити на деякій відстані від сторонніх громадян або, якщо є можливість, — в найближчому службовому

приміщенні дільничного інспектора поліції чи пункті охорони порядку тощо;

- залежно від обставин і характеру спрямованості правопорушення вжити таких заходів:

- обмежитися усним зауваженням.

У статті 22 КУпАП визначено, що при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитися усним зауваженням.

Стаття 21 КУпАП передбачає застосування до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, (крім посадової особи) звільнення від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника достатньо заходів громадського впливу.

- оштрафувати на місці (у випадку, коли за дане правопорушення встановлено адміністративну відповідальність у вигляді штрафу і протокол по ньому не складається, ст. 258 КУпАП);

- доставити порушника в орган поліції справ, дотримуючись вимог, передбачених статтями 259, 260 КУпАП.

Доставлення в орган поліції або громадський пункт охорони порядку осіб, які учинили адміністративні правопорушення, провадиться в прямо передбачених законом випадках, у тому числі для:

а) припинення правопорушення, коли вичерпані інші заходи впливу;

б) встановлення особи правопорушника, якщо встановити її іншим шляхом не є можливим;

в) складання протоколу про правопорушення при неможливості складання його на місці, якщо складання протоколу є обов'язковим;

г) забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ і виконання постанов у справах про правопорушення та в інших, передбачених законом випадках.

Перелік службових та посадових осіб, які мають право доставляти правопорушників до органів поліції за вчинення правопорушень визначено у ст. 259 КУпАП.

Доставлення має бути здійснене в можливо короткий строк.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщен-

ні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

У разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків правопорушень та в разі наявності обставин, зазначених у частині першій статті 259 КУпАП, доставлення порушника уповноваженими на те посадовими особами здійснюється у підрозділі Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

При затриманні громадян за вчинення таких адміністративних правопорушень, як дрібне хуліганство, незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах, встановлюються також свідки порушення, вилучаються речові докази.

Практика свідчить про те, що найчастіше докази збираються за допомогою спостереження, опитування особи, поверхневої перевірки, особистого огляду і огляду речей (ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію», ст. 264 КУпАП), вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП), медичного огляду (ст. 266 КУпАП Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції).

§ 3. Учасники доказування, їх види та правовий статус

Залежно від ролі і призначення, обсягу і повноважень, форм і методів участі у провадженні по справах про адміністративні правопорушення учасників доказування можна розподілити на декілька груп.

1. Компетентні посадові особи, наділені правом приймати владні акти, складати правові документи, що визначають перебіг справи. Ці особи, володіють адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, можуть приймати постанови по справі (про застосування заходів адміністративного стягнення, закриття справи тощо), скасовувати і змінювати їх.

Повноваження державних органів, громадських організацій, посадових осіб, що здійснюють владну діяльність, неоднакові. Вони різняться за категоріями справ (предметах ведення) і змі-

сту владних прав по кожній підвідомчій категорії. У провадженні по справах про адміністративні правопорушення немає чіткого розмежування процесуальних функцій, як, наприклад, у кримінальному процесі, тому нерідко суб'єкти даної групи виконують функції від порушення і розслідування справи до розгляду і виконання винесеної постанови про накладення адміністративного стягнення.

2. *Суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі*, — особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, їхні законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники) і захисники.

Правовий статус зазначених суб'єктів регламентується законом.

Для характеристики суб'єктів, які притягаються до відповідальності, істотне значення поняття «деліктність». Воно входить складовим елементом у загальну правоздатність учасників відносин адміністративної відповідальності.

Адміністративна деліктоздатність — це юридична властивість або стан суб'єкта, що полягає в спроможності (можливості) прийняти на себе відповідальність за вчинений адміністративний проступок.

У теорії права висловлена думка про те, що володіння правосуб'єктністю тим самим передбачає і деліктоздатність. Дійсно, деякі ознаки деліктності суб'єкта — вік, психічний стан (осудність) — є суб'єктивною передумовою до деліктності, тобто у деяких ознаках поняття «правоздатність» і «деліктоздатність» збігаються.

Проте, якщо взяти до уваги, що поняття «юридична відповідальність» у літературі отожднюється або з покаранням, або з обов'язком відповідати, то правосуб'єктність ніяк не співвідноситься з деліктністю, що розуміється як сума умов, за наявності яких суб'єкт спроможний відповідати за проступок. Деліктність формується адміністративним законодавством як сукупність загальних і спеціальних умов.

До загальних умов належать досягнення особою визначеного законом віку, наявність у протиправних діях складу проступку, стан осудності і караності, до спеціальних — посадове становище суб'єкта відповідальності, громадянство, відсутність права на екстериторіальність. Вік має особливо важливе значення. Ним, зокрема, визначається коло осіб, що взагалі підпадають під дію адміністративного законодавства, умови його застосування, порядок адміністративного переслідування.

Залежно від характеру адміністративного проступку законодавством передбачено різний вік, із досягненням якого громадянин може брати участь у відносинах адміністративної відповідальності.

У відповідності до ст. 12 КУпАП адміністративна деліктність за загальним правилом настає з 16-річного віку, тобто при наявності обмеженої дієздатності. Проте й обмежена дієздатність, якою особи володіють до 18-річного віку, є умовою адміністративної відповідальності. Тільки за деякі адміністративні правопорушення відповідальність настає з 17- або 18-річного віку. Так, наприклад, із 17-річного віку відповідальність настає за порушення військово-визначеними чи призовниками законодавства про військовий обов'язок і військову службу (ст. 210 КУпАП), навмисне зіпсуття обліково-військових документів чи втрата їх з необережності (ст. 211 КУпАП), неявка на виклик у військовий комісаріат без поважних причин для приписки до призовної комісії (ст. 211 КУпАП).

При досягненні повної дієздатності з 18-річного віку, відповідальність настає, в основному, за правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. Наприклад, за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КУпАП) організатор як суб'єкт підлягає відповідальності саме з цього віку. Так само з 18-річного віку настає адміністративна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП) особами, які перебувають під адміністративним наглядом в органах поліції. Можна навести й інші приклади.

Деліктоздатність перебуває в прямій залежності від осудності суб'єкта. Лише осудні особи мають деліктоздатність, і можуть виступати активними учасниками правовідносин. Проте, не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії або бездіяльності перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства або іншого хворобливого стану.

До неосудності, проте, не належить стан сп'яніння. Стаття 35 КУпАП встановлює, що вчинення правопорушення особою, яка перебуває в стані сп'яніння, є обставиною, що обтяжує відповідальність.

Втім, як вже зазначалось раніше, орган (посадова особа), що накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адмі-

ністративного правопорушення може не визнати дану обставину обтяжуючою.

Умовою деліктності є також караність, що розуміється як допустимість застосування покарання. Це період часу, протягом якого правопорушник може бути підданий стягненню за проступок, обмежений строком давності адміністративного покарання.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, відповідно до ст. 268 КУпАП має право знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4 172-9, 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути Національною поліцією піддано приводу.

Потерпілим, відповідно до ст. 269 КУпАП, є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду.

Потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення.

Потерпілого може бути опитано як свідка відповідно до ст. 272 КУпАП.

Законні представники та представники. Інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).

Інтереси потерпілого може представляти представник — адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Законні представники та представники мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Згідно із частинами 2, 3 статті 154 Сімейного кодексу України від 10 лютого 2002 р., батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень. Батьки мають право звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом.

Повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень.

У розгляді справи про адміністративне правопорушення можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України.

Повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються

повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Зазначений адвокат має права, передбачені частиною першою цієї статті та іншими законами.

Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правової допомоги здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги — за зверненням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів.

Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю.

Право особи, яка притягається до відповідальності користуватися послугами адвоката або іншого фахівця у галузі права передбачено статтею 268 КУпАП. Захисник зобов'язаний точно і неухильно додержуватися вимог чинного законодавства, використовувати всі передбачені законом засоби захисту прав і законних інтересів громадян, які притягаються до адміністративної відповідальності.

3. Особи й органи, що сприяють здійсненню провадження в справі про адміністративне правопорушення: свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті. Одні з них (свідки, експерти) повідомляють дані повноважному органу або посадовій особі. Інші (перекладачі, поняті) — потрібні для закріплення доказів або забезпечення необхідних умов адміністративного провадження.

Свідок як учасник адміністративного процесу відіграє важливу роль у з'ясуванні обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Як свідок у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі будь-які обставини, що підлягають установленню по даній справі. Законодавець не встановлює вікових обмежень для свідків. Припускається опитування неповнолітніх і навіть малолітніх з урахуванням ступеня розвитку, умов сприйняття і стану органів

їхніх почуттів, якщо посадові особи, які здійснюють провадження в справі про адміністративне правопорушення, вважають, що поряд з іншими доказами пояснення зазначених осіб є достовірними. Правовий статус свідків визначається ст. 272 КУпАП, відповідно до якої вони зобов'язані з'явитися в зазначений час на виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, дати правдиві пояснення щодо питань, які необхідно з'ясувати у справі про адміністративне правопорушення.

Експерт є особою, яка сприяє здійсненню провадження, і його правовий статус визначено КУпАП (ст. 273).

Експерт призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі коли виникає потреба в спеціальних знаннях, у тому числі для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім при розгляді справи.

В КУпАП поняття висновку не дається, а якщо взяти за аналогію КПК України, то в ст. 101 викладено, що висновок експерта — це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Перекладач, як учасник провадження, призначається у випадках, коли особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, або інші особи, які беруть участь у справі (потерпілий, свідок), не володіють мовою, якою ведеться провадження. Участь перекладача надає їм можливість користуватися рідною або іншою мовою, якою вони володіють, що сприяє об'єктивному, всебічному, повному дослідженню обставин справи.

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Він зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно і точно доручений йому переклад. За ухилення від явки або відмову від перекладу до нього можуть бути застосовані заходи громадського впливу.

Правовий статус перекладача регламентується ст. 274 КУпАП.

Поняті — особи, які сприяють здійсненню провадження у справі про адміністративне правопорушення, не зацікавлені у результаті справи. Завдання їх полягає у засвідченні своїми підписами факту правильного відображення в протоколі характеру проведених дій, їхньої послідовності і результатів. Об'єктивність відображення того, що відбувається, забезпечується участю принаймні двох понять. Це прогалина в КУпАП, хоча їх участь обов'язкова при проведенні особистого огляду і огляду речей, вилученні речей і документів (статті 264, 265).

Практика провадження у справах про адміністративні правопорушення наполегливо потребує участі спеціалістів і понять у справах про адміністративні правопорушення, визначення їхнього процесуального положення, проте законодавцем правовий статус зазначених учасників провадження чітко не визначено.

§ 4. Заходи забезпечення в адміністративно-юрисдикційній діяльності Національної поліції

Серед заходів адміністративного примусу, які застосовуються органами поліції, виділяються такі групи: адміністративно-попереджувальні заходи, заходи адміністративного припинення та заходи адміністративної відповідальності.

До заходів забезпечення провадження в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів поліції із перерахованих категорій найбільш доцільно віднести дві останні групи. Зупинимося на них більш детально.

Заходи адміністративного *припинення* - найчисленніші та найрізноманітніші з усіх адміністративно-примусових заходів - характеризуються насамперед тим, що їх застосування спричиняється реальною протиправною (в тому числі об'єктивно протиправною) ситуацією і починається з моменту, коли вона досягла певного розвитку, тобто коли використання запобіжних заходів стає вже неефективним або марним.

Заходи адміністративного припинення не відвертають, а безпосередньо припиняють наявні правопорушення або об'єктивно протиправні діяння, створюють умови для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи і реальної можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу (затримання та доставлення працівниками поліції правопорушників до органу внутрішніх справ, громадського пункту охорони порядку, дільничного пункту поліції та інших приміщень для встановлення особи порушника і складання протоколу; застосування до нього заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, відсторонення від керування транспортними засобами тощо).

На відміну від адміністративних стягнень, заходи адміністративного припинення не містять елемента покарання особи, до якої вони застосовуються. Виконуючи поряд з виховною каральною функцією, адміністративне стягнення за своєю дією в часі звернене в минуле, є ретроспективним. Заходи ж адміністративного припинення, як правило, спрямовані в сьогодення і тому здатні самостійно і оперативно вирішувати конфліктну ситуацію, зокрема примусово припиняти правопорушення.

Вони можуть також забезпечувати умови для подальшого застосування заходів відповідальності до винних. Часто заходи припинення використовуються і для боротьби з об'єктивно протиправними діяннями душевнохворих та малолітніх, тобто осіб, які не підлягають юридичній відповідальності. Заходи адміністративного припинення, як і адміністративно-запобіжні заходи, не потребують наявності вини порушника, як обов'язкової умови застосування.

Усе це дає змогу визначити **заходи адміністративного припинення** як засноване на законі примусове припинення діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках — і кримінально-правовий характер, спрямоване на недопущення шкідливих наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення і притягнення винних до адміністративної, а у виняткових випадках — кримінальної, відповідальності. Заходи адміністративного припинення **застосовуються з метою:**

- а) припинення порушень правових норм (адміністративних проступків, злочинів та інших протиправних діянь);
- б) запобігання вчиненню нових правопорушень;

в) створення умов для подальшого притягнення винних до відповідальності;

г) усунення шкідливих наслідків правопорушення;

д) відновлення попереднього правомірного стану.

Заходи адміністративного припинення дуже неоднорідні і відрізняються один від одного за багатьма ознаками. Проте, основну їх класифікацію доцільно провести відповідно до *характеру сфери застосування*. За цим критерієм заходи адміністративного припинення поділяються на *дві групи (види)* — *заходи загального і спеціального призначення*.

Заходи адміністративного припинення *загального призначення*, які застосовуються в повсякденній практиці органами внутрішніх справ, розподіляються за *метою їх застосування на самотійні* (оперативні) і *допоміжні* (забезпечувальні).

1. Самотійні (або оперативні) заходи адміністративного припинення характеризуються тим, що вони *оперативно вирішують конфліктну ситуацію*, тобто конфлікт найчастіше вичерпується остаточно. Певною мірою можна стверджувати, що ці заходи (принаймні більшість з них) перебувають на межі власне заходів припинення і адміністративних стягнень. Наприклад, офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки за своїм характером дуже схоже на таке адміністративне стягнення, як попередження.

Вимога припинити протиправну поведінку. Таку вимогу мають право (і зобов'язані) пред'являти працівники органів поліції у разі виявлення такої поведінки. Підставу застосування зазначеного заходу припинення може становити будь-яке правопорушення, в тому числі злочин. Вимога може бути висловлена усно, а також оформлена у вигляді письмового припису (розпорядження). Вона юридично обов'язкова, а непокоря цій вимозі є підставою для застосування інших заходів примусу.

Привід осіб, які ухиляються від явки до різних державних органів та установ (суду, прокуратури, охорони здоров'я, поліції, військових комісаріатів тощо), є реакцією на невиконання громадянами та посадовими особами правового обов'язку з'являтися на їх виклик, засобом забезпечення виконання цього обов'язку. Привід здійснюється поліцією і полягає у примусовій доставці особи до відповідного органу чи установи. Тобто це вилучення її з місця перебування і супроводження до місця призначення поєднані із застосуванням психологічного або фізичного спонукання.

Так, у ст. 268 КУпАП зазначається, що у при розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4 172-9, 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

Підстави здійснювати привід працівниками поліції:

— у встановленому порядку здійснювати за поданням закладу охорони здоров'я з санкції прокурора привід осіб, які становлять групу ризику захворювання на СНІД, а також інфікованих вірусом імунодефіциту людини, хворих на венеричні захворювання, хронічний алкоголізм і наркоманів, які вводять наркотичні засоби шляхом ін'єкцій, для обов'язкового обстеження і лікування;

— за рішенням суду привід осіб, хворих на заразні форми туберкульозу, до протитуберкульозного закладу;

— привід до відповідних державних органів або установ згідно з чинним законодавством та з санкції прокурора громадян, які ухиляються від призову на військову службу.

Взяття на облік і офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки застосовується органами поліції до осіб, які систематично порушують громадський порядок, якщо ці порушення незначні за своїм характером і не тягнуть за собою юридичної відповідальності (сімейні конфлікти, пияцтво, побутові порушення тощо). Застереження полягає в попередженні особи про неприпустимість протиправних дій і наслідки їх повторення або продовження. Про винесення особі офіційного застереження складається протокол. Офіційне застереження не може бути застосоване у випадках, коли є достатні підстави для притягнення особи до адміністративної чи навіть кримінальної відповідальності.

Зупинка транспортних засобів.

Цей захід може здійснювати кожен працівник поліції. Підстави для застосування цього заходу передбачені статтями 31, 35 Закону України «Про Національну поліцію», згідно з якими поліцейський може зупинити транспортні засоби у разі:

- 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
- 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;

3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;

8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Невиконання водіями вимог працівника поліції про зупинку транспортного засобу становить склад адміністративного проступку, передбаченого ст. 122² КУпАП.

Заборона чи зупинення певних робіт або експлуатації різних об'єктів (у тому числі експлуатації різних машин і механізмів — самохідних сільськогосподарських машин, річкових або маломірних суден тощо). Цей захід належить як до компетенції органів поліції так і до компетенції контрольно-наглядових органів (державних інспекцій). Зокрема, поліції надано право забороняти експлуатацію транспортних засобів, технічний стан яких загрожує безпеці дорожнього руху, обмежувати або забороняти проведення ремонтно-будівельних та інших робіт на вулицях і автомобільних шляхах, якщо при цьому не додержуються вимоги безпеки, анулювати дозволи на користування об'єктами дозвільної системи в разі порушень її правил.

2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення становлять особливу групу заходів адміністративного припинення, *специфіка яких полягає в тому, що це не самостійні, а допоміжні заходи впливу: їх застосуванням забезпечується створення умов для притягнення порушника до адміністративної відповідальності (в деяких випадках до кримінальної).*

Доставлення порушника в міліцію, громадський пункт охорони порядку, приміщення виконавчого комітету селищної, сільської ради, службове приміщення воєнізованої охорони тощо здійснюється відповідно до ст. 259 КУпАП з метою припинення правопорушень, встановлення особи порушника і складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці, якщо складення протоколу є обов'язковим.

Доставлення становить примусове супроводження порушника до відповідного приміщення. Право на його здійснення мають працівники поліції, військовослужбовці чи працівники Державної прикордонної служби України, посадові особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, посадові особи органів транспорту, органів, які здійснюють контроль за охороною і використанням природних ресурсів, члени громадських формувань з охорони громадського порядку, громадські інспектори охорони природи та ін.

При вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарно-гігієнічних і санітарно-епідемічних правил на транспорті порушника може бути доставлено уповноваженою на те особою в міліцію, якщо у нього немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які могли повідомити необхідні дані про нього (ч. 2 ст. 259 КУпАП);

Працівники поліції, працівники лісової охорони, посадові особи, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони та інших органів, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, працівники служби охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду можуть доставляти правопорушників в поліцію чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради. Їх доставлення може проводитись також членами громадських формувань з охорони громадського порядку, громадськими мисливськими інспекторами та громадськими лісовими інспекторами та ін. (ч. 3 ст. 259 КУпАП)

Адміністративне затримання.

Як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, воно полягає в примусовому короткочасному обмеженні свободи дій і пересування правопорушника. Адміністративне затримання може застосовуватися не за будь-які адміністративні правопорушення, а лише за ті, які перераховані в ст. 262 КУпАП. Адміністративне затримання, як правило, не може перевищувати трьох годин. Це — загальна норма, а такий строк затримання називається загальним.

Про адміністративне затримання обов'язково складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складання; посада, прізвище, ім'я та по батьковій особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотив затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання — також керівник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Особистий огляд і огляд речей.

За характером об'єкта впливу це різні заходи примусу, однак за змістом вони не відрізняються один від одного. Особистий огляд може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митних установ і органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуванням і в присутності двох понять тієї ж статі.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів

прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. При вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові за участю двох понятих під час відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Особистий огляд, огляд речей у митних установах провадиться в порядку, встановленому Митним кодексом України.

Вилучення речей і документів може мати місце після застосування двох попередніх заходів — адміністративного затримання або огляду. Воно полягає в примусовому припиненні володіння (а як наслідок — користування і розпорядження) особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, певним предметом або документом. Вилученню підлягають речі, які є знаряддям або безпосереднім предметом правопорушення чи можуть бути речовими доказами в справі. Про їх вилучення складається окремий протокол або робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення, адміністративне затримання чи огляду речей. До особи, яка вчинила адміністративне правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення речей (так само, як і особистий огляд і огляд речей) застосовується лише у невідкладних випадках. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про

адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей — реалізують. Вилучені ордени, медалі, нагрудні знаки до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню працівниками поліції.

При вчиненні порушень, передбачених статтями 174, 190 — 195⁴ цього Кодексу, працівник поліції, а при вчиненні правопорушень, передбачених статтями 191, 195 цього Кодексу, також посадова особа прикордонної служби має право вилучити нагородну, вогнепальну мисливську, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси і спеціальні засоби самооборони. Працівник поліції, посадова особа прикордонної служби має право провести особистий огляд і огляд речей порушника в порядку, встановленому статтею 264 цього Кодексу. До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї, особистий огляд і огляд речей застосовуються лише у невідкладних випадках.

Законодавцем передбачено також і тимчасове вилучення посвідчення водія (ст. 265 КУпАП) — у разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, за яке відповідно до КУпАП може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, працівник Національної поліції, що забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово вилучає посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами. Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово вилученого посвідчення водія не може стягуватися плата.

Тимчасове затримання транспортних засобів

У разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, передбачені частинами першою, другою, третьою, четвертою, шостою і сьомою статті 121, частиною третьою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху), статтями 122-5, 124, 126, частинами першою, другою, третьою і четвертою статті 130, статтями 132-1, 206-1 КУпАП, працівник Національної поліції, що забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово затримує транспортний засіб шляхом блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, що дозволяється виключно у випадку, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху (якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху), в тому числі за допомогою спеціального автомобіля евакуатора. Про тимчасове затримання робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

У разі якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво не перешкоджає дорожньому руху, такий транспортний засіб не може бути доставлений для зберігання на спеціальний майданчик.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більше трьох днів з моменту такого затримання.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за отриманням тимчасово затриманого транспортного засобу. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово затриманого транспортного засобу не може стягуватися плата.

Порядок тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках та стоянках визначається Кабінетом Міністрів України.

Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції

Особи, які керують транспортними засобами, річковими або маломірними суднами і щодо яких є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами, річковими або маломірними суднами та оглядові на стан алкогольного наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Огляд водія (судноводія) на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, проводиться з використанням спеціальних технічних засобів поліцейським у присутності двох свідків.

У разі незгоди водія (судноводія) на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або в разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та

швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, здійснюється в закладах охорони здоров'я не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення. Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Кожний випадок огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, у закладі охорони здоров'я реєструється в порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням вимог цієї статті, вважається недійсним.

Направлення особи для огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду здійснюються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном можливість керування цим транспортним засобом, річковим або маломірним судном надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

— якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

— якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

— якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

— якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

— якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

— якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення.

Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї цим Законом.

Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу:

— якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

— якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

— якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу.

При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд.

Поліція в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України, може оглядати за участю адміністрації (керівництва) юридичних осіб, фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб підприємців) чи їх уповноважених представників приміщення, де знаходяться зброя, спеціальні засоби, боєприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила або порядок та на які дія поширюється дозвільної системи органів поліції, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

Поліція може оглядати зброю, спеціальні засоби, боєприпаси, що знаходяться у фізичних та юридичних осіб, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання та використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дозвільна система органів поліції, з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил їх використання.

Поліція відповідно до порядку, визначеного Міністерством внутрішніх справ України, вилучає зброю, спеціальні засоби, бо-

єприпаси, вибухові речовини та матеріали, інші предмети, матеріали і речовини, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дія дозвільної системи органів поліції, а також опечатує і закриває об'єкти, де вони зберігаються чи використовуються (у тому числі стрілецькі тири, стрільбища невійськового призначення, мисливські стенди, підприємства і майстерні з виготовлення та ремонту зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, магазини, у яких здійснюється їх продаж, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування) у випадку виявлення порушення правил поводження з ними та правил їх використання, що загрожують громадській безпеці, до усунення таких порушень.

Поліція в одноденний строк інформує відповідний орган Міністерства внутрішніх справ України про кожен факт виявленого порушення правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, боєприпасів, вибухових речовин та матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, щодо зберігання і використання яких визначено спеціальні правила чи порядок та на які поширюється дія дозвільної системи органів поліції.

Обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю полягає в тому, що поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

Відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання.

У випадках, визначених частиною другою цієї статті, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї.

Поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі.

Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

Більш детальний коментар превентивного поліцейського заходу щодо обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю можна знайти в ст. 37 Законом України «Про Національну поліцію».

Заходи припинення спеціального призначення слід визначити як комплекс виняткових, екстраординарних засобів адміністративного впливу. Спеціальний характер зазначених заходів визначає специфіку підстав їх застосування. Це, як правило, невідкладні випадки, коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя і здоров'я людей.

Крім того, заходи спеціального призначення застосовуються тоді, коли були використані й не дали бажаних результатів інші форми попереднього впливу на правопорушників. Тому застосуванню сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї повинно передувати попередження про намір їх застосувати, якщо зробити це дає змогу ситуація. У тих випадках, коли є реальна небезпека для життя чи здоров'я людей, зазначені заходи можуть застосовуватися без попередження.

Спеціальними ці заходи називаються ще й тому, що вони спрямовані *безпосередньо на особу порушника, здатні завдати йому певної фізичної шкоди і навіть позбавити його життя*. У зв'язку з цим закон вимагає від працівників поліції застосовувати силу в межах необхідності й тільки тоді, коли не можна уникнути її застосування. При цьому можливість заподіяння шкоди здоров'ю порушника повинна бути мінімальною.

Застосування сили до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості дозволяється тільки у випадках вчинення ними групового чи збройного нападу або збройного опору працівникам правоохоронних органів. Якщо застосуванням заходів припинення спеціального призначення завдано шкоди громадянам, має бути забезпечено надання їм необхідної лікарської допомоги в найкоротший строк.

Заходи фізичного впливу застосовуються для припинення правопорушень або подолання протидії законним вимогам працівників поліції чи інших правоохоронних органів.

«*Спеціальні засоби*» — різноманітні технічні засоби впливу на правопорушника, а в деяких випадках — також на транспортні засоби та інші речі з метою усунення протиправної ситуації. Підстави, порядок застосування, а також види спеціальних засобів встановлено, крім Закону України «Про Національну поліцію», Правилами застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку в Україні (затверджені постановою Ради Міністрів УРСР від 27 лютого 1991 р. № 49) і Правилами застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку в Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків (затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 83).

Вогнепальна зброя може застосовуватися працівниками правоохоронних органів як крайній захід у чітко визначених випадках. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 46) встановив сім таких підстав: 1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю; 2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю; 3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі; 4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення; 5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; 6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; 7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

На цих самих підставах можуть застосовувати вогнепальну зброю і працівники інших правоохоронних органів.

Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, може бути оскаржено заінтересованою особою у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) відносно органу (посадової особи), який застосував ці заходи, або до суду.

Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не зупиняє їх виконання.

У кожному випадку, рішення щодо здійснення певних дій і заходів адміністративного припинення, приймає конкретний працівник органів поліції або їх посадові особи.

Здійснюючи заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення працівники органів поліції повинні дотримуватись визначених законодавством положень, щодо прав і свобод людини і громадянина.

Розділ 3. КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПІДВІДОМЧИХ ОРГАНАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції

§ 2. Поняття кваліфікації адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції, та умови забезпечення законності при її визначенні

§ 3. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції

Правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Частина 1 статті 44 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до 15 діб — за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Характерним для цього правопорушення є його предмет, тобто наркотичні засоби або психотропні речовини рослинного чи синтетичного походження, які справляють на людей одурманюючий вплив або викликають ейфорію (від грецького «наркотикос» — той, що викликає одурманення, оніміння, оціпеніння). До них відносяться:

— наркотичні засоби — гашиш, анаша, смола канабісу, героїн, кокаїн, марихуана, метадон, морфін, ефедринові препарати, опій, макова соломка та ін.;

— психотропні речовини — зокрема, алобарбітал, алпрозолам, амфетамін, барбітал, бромазепам, галазепам, діазепам, етиламфетамін, ЛСД, лоразепам, мазиндол та ін.

Існує спеціальний перелік наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року №188, який визначає таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу. Наприклад, невеликий розмір таких наркотичних засобів, як гашиш, анаша, смола канабісу, опій (сік снотворного маку) визначається до 0,5 г, солом макової висушеної — до 10 г, соломи макової невисушеної — до 50 г, промедолу — до 0,03 г (до 3 ампул 1% розчину) тощо.

У випадку проведення огляду транспортних засобів, помешкань, речей, під час особистого огляду окремих осіб, яких можна підозрювати у вчиненні згаданого правопорушення, необхідно звертати особливу увагу на можливість виявлення вищевказаних наркотичних засобів та психотропних речовин. При цьому необхідно чітко дотримуватись визначених законодавством процесуальних положень, зокрема щодо наявності при виявленні та вилученні наркотичних засобів свідків чи понятих, складення щодо цього факту відповідного протоколу, правильне упакування, опечатування, направлення на експертизу, зберігання до розгляду справи уповноваженими органами, а якщо постанову (рішення) оскаржено — до перегляду справи тощо.)

Об'єктивно це правопорушення полягає не тільки у зберіганні, але й у виробництві, придбанні, перевезенні та пересиланні різними способами наркотичних засобів та психотропних речовин у невеликих розмірах. Досить важливо при цьому з'ясувати мету вказаних незаконних дій: чи вони чиняться без мети збуту чи з метою збуту. Якщо ж такі дії вчиняються з метою збуту, то вони тягнуть за собою вже кримінальну відповідальність, як і незаконні дії щодо наркотичних засобів і психотропних речовин у великих та особливо великих розмірах, а також незаконне публічне вживання наркотичних засобів.

Подібні незаконні дії щодо наркотичних засобів та психотропних речовин у невеликих розмірах здійснюються умисно, тобто порушники усвідомлюють протиправний характер таких дій, передбачають їх шкідливі наслідки, бажають або свідомо допускають їх настання.

У частині 2 ст. 44 КУпАП зазначається, що особа, яка добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, що були у неї у невеликих розмірах і які вона виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за вказані дії.

У сільській місцевості поліцейські часто мають справу з таким правопорушенням, як незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель (стаття 106² КУпАП). Цією статтею передбачено відповідальність громадян за незаконний посів або вирощування снотворного маку у кількості до ста рослин чи конопель у кількості до десяти рослин (за посів або вирощування снотворного маку чи конопель у більшій, ніж зазначено, кількості передбачено кримінальну відповідальність згідно зі статтею 310 КК України).

Посів та вирощування снотворного (маслянистого) маку та конопель дозволяються тільки колективним сільськогосподарським підприємствам, державним підприємствам та організаціям, які мають на це дозвіл. Юридичні особи, які мають право вирощувати снотворний мак та коноплі, згідно зі статтею 106¹ КУпАП можуть притягуватися до адміністративної відповідальності за невиконання заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки. Контроль за виконанням заборони посіву та вирощування снотворного маку та конопель громадянами (тобто фізичними особами) та контроль за юридичними особами, які мають дозвіл на вирощування маку та конопель, покладено на районні державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування та органи Національної поліції і, у першу чергу, на дільничних офіцерів поліції.

Так, на дільничних офіцерів поліції покладається обов'язок разом з громадськими помічниками, членами громадських формувань з охорони громадського порядку систематично проводити відпрацювання території адміністративної дільниці з метою виявлення місць незаконного посіву снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, які містять наркотичні речовини, вносити пропозиції головам сільських (селищних) рад щодо усунення причин та умов, які призводять до вчинення правопорушення.

Для притягнення до відповідальності громадян не має значення, для якої мети були посіяні снотворний мак чи коноплі.

Дії, передбачені статтею 106² КУпАП, тягнуть за собою накладення штрафу від 18 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян з конфіскацією незаконно вирощуваних наркотиковмісних рослин.

Справи про адміністративні правопорушення за частиною першою ст. 44, ст. 44-1, частиною другою ст. 106-1 розглядають органи Національної поліції.

Справи про адміністративні правопорушення за частиною першою статті 44, статтями 44-1 розглядають районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді).

Правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху

Відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням правил дорожнього руху та правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, передбачена главою 10 КУпАП (Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку — ст.ст. 109-142). За вказані правопорушення застосовуються такі адміністративні стягнення: попередження, штраф, позбавлення права керування транспортними засобами, інколи оплатне вилучення транспортних засобів, громадські роботи.

Дана група правопорушень досить велика і різноманітна, кваліфікація окремих з них вимагає спеціальних знань і тому правову оцінку таким правопорушенням, складання відповідних адміністративно-процесуальних документів та збір інших матеріалів у таких справах здійснюють уповноважені на те особи патрульної служби поліції. Проте, поліцейським нерідко доводиться у тій чи іншій мірі зустрічатися з цими правопорушеннями, а тому необхідно мати уявлення про особливості і характер окремих із них. Згідно із Законом України «Про дорожній рух» та Правилами дорожнього руху учасниками дорожнього руху слід вважати водіїв, пішоходів, пасажирів, велосипедистів, погоничів тварин, візників гужового транспорту.

Порушників правил дорожнього руху слід класифікувати за категоріями: пішоходи і водії; водії, які мають право керування транспортними засобами, і водії, що такого права не мають; мотоциклісти; велосипедисти; погоничі тварин; особи які керують гужовим транспортом; неповнолітні (особи від шістнадцяти до вісімнадцяти років) і дорослі тощо.

Відповідно до чинного законодавства, під транспортними засобами розуміються всі види автомобілів, мотоцикли, велосипеди, трактори та інші самохідні машини, трамваї, тролейбуси, гужові вози (сани), а також інші транспортні засоби і причепа.

Серед різних порушень водіями правил дорожнього руху найбільш поширеними є порушення правил експлуатації транспортних засобів; перевищення швидкості руху, невиконання сигналів регулювання, порушення правил обгону та правил перевезення людей; невиконання водіями вимог про зупинку, залишення місця дорожньо-транспортної пригоди; перешкоджання проведенню огляду транспортних засобів; порушення правил проїзду залізничних переїздів; керування транспортними засобами особами, які перебувають у нетверезому стані; ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам у невідкладних випадках: для доставки до найближчого лікувального закладу осіб, які потребують негайної медичної допомоги; для виконання службових обов'язків, пов'язаних із переслідування правопорушників, доставкою їх до органів поліції та для транспортування пошкоджених транспортних засобів.

Розглянемо деякі особливості провадження за окремими із згаданих правопорушень. Порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів (ст.ст. 121, 121¹ КУпАП) проявляється, зокрема, у керуванні транспортними засобами, що мають несправності гальмової системи або рульового управління, або переобладнаннями з порушенням відповідних правил, нормативів і стандартів, або такими, що підлягають обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшли; у порушенні правил користування ремнями безпеки або мотошоломами; у керуванні транспортними засобами, не зареєстрованими у встановленому порядку, з підробленим номерним знаком, без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандарту, або з умисно прихованим номерним знаком. Причому повторне протягом року керування транспортними засобами, не зареєстрованими (перереєстрованими) у встановленому порядку, з підробленим номерним знаком, без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу, або з умисно прихованим номерним знаком — тягне за собою накладення штрафу у розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 121 КУпАП, полягає у керуванні водієм транспортним засобом, і має несправності системи гальмові або рульові системи, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи

інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів. Відповідно до п. 31.1 Правил дорожнього руху (Постанова КМ України від 10 жовтня 2001 року № 1306), технічний стан транспортних засобів та їх обладнання повинні відповідати вимогам стандартів, що стосуються безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища, а також правил технічної експлуатації, інструкцій підприємств-виробників та іншої нормативно-технічної документації.

Забороняється експлуатація транспортних засобів: а) у разі їх виготовлення або переобладнання з порушенням вимог стандартів, правил і нормативів, що стосуються безпеки дорожнього руху; б) якщо вони не пройшли обов'язковий технічний контроль (для транспортних засобів, що підлягають такому контролю); в) якщо номерні знаки не відповідають вимогам відповідних стандартів; г) у разі порушення порядку встановлення і використання без дозволу поліції спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв. Забороняється експлуатація транспортних засобів, якщо транспортні засоби мають несправності гальмової системи та рульового управління.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КУпАП — це керування водіями транспортними засобами, які використовуються для надання послуг з перевезення пасажирів, що мають несправності, передбачені частиною першою цієї статті, або технічний стан і обладнання якого не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації. Перелік таких несправностей передбачено у п. 31 «Технічний стан транспортних засобів та їх обладнання» Правил дорожнього руху.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 121, полягає у керуванні водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов.

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про дорожній рух» транспортні засоби, що беруть участь у дорожньому русі та зареєстровані територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України, підлягають обов'язковому технічному контролю відповідно до цієї статті.

Обов'язковому технічному контролю не підлягають:

1) легкові автомобілі усіх типів, марок і моделей, причепа (напівпричепа) до них (крім таксі та автомобілів, що використовую-

ються для перевезення пасажирів або вантажів з метою отримання прибутку), мотоцикли, мопеди, мотоколяски та інші прирівняні до них транспортні засоби — незалежно від строку експлуатації;

2) легкові автомобілі, що використовуються для перевезення пасажирів або вантажів з метою отримання прибутку, вантажні автомобілі незалежно від форми власності вантажопідйомністю до 3,5 тонни, причепа до них — із строком експлуатації до двох років.

3) технічні засоби для агропромислового комплексу, визначені Законом України "Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України";

Обов'язковий технічний контроль транспортного засобу передбачає перевірку технічного стану транспортного засобу, а саме: гальмівної системи і рульового керування, зовнішніх світлових приладів, пневматичних шин та коліс, світлопропускання скла, газобалонного обладнання (за наявності), інших елементів у частині, що безпосередньо стосується безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього природного середовища.

Порядок проведення обов'язкового технічного контролю та обсяги перевірки технічного стану транспортних засобів визначає Кабінет Міністрів України.

Обов'язковий технічний контроль транспортних засобів, призначених для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування та зареєстрованих територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України, здійснюють суб'єкти проведення обов'язкового технічного контролю, які мають на правах власності або користування обладнання, що дає змогу перевіряти технічний стан транспортних засобів на відповідність вимогам безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища.

Перелік обладнання, необхідного для одержання права на здійснення обов'язкового технічного контролю транспортних засобів, а також документів, що подаються суб'єктами проведення обов'язкового технічного контролю для одержання такого права, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Періодичність проходження обов'язкового технічного контролю становить:

- для легкових автомобілів, що використовуються для перевезення пасажирів або вантажів з метою отримання прибутку, вантажних автомобілів (незалежно від форми власності) вантажопідйомністю до 3,5 тонни, причепів до них із строком експлуатації більше двох років — кожні два роки;

- для вантажних автомобілів вантажопідйомністю більше 3,5 тонни, причепів до них та таксі незалежно від строку експлуатації — щороку;
- для автобусів та спеціалізованих транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі, незалежно від строку експлуатації — двічі на рік.

На кожний транспортний засіб, що пройшов обов'язковий технічний контроль і визнаний технічно справним, суб'єкт проведення обов'язкового технічного контролю складає протокол перевірки його технічного стану, який видається водію транспортного засобу. У протоколі зазначається строк чергового проходження обов'язкового технічного контролю транспортного засобу відповідно до періодичності проходження.

Технічний опис та зразок протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу затверджує Кабінет Міністрів України.

Забезпечення суб'єктів проведення обов'язкового технічного контролю бланками протоколів перевірки технічного стану транспортного засобу, а також доступом до загальнодержавної бази даних про результати обов'язкового технічного контролю транспортних засобів здійснюється на платній основі. Порядок забезпечення суб'єктів проведення обов'язкового технічного контролю бланками протоколів, доступом до зазначеної загальнодержавної бази даних та розмір плати за надання таких послуг встановлює Кабінет Міністрів України.

Обов'язковий технічний контроль транспортних засобів, які належать військовим формуванням, Міністерству внутрішніх справ України, Національній поліції, Державній прикордонній службі України, Державній спеціальній службі транспорту, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту, покладається на ці формування та органи.

Порядок проведення обов'язкового технічного контролю транспортних засобів, зареєстрованих іншими уповноваженими державними органами, затверджує Кабінет Міністрів України за поданням цих органів.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 121, є повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених ч. 1-3 цієї статті.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 121, полягає у порушенні правил користування ремнями безпеки або мотошоломами.

Відповідно до п. 2.3 Правил безпеки дорожнього руху для забезпечення безпеки дорожнього руху водій зобов'язаний на автомобілях, обладнаних засобами пасивної безпеки (підголовники, ремені безпеки), користуватися ними і не перевозити пасажирів, не пристебнутих ремнями безпеки. Дозволяється не пристібатися особі, яка навчає водінню, якщо за кермом учень, а в населених пунктах, крім того, водіям-інвалідам, водіям і пасажирам оперативних та спеціальних транспортних засобів і таксі. Крім того, під час руху на мотоциклі водій зобов'язаний бути в застібнутому мотошоломі і не перевозити пасажирів без застібнутих мотошоломів.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 6 ст. 121, полягає у керуванні водіями транспортними засобами, не зареєстрованими або не перереєстрованими в установленому порядку, без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закріпленим іншими предметами чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим. Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 7 ст. 121, є повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених ч. 6 цієї статті.

Перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на двадцять кілометрів на годину, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, правил перевезення вантажів, буксирування транспортних засобів, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах, а так само порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або 50 штрафних балів.

Порушення правил проїзду перехресть, зупинок транспортних засобів загального користування, проїзд на заборонний сигнал світлофора або жест регулювальника, порушення правил обгону і зустрічного роз'їзду, безпечної дистанції або інтервалу, розташування транспортних засобів на проїзній частині, порушення правил руху автомагістралями, користування зовнішніми освітлювальними приладами або попереджувальними сигналами при початку руху чи зміні його напрямку, використання цих приладів та їх переобладнання з порушенням вимог відповідних стандартів,

користування під час руху транспортного засобу засобами зв'язку, не обладнаними технічними пристроями, що дозволяють вести переговори без допомоги рук (за винятком водіїв оперативних транспортних засобів під час виконання ними невідкладного службового завдання), а так само порушення правил навчальної їзди, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або 50 штрафних балів.

Перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на п'ятдесят кілометрів на годину, ненадання переваги в русі транспортним засобам аварійно-рятувальних служб, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, поліції, що рухаються з увімкненими спеціальними світловими або звуковими сигнальними пристроями, ненадання переваги маршрутним транспортним засобам, у тому числі порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів, а так само порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки, а саме: примусили інших учасників дорожнього руху різко змінити швидкість, напрямок руху або вжити інших заходів щодо забезпечення особистої безпеки або безпеки інших громадян, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року.

Суб'єктом правопорушення в цій статті 122 КУпАП є особа, яка керувала транспортним засобом у момент його вчинення, а в разі вчинення передбачених частинами першою — третьою цієї статті правопорушень у виді перевищення обмежень швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху, порушення правил зупинки і стоянки, а також установлені для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху, якщо зазначене правопорушення зафіксовано в автоматичному режимі, — юридична або фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб.

Невиконання водіями вимог поліцейського, а водіями військових транспортних засобів — вимог посадової особи військової ін-

спекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про зупинку транспортного засобу, — тягне за собою накладення штрафу в розмірі дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до шести місяців (ст. 122² КУпАП)

Особливістю цього правопорушення є те, що воно передбачає невиконання вимоги про зупинку транспортного засобу поліцейського. Важливо, щоб така вимога, здійснена шляхом відповідного жесту руки чи жезла або за допомогою свистка чи інших технічних засобів, була своєчасною і зрозумілою для водія.

Ненадання посадовими особами підприємств, установ, організацій і громадянами транспортних засобів, що їм належать, поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у встановлених законом невідкладних випадках — тягне за собою накладення штрафу в розмірі чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 124-1 КУпАП).

Такі випадки можуть стосуватись необхідності термінового прибуття на місце вчинення злочину чи іншої події, переслідування злочинців або доставляння правопорушників у орган поліції, надання невідкладної медичної допомоги окремим особам та інших екстремальних обставин.

Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 130 КУпАП).

Керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, — тягнуть за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк

від одного до двох років, або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб і на інших осіб — накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, — тягне за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого і на інших осіб — адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, — тягнуть за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до десяти років з оплатним вилученням транспортного засобу і на інших осіб — адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб з оплатним вилученням транспортного засобу.

Вживання водієм транспортного засобу після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу поліцейського, до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про звільнення від проведення такого огляду, — тягне за собою на водіїв позбавлення права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Керування річковими або маломірними суднами судноводіями в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а так само передача керування судном особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а також відмова осіб, які керують річковими або маломірними суднами від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування всіма видами плавучих засобів на строк від одного до трьох років, або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, вчинені особами, які не мають права керування річковими або маломірними суднами, — тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Під керуванням транспортними засобами або суднами слід розуміти виконання функцій водія під час руху транспортного засобу або виконання функцій інструктора-водія під час навчання практичному водінню транспортними засобами. При цьому не має значення, де і в якому місці особа керувала транспортним засобом. При вирішенні питання, чи керувала особа транспортним засобом у стані сп'яніння, необхідно мати на увазі, що під станом сп'яніння розуміється не тільки алкогольне, але також і наркотичне сп'яніння.

Факт алкогольного сп'яніння особи під час керування транспортним засобом або суднами фіксується у порядку, передбаченому спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735, який затвердив Інструкцію про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Огляду на стан сп'яніння підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського уповноваженого підрозділу Національної поліції України є підстави вважати, що вони перебувають у стані сп'яніння згідно з ознаками такого стану.

Ознаками алкогольного сп'яніння є:

- запах алкоголю з порожнини рота;
- порушення координації рухів;
- порушення мови;
- виражене тремтіння пальців рук;
- різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
- звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
- сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;
- почервоніння обличчя або неприродна блідість.

Дія Інструкції не поширюється на проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертиз.

Огляд на стан сп'яніння проводиться:

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом;
- лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря — фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

У разі відмови водія транспортного засобу від проходження огляду на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу або його незгоди з результатами огляду, проведеного поліцейським, такий огляд проводиться в найближчому закладі охорони здоров'я, якому надано право на його проведення відповідно до статті 266 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У разі скоєння дорожньо-транспортної пригоди, унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я. Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 130 КУпАП складають уповноважені на те працівники органів поліції, а розглядають справи і накладають адміністративні стягнення судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння поліцейським і оформлення його результатів.

За наявності ознак, передбачених пунктом 3 розділу Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, поліцейський проводить огляд на стан сп'яніння за допомогою спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом.

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання.

Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про перевірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції.

Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу та на її вимогу надає сертифікат відповідності та свідоцтво про перевірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Огляд на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу проводиться в присутності двох свідків.

Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

Встановлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду, який проводиться згідно з вимогами Інструкції поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові.

З метою забезпечення достовірності результатів огляду водіїв транспортних засобів, які мають бути оглянуті в закладах охорони здоров'я, поліцейський забезпечує доставку цих осіб до найближчого закладу охорони здоров'я не пізніше ніж протягом двох годин з моменту виявлення підстав для його проведення.

Результати огляду на стан сп'яніння водія транспортного засобу, проведеного поліцейським, зазначаються в «Акті огляду» на

стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів. У випадку встановлення стану сп'яніння результати огляду, проведеного поліцейським, зазначаються у протоколі про адміністративне правопорушення, до якого долучається акт огляду.

«Акт огляду» складається у двох примірниках, один з яких вручається водію, а другий залишається у поліцейського та/або долучається до протоколу про адміністративне правопорушення у разі встановлення стану сп'яніння.

Порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП). До протиправних дій, пов'язаних з порушенням правил про валютні операції, відносяться: незаконні скуповування, продаж, обмін, використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави. Згідно з Законом України від 20 березня 1991 року «Про банки і банківську діяльність» всі операції з валютою є прерогативою Національного банку України. Проведення операцій з валютними цінностями Національний банк України може дозволити комерційним банкам, які повинні мати ліцензію на проведення таких операцій. Всі юридичні і фізичні особи, які проводять валютні операції без дозволу Національного банку, повинні нести адміністративну відповідальність за вказаною статтею.

Відкривати пункти обміну валюти для здійснення валютно-обмінних операцій мають право: банки, що отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення неторговельних операцій з валютними цінностями; фінансові установи, що отримали генеральну ліцензію Національного банку України на здійснення операцій з валютними цінностями. Відкриття пунктів обміну валюти банком (фінансовою установою) дозволяється лише на території того територіального управління Національного банку України, на території якого розташований цей банк (фінансова установа). Банки (фінансові установи) реєструють у територіальному управлінні пункти обміну валюти за умови дотримання вимог Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затвердженої Постановою Правління Національного банку України, щодо кваліфікації касирів, забезпечення цих пунктів засобами для визначення справжності банкнот і дорожніх чеків та наявності реєстратора розрахункових операцій. Проведення операцій у пункті обміну валюти розпочинається лише після його реєстрації в територіальному управлінні, а також реєстрації реєстратора розрахункових опе-

рацій у податковому органі та на підставі наказу банку (фінансової установи) про відкриття пункту обміну валюти.

Скуповування, продаж, обмін, використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави з порушенням наведених та інших, визначених законодавством України, вимог і є об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого коментованою статтею.

Протоколи за такими правопорушеннями складають поліцейські. Справи про них розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. Дії, передбачені статтею 162 КУпАП, тобто незаконні скуповування, продаж, обмін, використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави — тягнуть за собою попередження або накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією валютних цінностей..

Правопорушення, які посягають на громадський порядок.

Стаття 173 КУпАП визначає дрібне хуліганство як нецензурну лайку в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян. Такі дії тягнуть за собою накладення штрафу від 3-х до 7-ми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин, або виправні роботи на строк від 1-го до 2-х місяців з відрахуванням 20 % заробітку, або адміністративний арешт на строк до 15 діб.

Дрібне хуліганство може учинятись шляхом різних протиправних дій, що порушують громадський порядок і спокій громадян. Насамперед, це нецензурна лайка в громадських місцях та образливе чіпляння до громадян. Досить багато сьогодні проявів так званого «побутового» дрібного хуліганства. До інших протиправних дій, що порушують громадський порядок і спокій громадян, можна віднести такі дії, як грубе порушення порядку у чергах, що супроводжується образою громадян; голосне співання непристойних пісень, у т.ч. таких, що супроводжуються нецензурними словами; відправлення природних потреб у не відведених для цього місцях; бешкетування в комунальних квартирах або гуртожитках; вчинення непристойних написів або зображень на стінах громадських приміщень; умисне розбризкування бруду на пішоходів водіями автотранспорту тощо.

Важливим щодо оцінки цього правопорушення є визначення поняття громадського місця. Під *громадським місцем*, відповідно до ст. 1 Закону України «Про заходи щодо попередження та змен-

шення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005, вважається частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони. Під громадськими місцями здебільшого розуміють місця постійного, періодичного або разового спілкування людей з метою задоволення їх різноманітних життєвих потреб. До місць постійного спілкування людей належать бульвари, вулиці, майдани, площі, парки, сквери, вокзали, двори, громадські подвір'я житлових будинків, громадські туалети, посадочні платформи автомобільного, залізничного і водного транспорту та ін., тобто такі місця, вільний доступ людей до яких відкритий у будь-яку пору року чи доби. До місць періодичного спілкування людей належать виробничі приміщення та інші робочі місця, підприємства торгівлі та громадського харчування (незалежно від форм власності), видовищні та комунальні підприємства, усі види громадського транспорту та інші подібні місця, де населення спілкується в межах певного часу. До тимчасових громадських місць належать такі місця, де спілкування людей має разовий чи епізодичний характер. Такі місця перестають бути громадськими за відсутності там людей (їх окремих груп або колективів). Це можуть бути місця проведення спортивних змагань, колективного відпочинку на лоні природи тощо — за межами населених пунктів. Для громадських місць властиві такі ознаки, як доступність для перебування там людей, можливість користування належними їм правами і потребами з гарантіями безпеки їх життя, здоров'я, майна, честі і гідності.

Досить характерною для дрібного хуліганства є ознака прилюдності, публічного сприйняття відповідних протиправних дій, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

Якщо такі дії супроводжуються фізичним опором поліцейському чи члену громадського формування з охорони громадського порядку або їх образу, а також у разі злісного хуліганства чи такого, що вчинене з особливим цинізмом або із застосуванням чи спробою застосування вогнепальної або холодної зброї, вирішується питання про притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Якщо хуліганські дії співпадають з іншими протиправними діями однієї і тієї ж особи (наприклад, з розпиттям спиртних напоїв чи появою в громадському місці у п'яному вигляді, злісною

непокою поліцейському), то така особа несе адміністративну відповідальність за кожне із вчинених правопорушень із застосуванням положень, передбачених статтею 36 КУпАП.

Дрібне хуліганство, як правило, вчиняється умисно шляхом активних протиправних дій.

Особи віком від 16 до 18 років за вчинення дрібного хуліганства несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах, а згідно зі ст. 32 КУпАП до них не може бути застосовано адміністративний арешт. Проте з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи порушника до таких осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП.

Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176 КУпАП). Цією статтею передбачена відповідальність за:

- виготовлення самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення без мети збуту;
- зберігання самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення без мети збуту;
- виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для виготовлення самогону.

До самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення належать спиртні напої, вироблені в домашніх умовах шляхом відділення перегонкою або іншим способом алкогольної маси від продуктів бродіння зерна, картоплі, цукру, винограду та інших продуктів.

Не належать до міцних спиртних напоїв домашнього виготовлення вино, пиво, квас, які виготовлені тільки шляхом бродіння і без перегонки.

Дії, передбачені статтею 176 КУпАП, тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Протоколи про адміністративні правопорушення за цією статтею складають поліцейські. Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 256 КУпАП, а розгляд адміністративних справ і прийняття рішення про застосування заходів впливу здійснюється відповідними посадовими особами в порядку ст. 222 КУпАП.

Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв, заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді, (ст. 178 КУпАП). Цією статтею передбачено адміністративну відповідальність за дві самостійні протиправні дії, такі як:

— розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволений відповідним органом місцевого самоврядування;

— поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль.

Під розпиттям вказаних вище напоїв у заборонених законом місцях слід розуміти не тільки їх безпосереднє розпиття повністю або частково, але й дії, направлені на підготовку до розпиття, тобто відкривання пляшок із спиртними напоями та їх розливання в інший посуд для вживання.

Під адміністративно-протиправною появою в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, слід розуміти поведінку особи, яка перебуває у стані сп'яніння, порушує загальновизнані норми (непристойні висловлювання або жести, неохайний і забруднений одяг, хитка хода, падання та лежання на землі, грубі викрики, настирливі приставання до громадян), якщо ці дії не тягнуть за собою відповідальності за дрібне хуліганство.

За частиною 2 ст. 178 КУпАП адміністративна відповідальність настає за розпиття вказаних вище напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді, що вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення (штраф від трьох до семи неоподаткованих мінімумів доходів громадян).

За частиною 3 відповідальність настає за дії, передбачені частиною першою статті 178 КУпАП, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпиття вказаних вище напоїв у заборонених законом місцях чи появу в громадських місцях у п'яному вигляді (штраф від шести до восьми неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи (від двадцяти до тридцяти годин), або виправні роботи на строк від

одного до двох місяців з відрахуванням 20% заробітку, або адміністративний арешт до 15 діб.)

Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180 КУпАП) батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами — тягне за собою накладення штрафу від шести до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я громадян та громадського порядку. Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у доведенні неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами.

Ознаками знаходження особи у стані алкогольного сп'яніння є: запах алкоголю з рота, хитка хода, нестійкість пози, порушення мови, виражене тремтіння пальців рук, різка зміна забарвлення шкіряного покриву обличчя, поведінка, що не відповідає обстановці тощо.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 р. неповнолітніми вважаються громадяни віком до 18 років. Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння — це активні дії (безпосереднє розливання та пригощання) чи бездіяльність (не реагування на активні дії інших осіб) сторонніх осіб, наслідком яких стало його сп'яніння.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу. Суб'єктами правопорушення можуть бути батьки неповнолітнього, особи, які їх замінюють, або інші особи, яким виповнилося 18 років.

Адміністративні протоколи за цією статтею мають право складати поліцейські, а розглядати і приймати рішення щодо застосування до винних адміністративних стягнень уповноважені адміністративні комісії при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, що їх замінюють), виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад (ст.ст. 218, 219 КУпАП)

Незважаючи на багаторазове використання в чинному КУпАП терміна «встановлений порядок управління», законодавчого визначення його поняття немає. Інколи це поняття змішують з поняттям державного управління в цілому, хоча вочевидь, що це неправильно. Державне управління як різновид державної діяльності значно ширше від поняття встановлений порядок управління. Останнє

тільки одна із складових частин державного управління, а встановлений порядок управління охоплює систему суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність державного апарату, інших державних і недержавних організацій у сфері управління, а також чітке дотримання у цій сфері спеціальних правил (у тому числі юридично-технічних, режимного характеру та ін.).

Широке коло суспільних відносин, що стосуються встановленого порядку управління у найрізноманітніших сферах державного управління, і виступає родовим об'єктом цієї групи адміністративних правопорушень.

Безпосередніми ж об'єктами правопорушень цієї групи є конкретні відносини або їх більш звужене коло в даній сфері (суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням дозвільної та паспортної системи).

Розглянемо особливості провадження у справах про правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління на прикладі порушень правил дозвільної системи щодо різних видів зброї і засобів самооборони та порушень правил паспортної системи.

Адміністративна відповідальність за ці правопорушення передбачена статтями 190–195⁴ і 195⁶ КУпАП. Як адміністративні стягнення за їх вчинення застосовується здебільшого штраф з конфіскацією зброї та бойових припасів (інколи — оплатне вилучення зброї).

Поліцейському необхідно знати загальні правила дозвільної системи щодо придбання, зберігання, перевезення та використання вогнепальної, холодної, пневматичної та газової зброї, а також спеціальних засобів самооборони, види адміністративних проступків, пов'язаних з порушенням цих правил. Перевіряючи наявність у окремих осіб спеціального дозволу на придбання, зберігання або перевезення зброї, поліцейський, за достатніх підстав щодо наявності порушень у цих питаннях, має право до вирішення питання про відповідальність компетентними посадовими особами поліції вилучити зброю з дотриманням певних адміністративно-процесуальних вимог.

КУпАП передбачені такі види адміністративних проступків за порушення правил дозвільної системи щодо різних видів зброї та спеціальних засобів самооборони:

— порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної гладкоствольної

мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м за секунду без дозволу органів поліції;

- порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної гладкоствольної мисливської, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів — громадянами, які мають дозвіл органу поліції на зберігання зазначеної зброї;

- порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття їх на облік;

- ухилення від реалізації вогнепальної гладкоствольної мисливської, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів;

- порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів;

- порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів;

- порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони;

- порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них;

- порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони;

- порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокерів пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами;

- порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів.

Протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 196 (порушення правил навчання карате) складаються поліцейськими та розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських і селищних рад. Порушення встановлених правил відкриття секцій спортивного карате або набору до них громадян чи навчання в секціях прийомів, заборонених спортивними правилами, а також самовільне, без дозволу відповідних органів, навчання прийомів карате — тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

§ 2. Поняття кваліфікації адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції, та умови забезпечення законності при її визначенні

Збільшення кількості адміністративних правопорушень в Україні і, відповідно, зростання кількості осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності з одного боку, і завдання щодо захисту прав і свобод громадян і їхніх законних інтересів — з іншого, становить проблему для глибокого вивчення чинних законів про адміністративні правопорушення з метою їх ефективного застосування і поліпшення фахової підготовки поліцейських.

При здійсненні адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції, зокрема, при провадженні у справах про адміністративні правопорушення на стадії порушення справи і початковому етапі адміністративного розслідування необхідно визначити, до якого виду правопорушень належить випадок, що оцінюється, проте, кваліфікація адміністративних правопорушень здійснюється на всіх стадіях провадження.

Під кваліфікацією адміністративних правопорушень В.Р. Кісін розуміє «встановлення відповідності ознак учиненого діяння ознакам конкретного складу адміністративного проступку, передбаченим адміністративно-правовою нормою».

Як невід'ємна складова частина діяльності компетентних органів (посадових осіб) щодо застосування законодавства про адміністративні правопорушення, кваліфікація являє собою розумовий процес тієї чи іншої особи, що полягає в порівнянні ознак діяння з ознаками, включеними законодавцем у конструкцію певного складу правопорушення .

Результатом такого порівняння є обов'язково правильна оцінка вчиненого діяння. Вона полягає у висновку про те, що діяння містить ознаки складу адміністративного правопорушення, передбаченого тією чи іншою нормою адміністративного права.

Таким чином, кваліфікація є найважливішою стадією (етапом) правозастосування (діяльності щодо застосування норм законодавства про адміністративні правопорушення). *Правильна кваліфікація — необхідна умова законності всієї правозастосовної діяльності.*

Вона означає, що особа притягається до адміністративної відповідальності саме за вчинене правопорушення, зазнаючи правових наслідків, які закон пов'язує з вчиненням цього правопорушення.

Аналіз практики реалізації поліцією норм адміністративного законодавства, зокрема, збору і застосування доказів, оформлення протоколів про адміністративні правопорушення, їх розгляд і прийняття рішень, а також виконання постанов про накладення адміністративних стягнень свідчить про те, що посадові особи органів Національної поліції не завжди в повній мірі дотримуються вимог КУпАП при здійсненні провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Отже, для забезпечення вирішення справи у відповідності до закону, слід звернути увагу на недотримання посадовими особами органів Національної поліції обов'язкових вимог адміністративного законодавства на кожній стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Необхідно мати на увазі, що крім загальних вимог, що висуваються до протоколу про адміністративне правопорушення (складаються уповноваженою посадовою особою за встановленою формою і містять дані, необхідні для розгляду адміністративної справи по суті), КУпАП встановлено деякі додаткові вимоги щодо оформлення і збору адміністративних матеріалів за фактами вчинення окремих адміністративних правопорушень.

Загальні вимоги щодо змісту протоколу про адміністративне правопорушення містяться у ст. 256 КУпАП, відповідно до якої в протоколі зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту про-

токолу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання.

При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені статтею 268 цього Кодексу, про що робиться відмітка у протоколі.

Відповідно ст. 258 КУпАП протокол не складається в разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 70, 77, частиною третьою статті 85, статтею 153, якщо розмір штрафу не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, частиною першою статті 85, якщо розмір штрафу не перевищує семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, статтею 107 (у випадках вчинення правопорушень, перелічених в частині третій статті 238) частиною третьою статті 109, статтями 110, 115, частинами першою, третьою і п'ятою статті 116, частиною третьою статті 116-2, частинами першою і третьою статті 117 (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження на місці вчинення правопорушення), статтями 118, 119, статтями 134, 135, 185-3 цього Кодексу, якщо особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається. Протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі.

Протоколи не складаються і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

У випадках, передбачених частинами першою та другою цієї статті, уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виноситься постанова у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 283 цього Кодексу.

Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 256 цього Кодексу, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185-3 цього Кодексу, та правопорушень у сфері забезпечен-

ня дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі. Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення складається у двох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

У разі виявлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, протокол про адміністративне правопорушення не складається, а постанова у справі про адміністративне правопорушення вноситься без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Копії постанови у справі про адміністративне правопорушення та матеріалів, зафіксованих за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, надсилаються особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, протягом трьох днів з дня винесення такої постанови.

У випадку коли порушник не оспорує постанову про стягнення, що на нього накладається за вчинення правопорушення, то ця постанова підлягає виконанню з моменту її винесення.

У процесі виконання службових обов'язків з підтримання публічної безпеки та порядку поліцейському нерідко доводиться зустрічатись з багатьма протиправними проявами, більшість з яких кваліфікуються як адміністративні правопорушення.

Як зазначалося раніше, основним правовим актом, що визначає відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, є Кодекс України про адміністративні правопорушення, у статті 9 якого дається поняття адміністративного правопорушення (проступку).

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які на момент вчинення адміністративного правопорушення досягли 16-річного віку.

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом накладення на порушників адміністративних стягнень, зокрема:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2-¹) штрафні бали;

3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;

4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання);

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

5-¹) громадські роботи;

6) виправні роботи;

7) адміністративний арешт;

8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовими особами або представниками громадських організацій чи органів громадської організації. Адміністративні правопорушення, щодо яких мають право складати протоколи уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), названі в п.1 частини 1 та в частині 2 статті 255 КУпАП.

Конкретні види адміністративних правопорушень та відповідальність за їх вчинення визначені в Особливій частині розділу 2 КУпАП.

Види органів та посадових осіб, уповноважених розглядати справи про ті чи інші адміністративні правопорушення, повноваження цих органів та посадових осіб щодо такого розгляду та винесення постанов у цих справах, а також підвідомчість справ про адміністративні правопорушення зазначені у розділі 3 КУпАП. Зокрема, повноваження органів Національної поліції щодо розгляду справ та підвідомчість їм справ за окремими адміністративними правопорушеннями вказані в статті 222 КУпАП.

Поліцейському необхідно мати повне уявлення про характер та ознаки адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції, знати окремі особливості настання для тих чи інших категорій порушників адміністративної відповідальності за їх вчинення, вміти здійснювати правову кваліфікацію таких правопорушень.

Органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 44-1, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга і третя статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1 — 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128-129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, статті 161, 164-4, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 189-2, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

Відповідно ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського; професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; поважати і не порушувати прав і свобод людини тощо

Важливим є наступне, поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які їй потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Відповідно ст. 23 Закону України від 2 липня 2015 року «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримі-

нального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремих місцевостях;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Відповідно ст. 24. Закону виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом.

Працівник поліції у межах повноважень, наданих йому законом, самостійно приймає рішення і несе за свої протиправні дії або бездіяльність дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність. Дії поліцейського можуть бути оскаржені у встановленому порядку до органів внутрішніх справ, суду або прокурору.

Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію».

Громадський контроль поліції регламентується розділом VIII Закону України «Про Національну поліцію».

Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Нагляд за додержанням законності у діяльності поліції, зокрема у провадженні справ про адміністративні проступки, здійснюють Генеральний прокурор України і підлеглі йому прокурори.

Питання забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення визначені ст. 7 КУпАП. Ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності.

Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.

Додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Якщо при розгляді справи орган (посадова особа) прийде до висновку, що порушенні ознаки кримінального правопорушення, він передає матеріали прокурору або органу досудового розслідування в порядку ст. 253 КУпАП.

Відкритість розгляду справи про адміністративне правопорушення регламентується статтею 249 КУпАП. Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

З метою підвищення виховної і запобіжної ролі провадження в справах про адміністративні правопорушення такі справи можуть розглядатися безпосередньо в трудових колективах, за місцем навчання або проживання порушника.

Прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за дотриманням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право: порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні в справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скаргі в справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії.

При провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-4 — 172-9 КУпАП, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою.

§ 3. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху

Процедура оформлення поліцейськими патрульної поліції матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі визначена **«Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» затвердженою наказом МВС від 07.11.2015 р. № 1395.**

Ця Інструкція розроблена відповідно до КУпАП Законів України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про дорожній рух», «Про Національну поліцію», постанов Кабінету Міністрів України від 20 травня 2015 року №314 "Про утворення деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ", від 17 грудня 2008 року №1086 "Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення", від 17 грудня 2008 року №1102 "Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціаль-

них майданчиках і стоянках", від 17 грудня 2008 року №1103 "Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду".

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання відповідного протоколу (відповідно до статті 222 КУпАП).

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення.

Поліцейські складають протоколи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачені частинами четвертою і сьомою статті 121, частинами третьою і четвертою статті 122, статтями 122-2, 122-4, 122-5, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127-1, 130, 139, частиною четвертою статті 140, 188-28 КУпАП.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту — військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У цих випадках поліцейські передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Протокол про адміністративне правопорушення (додаток 1 до Інструкції) складається відповідно до статті 254 КУпАП. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються:

- 1) письмові пояснення свідків правопорушення у разі їх наявності;
- 2) акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу у разі здійснення його затримання;

3) акт огляду на стан сп'яніння у разі проведення огляду на стан сп'яніння;

4) інші документи та матеріали, які містять інформацію про правопорушення.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення підписується також цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу про адміністративне правопорушення в ньому робиться відповідний запис, який засвідчується підписами двох свідків.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання, які долучаються до протоколу.

При складанні протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 139, частиною четвертою статті 140 КУпАП або постанови у справі про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою — третьою статті 140 КУпАП (коли протокол не складається), до них необхідно долучати акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі (додаток 2 до Інструкції) з відповідними замірами та схемою про:

1) пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд, трамвайних колій чи технічних засобів регулювання дорожнього руху;

2) самовільне знімання, закриття чи встановлення технічних засобів регулювання дорожнього руху;

3) перешкоду для дорожнього руху, у тому числі забруднення шляхового покриття;

4) пошкодження асфальтобетонного покриття доріг унаслідок руху машин на гусеничному ході;

5) умови та стан шляху, які загрожують безпеці дорожнього руху;

6) порушення нормативів щодо обладнання на дорогах місць проведення ремонтних робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій;

7) порушення або невиконання правил на підприємствах, в установах та організаціях під час розроблення та виготовлення транспортних засобів і деталей до них або інших предметів їх до-

даткового обладнання, під час проектування, реконструкції та ремонту шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за місцем реєстрації транспортного засобу та на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Поліцейські розглядають справи про адміністративні правопорушення, визначені у статті 222 КУпАП. Постанова у справі про такі адміністративні правопорушення виноситься на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами четвертою і сьомою статті 121, частинами третьою і четвертою статті 122, статтями 122-2, 122-4, 122-5, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127-1, 130, 139, частиною четвертою статті 140, 188-28 КУпАП, а також справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, користується правами, визначеними у статті 268 КУпАП.

Поліцейський під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

- 1) чи належить до її компетенції розгляд цієї справи;
- 2) чи правильно складено протокол (якщо складання протоколу передбачено КУпАП) та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи повідомлено належним чином осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду (якщо справа не розглядається на місці);
- 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали, які потрібні для вирішення справи;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених у статті 247 КУпАП.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справа розглядається лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи (стаття 268 КУпАП).

Якщо при складанні протоколу (якщо складення протоколу передбачається КУпАП) особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, не була належним чином повідомлена про місце і час розгляду справи, їй за місцем проживання (перебування), роботи надсилається повідомлення про запрошення до підрозділу патрульної поліції (додаток 4 до Інструкції) на розгляд справи.

Розгляд справи розпочинається з представлення поліцейського, який розглядає цю справу. Поліцейський, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення (якщо складення протоколу передбачається КУпАП), заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. Під час розгляду справи потерпілого може бути опитано як свідка.

Поліцейський оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Якщо при розгляді справи поліцейський прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, матеріали передаються прокурору або органу досудового розслідування.

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення поліцейський може звільнити особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням. В такому разі **має бути винесена постанова про закриття** справи відповідно до статей 247 та 22 КУпАП.

У випадку закінчення на дату розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного

стягнення, передбачених статтею 38 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю без накладення на особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, адміністративного стягнення.

Поліцейський, розглядаючи справу про адміністративне правопорушення, залежно від установлених обставин зазначає у рішенні про наявність або відсутність вини конкретної особи у його вчиненні та за результатами розгляду справи по суті на підставі статті 247 КУпАП приймає рішення щодо закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строків, передбачених статтею 38 КУпАП.

Поліцейський, який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом тридцяти календарних днів з дня надходження пропозиції повідомляє орган (посадову особу), який вніс пропозицію.

Потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам відшкодовуються у встановленому порядку витрати, яких вони зазнали у зв'язку з явкою до поліцейського, у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Постанова по справі про адміністративне правопорушення.

Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, поліцейський виносить постанову по справі про адміністративне правопорушення.

Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення повинен відповідати статті 283КУпАП.

По справі про адміністративне правопорушення поліцейським виноситься одна з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження (стаття 22 КУпАП), передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу (стаття 21 КУпАП) або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування (стаття 253 КУпАП), а також за наявності обставин, передбачених статтею 247КУпАП.

Постанова про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі (додаток 5 до Інструкції), складається у письмовій формі або за наявності технічної можливості в електронній формі у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи (стаття 285 КУпАП). Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається поштою рекомендованим листом особі, стосовно якої її винесено.

Копія постанови в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під підпис. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

У випадках, передбачених статтею 258 КУпАП, копія постанови у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення (стаття 285 КУпАП).

Постанова у справі про адміністративне правопорушення, за яке накладено адміністративне стягнення у вигляді попередження, виконується поліцейським, який виніс таку постанову, шляхом оголошення постанови.

Постанова набирає законної сили після її вручення особі, або отримання поштового повідомлення про вручення, або про відмову в її отриманні.

Накладення стягнень.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається відповідно до статті 33 КУпАП.

Адміністративне стягнення накладається не пізніше як через два місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через два місяці з дати його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП — підвідомчі суду (судді) (стаття 38 КУпАП).

Якщо справи про адміністративні правопорушення є підвідомчими суду (судді), стягнення накладається не пізніше як через

три місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніш як через три місяці з дати його виявлення.

При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (стаття 36 КУпАП). У цьому випадку поліцейський накладає стягнення тільки за ті адміністративні правопорушення, які він має право розглядати.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим самим поліцейським, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених.

Особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені повторно.

Повторним відповідно до статті 35 КУпАП визнається вчинене особою протягом року однорідне правопорушення, за яке її вже було піддано адміністративному стягненню.

Винесення постанови про адміністративне правопорушення, передбачене частинами першою, другою, третьою і шостою статті 121, частиною першою статті 128, частиною шостою статті 133-1 КУпАП, здійснюється за місцем вчинення правопорушення за наявності відомостей про те, що це порушення не є повторним протягом року.

У разі неможливості встановити повторність постанова в справі про адміністративне правопорушення на місці його вчинення не виноситься, а складається повідомлення про адміністративне правопорушення, яке у п'ятиденний строк надсилається до підрозділу патрульної поліції за місцем проживання (перебування) особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення та вжиття заходів щодо подальшого розгляду.

Після здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомляється про місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Поліцейський, який подає матеріали до розгляду, готує довідку про наявність повторності вчинення адміністративного правопорушення, отримання (неотримання) особою за місцем її проживання посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, а за матеріалами про адмі-

ністративні правопорушення, передбачені частинами другою та третьою статті 130 КУпАП, — довідку про належність транспортного засобу.

У разі встановлення повторності правопорушення до протоколу (якщо протокол складається) долучається довідка, у якій міститься інформація про дату вчинення попереднього адміністративного правопорушення і прийняте в справі рішення.

Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 130 КУпАП.

Водії, стосовно яких у поліцейських є достатні підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами та огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Обов'язковому огляду підлягають водії транспортних засобів — учасники ДТП, унаслідок якої є особи, які отримали тілесні ушкодження.

Направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду на стан сп'яніння і проведення такого огляду здійснюються відповідно до **Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду** затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103.

Ознаками алкогольного сп'яніння є:

- запах алкоголю з порожнини рота;
- порушення координації рухів;
- порушення мови;
- виражене тремтіння пальців рук;
- різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);

- звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
- сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;

- почервоніння обличчя або неприродна блідість.

Огляд на стан сп'яніння проводиться:

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом;

- лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря — фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

Огляд на стан алкогольного сп'яніння проводиться поліцейським на місці зупинки транспортного засобу в присутності двох свідків відповідно до чинного законодавства.

За наявності відповідних ознак, поліцейський проводить огляд на стан сп'яніння за допомогою спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом.

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання.

Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема,

- сертифікат відповідності та
- свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Спільним Наказом МВС України та МОЗ України від **09.11.2015 р. № 1452/735** затверджено **Інструкцію про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.**

Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства.

Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом (стаття 16 КУпАП).

Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року члени дипломатичного корпусу, адміні-

стративно-технічні працівники та обслуговувальний персонал посольств мають дипломатичний імунітет.

Члени дипломатичного корпусу мають дипломатичний імунітет постійно, а адміністративно-технічний та допоміжний персонал тільки під час виконання своїх службових обов'язків. Члени дипломатичного корпусу не зобов'язані надавати пояснення як свідки.

Транспортні засоби дипломатичного та консульського корпусу також мають імунітет від обшуку, арешту.

При порушенні правил дорожнього руху особою, яка має імунітет, після перевірки документів, що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус (дипломатичний паспорт, дипломатична картка, консульська картка, службова картка), поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику. Забороняється здійснювати стосовно зазначеної особи будь-які заходи затримання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу патрульної поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

При відмові від проходження медичного огляду і спробах продовжити керування транспортним засобом особою, яка має дипломатичний імунітет, подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим **у присутності двох свідків** складається рапорт із зазначенням вичерпних відомостей про цю особу.

У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (вказуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою поведінку і пройти медичний огляд.

Після складення рапорту забороняється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по телефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформуються

черговий відповідного підрозділу патрульної поліції і Департамент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у п'ятиденний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України, про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення йому рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

Справи про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, розглядаються за місцем вчинення адміністративного правопорушення.

Вилучення посвідчення водія і позбавлення права керувати транспортними засобами.

Поліцейські тимчасово вилучають посвідчення водія за наявності підстав вважати, що водієм вчинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення (стаття 265-1 КУпАП).

До винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення та набрання нею законної сили поліцейський видає водієві тимчасовий дозвіл (додаток 8 до Інструкції) на право керування транспортним засобом строком до трьох місяців з дати вилучення посвідчення.

У тимчасовому дозволі на право керування транспортним засобом з лицьового боку перекреслюються категорії транспортних

засобів, права на керування якими водій не має, а також робляться такі записи:

- 1) дата тимчасового вилучення посвідчення водія;
- 2) посада, прізвище поліцейського, номер його нагрудного знака;
- 3) дата вчинення правопорушення;
- 4) серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення;
- 5) стаття КУпАП, за якою складено протокол про адміністративне правопорушення, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

У разі вчинення адміністративного правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, особою, у якій посвідчення водія тимчасово вилучено за попереднє (попередні) адміністративне(і) правопорушення, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, виданий у першому випадку, не поновлюється. У відповідних графах тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом поліцейський робить відмітки за фактом виявленого правопорушення.

Корінець до тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом заповнюється поліцейським, який його видав, та надалі зберігається у відповідному підрозділі для здійснення належного контролю за правомірністю його видачі учасникам дорожнього руху.

Посвідчення водія вилучається до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення.

Тимчасове затримання транспортних засобів

Тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, передбачених статтею 265-2 КУпАП, зокрема у разі, коли неможливо усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення, і передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху.

Тимчасове затримання транспортного засобу здійснюється також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до статті 40 Закону України "Про виконавче провадження".

Поліцейському забороняється брати участь у здійсненні блокування або евакуації транспортних засобів у випадках, не передбачених законодавством.

Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів — евакуаторів.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції України.

Після прибуття евакуатора поліцейський у присутності двох свідків і представника підприємства, установи або організації, яким належить евакуатор, складає акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу (додаток 9 до Інструкції) із зазначенням:

1) дати, часу, місця порушення і підстави для тимчасового затримання та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

2) посади, місця роботи, прізвища, імені та по батькові поліцейського, який приймає рішення про тимчасове затримання і доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

3) типу, марки, державного реєстраційного номера, переліку візуальних недоліків та пошкоджень транспортного засобу, що тимчасово затримується і доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку;

4) найменування, місцезнаходження та номера телефону підприємства, установи або організації, які доставляють транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку, державного реєстраційного номера евакуатора;

5) адреси місця зберігання транспортного засобу;

6) посади, прізвища, імені та по батькові особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Зазначений акт підписують присутні під час його складання особи:

- особа, яка прийняла рішення про тимчасове затримання транспортного засобу;
- особа, що виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

- два свідки;
- водій і страховий комісар у разі їх присутності.

До акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу за можливості додаються фотографія транспортного засобу, що підлягає тимчасовому затриманню, і перелік речей, які перебувають у ньому.

Один примірник акта огляду транспортного засобу (за винятком фотографій) надається водію, власнику (співвласнику) транспортного засобу у разі їх присутності. Інший примірник акта огляду транспортного засобу зберігається у матеріалах справи про адміністративне правопорушення.

Про тимчасове затримання транспортного засобу робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

У разі коли водій, що вчинив правопорушення, присутній під час тимчасового затримання транспортного засобу і порушення неможливо усунути на місці в максимально короткий строк, поліцейський оформляє протокол про адміністративне правопорушення. У протоколі робиться відповідний запис про тимчасове затримання транспортного засобу із зазначенням інформації про складення акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, що долучається до протоколу, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

Якщо правопорушення може бути усунуте водієм у максимально короткий строк, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу і оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

У разі коли водій з'являється на місці правопорушення під час виконання робіт із завантаження транспортного засобу, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу, а оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу. При цьому правопорушення повинно бути усунуте у максимально короткий строк.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк, необхідний для вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на три дні з дати такого затримання.

Розділ 4. КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ВЛАСНІСТЬ

§ 1. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на здоров'я населення, та особливості провадження за цими деліктами

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на власність, та особливості провадження за цими деліктами

§ 1. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на здоров'я населення, та особливості провадження за цими деліктами

Предметом адміністративних правопорушень, передбачених передбачених статтями 44, 44-1, 106-1, 106-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, є наркотичні засоби та психотропні речовини. Термін «наркотичні засоби» походить від грецького «*narkotikos*», що означає «той, що приводить у заціпеніння». Термін «психотропні речовини» походить також від грецького «*psuche*» — душа, і «*trapos*» — поворот, напрям.

Терміни, якими прийнято називати вказаний предмет адміністративного проступку, визначаються не тільки за спеціальним професійним критерієм, але й юридичним. Вони увійшли до законодавчих актів, не лише тих, що регулюють адміністративну відповідальність, але й тих, що встановлюють порядок обігу цих предметів.

Наркотичні засоби і психотропні речовини визнані такими, обіг яких забороняється або допускається лише з метою, чітко визначеною в законах. Слід зазначити важливість визнання суспільної небезпеки цих засобів не тільки для окремої країни, суспільства, держави, але і в цілому у світі, про що свідчить низка міжнародних правових актів, які видавались в різні періоди нашої історії.

Наркотичні засоби — речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Психотропні речовини, зазначається в законодавчих актах, являють собою природні або синтетичні препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

В КУпАП містяться окремі делікти, спрямовані на боротьбу з правопорушеннями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, а саме: ст. 44 (незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах); ст. 44¹ (ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження); ст. 106¹ (невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки); ст. 106² (незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель).

Стаття 44 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність осіб за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, а також пересилку наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Об'єктом правопорушень передбачених ст. 44 КУпАП, є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та у сфері державного регулювання обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (згідно із Законами України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»).

Наркотичні і психотропні засоби визначені в переліках, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконних виробництві, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (формальний склад).

Так, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин — усі дії, включаючи рафінування, підвищення в препараті концентрації наркотичних засобів, психотропних речовин, чи переробку наркотичних засобів і психотропних речовин, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або) вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин, або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини;

Придбання (тобто отримання різними шляхами певною особою у власність) та здійснення інших операцій із психотропними речовинами та наркотичними засобами. Громадяни мають право придбавати наркотичні засоби або психотропні речовини, включені до таблиць та Переліку, лише за рецептом лікаря;

Зберігання полягає у фактичному володінні (таємному або відкритому) наркотичними засобами або психотропними речовинами.

Перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин — переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин у межах території України;

Пересилання здійснюється шляхом відправки наркотичних засобів, психотропних речовин за допомогою пошти, багажем, якою-небудь людиною, іншим шляхом. При цьому ст. 26 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» встановлюється, що пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у поштових (у тому числі міжнародних) відправленнях забороняється.

Умовою кваліфікації діянь, передбачених цією статтею, якості адміністративного правопорушення, є:

1. відсутність мети збуту;
2. невеликі розміри наркотичних засобів і психотропних речовин.

Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Ці розміри визначаються відповідно до Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, затвердженої Наказом МОЗ України від 1 серпня 2000 року №188 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2000 року, №512/4733).

До таблиці №1 включені наркотичні засоби, що на сьогодні використовуються в Україні в незаконному обігу (бупренорфін, декстпропоксифен дезоморфін, канабіс, героїн, кодеїн, метадон тощо.).

Розміри наркотичних засобів визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definite daily dose) (далі — ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

До невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД.

Великі розміри — у межах від 100 до 1000 ВДД.

Особливо великі розміри перевищують 1000 ВДД.

Розміри наркотичних засобів рослинного походження, а також виготовлених у вигляді екстрактів, витяжок, відводів, інших рідин, згідно з існуючими методиками криміналістичних досліджень визначаються у перерахунку на суху речовину.

«Без мети збуту» означає, що в особи — власника наркотиків відсутній намір будь-яким засобом їх реалізувати (продати, подарувати, дати в борг, ввести ін'єкцію іншій особі та ін.).

Отже, важливим моментом є встановлення відсутності мети збуту при здійсненні вищезазначених дій, а розмір наркотичних засобів та психотропних речовин повинен бути невеликим. В іншому випадку особа, яка вчинила дані дії, підлягає не адміністративній відповідальності, а кримінальній (ч. 1. ст. 307 Кримінального кодексу України). Також кримінальна відповідальність передбачається і у випадку, коли зазначене правопорушення вчиняється особою повторно.

Суб'єкт: загальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла 16 років.

Суб'єктивна сторона: прямий умисел.

Відповідно до статті 263 КУпАП осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано *на строк до трьох годин* для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження — *до трьох діб* з повідомленням про це письмово прокурора протягом *двадцяти чотирьох годин* з моменту затримання.

При складанні протоколу про адміністративне правопорушення за ч.1 ст. 44 КУпАП посадовим особам Національної поліції необхідно попередньо здійснити ряд дій:

1. Визначити кількість наркотичних засобів. Для цього слід виходити з даних таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсо-

рів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджених наказом МОЗ України від 1 серпня 2000 року №188. З метою визначення розмірів необхідно провести зважування наркотичних засобів, про що складається акт.

2. Провести вилучення наркотичного засобу або психотропної речовини відповідно до вимог, які визначені у ст. 265 КУпАП.

3. Надсилання вилучених наркотичних засобів для дослідження з метою встановлення їх вмісту (чи містить речовина наркотичні компоненти). Результати дослідження оформляються довідкою спеціаліста.

При оформленні справи про порушення, передбачене ст. 44 КУпАП (незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах), правозастосувальнику необхідно визначитися з термінами, що містяться у зазначеній статті.

Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», з урахуванням міжнародних зобов'язань України регулює суспільні відносини у цій сфері, визначає права й обов'язки державних органів, юридичних осіб і громадян, які беруть участь у такому обігу на території України.

Слід звернути увагу на те, що протокол про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 44 КУпАП складається уповноваженою на те посадовою особою Національної поліції (ст. 255 КУпАП) тільки після виконання зазначених дій, відповідно до вимог КУпАП.

Вчинення правопорушення, передбаченого ч.1 статті 44 КУпАП тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Стаття 44¹ (ч. 1) передбачає відповідальність за ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння, а також (ч. 2) ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження. .

Безпосереднім об'єктом цього проступку є здоров'я громадян і порядок проходження медичного огляду та медичного обстеження особами, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини з немедичними цілями. Цей порядок встановлений Законом України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

Особа, стосовно якої до органів Міністерства охорони здоров'я України або Міністерства внутрішніх справ України (Національної поліції) від установ, підприємств, організацій, засобів масової інформації або окремих осіб надійшла інформація про те, що вона незаконно вживає наркотичні засоби або психотропні речовини чи перебуває у стані наркотичного сп'яніння, підлягає медичному огляду або обстеженню.

Факт незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин встановлюється на підставі показань свідків, наявності ознак наркотичного сп'яніння, результатів медичного огляду, а також тестів на вміст наркотичного засобу або психотропної речовини в організмі особи.

Встановлення наявності стану наркотичного сп'яніння внаслідок незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин є компетенцією лише лікаря, на якого покладено обов'язки щодо проведення медичного огляду (обстеження), а діагноз «наркоманія» встановлюється лікарсько-консультаційною комісією.

Органи поліції ведуть облік усіх осіб, відносно яких встановлено, що вони незаконно вживають наркотичні засоби або психотропні речовини, крім осіб, які добровільно звернулися по медичну допомогу та виконують рекомендації лікаря.

Порядок виявлення та постановки на облік осіб, які незаконно вживають наркотичні засоби або психотропні речовини, визначається Інструкцією, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України від 10 жовтня 1997 р. за №306/680/21/65/5.

Медичний огляд проводиться за направленням працівників національної поліції, а медичне обстеження — лікаря-нарколога згідно з Порядком проведення медичного огляду та медичного обстеження осіб, які зловживають наркотичними засобами або психотропними речовинами, затвердженим спільним Наказом МОЗ України МВС України від 16 червня 1998 р. №158/417 (зареєстровано

но в Міністерстві юстиції 28 липня 1998 р. за №482/2922). Особа, яка ухиляється від медичного огляду чи медичного обстеження, підлягає приводу до наркологічного закладу органом поліції.

В Україні простежується тенденція до збільшення кількості осіб, які вживають наркотики та психотропні речовини. Зазначимо, що збільшується не тільки загальна кількість осіб, що перебувають на обліку в наркологічних службах, лікувальних установах а також і кількість осіб, які протягом тривалого часу, із року в рік, перебували на такому обліку.

Об'єктивна сторона цього адміністративного правопорушення (формальний склад) проявляється в ухиленні особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння (за частиною першою статті 44¹) та ухиленні особи, що зловживає наркотичними засобами і психотропними речовинами, від медичного обстеження (за ч.2 ст. 44¹).

Як бачимо, склад проступку, передбачений частиною першою цієї статті відрізняється формами скоєння, за суб'єктом ухилення та особливостями об'єкта (ухилення від медогляду, ухилення від медобстеження).

Ухилення від медичного огляду хворого на наркоманію, а також ухилення особи, що зловживає наркотичними засобами і психотропними речовинами, від медичного обстеження полягає в неприбутті без поважних причин або у відмові з'явитися до наркологічного диспансеру для огляду або обстеження. Направлення або виклик особи для відповідного огляду чи обстеження й установлення діагнозу може бути письмовим або усним, однак для встановлення факту дійсного небажання пройти обстеження або огляд, ухилення від цього, на наш погляд, виклик у медичний заклад повинен бути тільки у письмовій формі.

Суб'єктивна сторона цього правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого умислу (формальний склад).

Вчинення правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 44¹ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти , а ч. 2 — від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Враховуючи викладене, слід виокремити адміністративно-деліктну діяльність суб'єктів адміністративної юрисдикції, тобто компетентність у вирішенні справ про вчинення адміністративного правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів та психотроп-

них речовин, за здійснення яких передбачається накладення адміністративних стягнень.

Відповідно до ст. 222 КУпАП органи Національної поліції розглядають справи за ст. 44-1.

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Для вирішення питання щодо порушення адміністративної справи і складання протоколу за ст. 44¹ КУпАП (ухилення від медичного огляду або медичного обстеження), посадовій особі Національної поліції слід також усвідомити зміст термінів, що застосовуються в зазначеній статті.

Частина 1 ст. 44¹ КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і зловживанню ними» дає поняття особи, хворої на наркоманію, медичного огляду і медичного обстеження.

особа, хвора на наркоманію, — особа, яка страждає на психічний розлад, що характеризується психічною та (або) фізичною залежністю від наркотичного засобу чи психотропної речовини, і якій за результатами медичного обстеження, проведеного відповідно до Закону встановлено діагноз "наркоманія";

медичний огляд — амбулаторний огляд особи з метою встановлення стану наркотичного сп'яніння;

медичне обстеження — обстеження особи в стаціонарних умовах з метою встановлення діагнозу "наркоманія";

Під ухиленням від медичного огляду, медичного обстеження або лікування розуміється умисне невиконання розпорядження працівника органів внутрішніх справ щодо медичного огляду, а так само невиконання призначень та рекомендацій лікаря особою, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами;

У частині 2 ст. 44¹ КУпАП суб'єктом адміністративного правопорушення є особа, що зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами.

Під зловживанням наркотичними засобами або психотропними речовинами розуміється умисне систематичне незаконне вживання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Справи про адміністративні правопорушення, які передбачені ст. 44¹ КУпАП, розглядають також судді районних (міських) судів протягом доби з дня їх надходження.

Адміністративна відповідальність за нежиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки, як зазначалося раніше, передбачається ст.106¹ КУпАП.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони сільськогосподарських посівів.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких формах:

1. нежиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, а також нежиття заходів щодо знищення післяжнивних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини, що тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. нежиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку, що тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб — від тридцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Обидва склади — формальні.

Суб'єктом адміністративного проступку є посадові особи (ч.1 цієї статті), громадяни і посадові особи (ч 2 цієї статті).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу чи необережності.

Протокол за правопорушення, передбачене ч.1 ст.106¹ складають посадові особи органів Національної поліції та посадові особи, уповноважені виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад, а розглядають справи: за ч.1 ст.106¹ — суди (судді) ; за ч.2 — посадові особи Національної поліції протягом доби з дня їх надходження.

Ст. 106² КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (див. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори »).

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконному посіві або незаконному вирощуванні снотворного маку чи конопель (формальний склад).

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» діяльність з обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до таблиці I «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. N 770 на території України забороняється, за винятком діяльності з використання рослин, включених до таблиці I Переліку, в цілях і на підставах, передбачених статтями 19 та 20 цього Закону, а також діяльності з культивування та використання рослин, включених до списку N 3 таблиці I Переліку, в цілях і на підставах, передбачених статтею 15 Закону.

Суб'єктом адміністративного проступку є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи не прямого умислу.

Протоколи про це правопорушення складають посадові особи Національної поліції, розглядають справи районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) протягом доби.

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на власність, та особливості за цими деліктами

Розглядаючи адміністративне правопорушення, що посягає на власність, передбачене ст. 51 КУпАП «Дрібне викрадення чужого майна», необхідно враховувати особливості збору адміністративних матеріалів і складання протоколу про це адміністративне правопорушення.

Адміністративні порушення у сфері власності становлять одну із найпоширеніших і небезпечних груп протиправних діянь,

оскільки вони посягають на одне з найбільш цінних соціальних благ — право власності. Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Передбачення в одній статті КУПАП відповідальності за дрібне викрадення чужого майна незалежно від форми власності забезпечує усім суб'єктам права власності однаковий правовий захист, як того вимагають Конституція України та Цивільний кодекс України. За суб'єктом здійснення права власності чинне законодавство виокремлює: а) право власності українського народу; б) право державної власності; в) право комунальної власності; г) право колективної власності (зокрема, підприємств, громадських організацій та інших об'єднань громадян); д) право приватної власності, зокрема, право спільної власності подружжя, членів сім'ї, осіб, що ведуть селянське (фермерське) господарство; є) право власності інших держав, їхніх юридичних осіб, спільних підприємств та міжнародних організацій.

Чужим слід визнавати майно, яке не перебуває у власності чи законному володінні особи, яка вчинила його викрадення. Не є власниками майна колективних підприємств, підприємств, заснованих на власності об'єднань громадян, акціонерних товариств члени (акціонери) цих підприємств, об'єднань і товариств, тому незаконне заволодіння ними таким майном утворює склад відповідного правопорушення проти власності. Не є чужим майном для кожного з подружжя, а отже, не може визнаватися предметом адміністративного правопорушення проти власності майно, яке нажите подружжям за час шлюбу і знаходиться у спільній власності подружжя. Водночас, роздільне майно подружжя (яке належало кожному з подружжя до одруження, одержане ним під час шлюбу в дар чи в порядку успадкування, або належить йому за шлюбним контрактом, а також речі індивідуального користування, за винятком коштовностей і предметів розкоші) є власністю кожного з них, отже неправомірне заволодіння ним одним із членів подружжя утворює склад відповідного адміністративного правопорушення, передбаченого статтею, що розглядається. Таким, що перебуває у спільній власності, слід визнавати також майно, набуте в результаті спільної праці членів сім'ї, якщо інше не передбачено письмовою угодою між ними. Не є чужим для осіб, які ведуть сільське (фермерське) господарство, майно такого госпо-

дарства, оскільки воно належить їм на праві спільної власності. Виняток з цього становлять випадки, коли майно такого господарства розділене між такими особами відповідно до укладеної між ними угоди або якщо ними утворено сільське (фермерське) господарство у формі юридичної особи. Володіння, користування і розпорядження майном, яке за правом спільної власності належить подружжю або особам, що спільно ведуть сільське (фермерське) господарство, здійснюється такими особами за взаємною домовленістю.

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини в сфері власності. Об'єктивна сторона правопорушення полягає у вчиненні: 1) крадіжки (таємного викрадення чужого майна); 2) шахрайства (заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою); 3) привласнення; 4) розтрата.

Таємним визнається викрадення, здійснюючи яке винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілих чи інших осіб. Як правило, крадіжка вчиняється за відсутності будь-яких осіб (власників, володільців майна, осіб, під охороною яких воно перебуває, очевидців тощо). Крадіжкою визнається також протиправне вилучення чужого майна і тоді, коли воно здійснюється у присутності потерпілого або інших осіб (наприклад, ці особи спостерігають за діями винного на певній відстані), але сам винний не усвідомлював цього моменту і вважав, що діє таємно від інших осіб. Таємним також визнається викрадення, яке вчиняється у присутності потерпілого або інших осіб, але непомітно для них (наприклад, кишенькова крадіжка). Таємним є викрадення і у випадку, коли воно вчиняється у присутності потерпілого чи інших осіб, які через свій фізіологічний чи психічний стан (сон, сп'яніння, малолітство, психічне захворювання тощо) не усвідомлюють факту протиправного вилучення майна: не можуть правильно оцінити і зрозуміти зміст, характер і значення дій винного. Як крадіжку слід розглядати протиправне вилучення чужого майна особою, яка не була наділена певною правомочністю щодо викраденого майна, а за родом своєї діяльності лише мала доступ до цього майна (комбайнер, сторож, стрілець воєнізованої охорони та ін.).

Шахрайством є заволодіння майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. В результаті шахрайських дій потерпілий — власник, володільць, особа, у віданні або під охороною якої знаходиться майно, добровільно передає майно або право на майно винній особі.

Привласнення полягає у протиправному і безоплатному вилученні (утриманні, не поверненні) винним чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з наміром надалі обернути його на свою користь чи користь третіх осіб. У результаті привласнення чужого майна винний починає незаконно володіти і користуватись вилученим майном, поліпшуючи безпосередньо за рахунок викраденого своє матеріальне становище.

Розтрата передбачає незаконне і безоплатне витрачання (споживання, продаж, безоплатна передача, обмін, передача в рахунок погашення боргу тощо) винним чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні. В результаті розтрати винний поліпшує майнове становище інших осіб шляхом безпосереднього споживання ними незаконно вилученого майна, позбавлення їх за рахунок витрачання такого майна певних матеріальних витрат, збільшення доходів інших осіб.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років. Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується прямим умислом і корисливою метою.

Диспозиція ст. 51 КУпАП вказує, що дрібне викрадення чужого майна здійснюється шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати. Проте, для складання протоколу про адміністративне правопорушення також необхідно здійснити такі дії:

1) визначити спосіб вчинення адміністративного правопорушення для відображення його в протоколі про адміністративне правопорушення;

2) з'ясувати, чи це викрадення є дрібним. Частина 3 ст. 51 КУпАП визначає викрадення чужого майна дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, установлені законодавством України. При цьому необхідно мати на увазі, що, крім вартості викраденого, враховується кількість викрадених предметів в натурі (вага, обсяг і значимість їх для економіки).

При кваліфікації зазначеного адміністративного правопорушення слід також мати на увазі, що це діяння є адміністративно караним, крім випадків вчинення його з проникненням у приміщення або інше сховище.

Родовим об'єктом правопорушення, яке розглядається, є чуже майно.

3) провести вилучення викраденого і на підставі довідки спеціаліста, у випадку відсутності ціни на викрадені предмети, визначи-

ти його вартість. Матеріали можуть бути направлені адміністрації підприємства, установи, організації, де вчинене дрібне розкрадання чужого майна, для складання протоколу про адміністративне правопорушення або його складають працівники Національної поліції відповідно до ст. 255 КУпАП.

Порушення ч.1 ст. 51 КУпАП тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Порушення ч. 2 тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Справу про це правопорушення розглядають районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) у п'ятиденний строк.

Стаття 51² КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності.

Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, — тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Суб'єктами права інтелектуальної власності визнаються громадяни, юридичні особи та держава. Об'єктами права інтелектуальної власності є твори науки, літератури та мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт та інші результати

інтелектуальної праці. Відносини щодо створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності регулюються Цивільним кодексом України, законами України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», низкою інших правових актів.

Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) комп'ютерні програми; 4) бази даних; 5) музичні твори з текстом і без тексту; 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 7) аудіовізуальні твори; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; 10) фотографічні твори, зокрема, твори, виконані способами, подібними до фотографії; 11) твори ужиткового мистецтва, зокрема, твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; 13) сценічні обробки творів, зазначених у п. 1, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 14) похідні твори; 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за доббором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові; 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; 17) інші твори.

Суб'єктами авторського права є автори зазначених творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Об'єктом цього правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності.

Відповідно до статей 14, 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» права авторів поділяються на особисті немай-

нові та майнові. Автору належать такі особисті немайнові права: 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; 3) обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать: а) виключне право на використання твору; б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти: 1) відтворення творів; 2) публічне виконання і публічне сповіщення творів; 3) публічну демонстрацію і публічний показ; 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється організацією іншою, ніж та, що здійснила перше оприлюднення; 5) переклади творів; 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів; 7) включення творів як складових до збірників, антологій, енциклопедій тощо; 8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору; 9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором; 10) здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз

даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеогамі або у формі, яку зчитує комп'ютер; 11) імпорт примірників творів. Цей перелік не є вичерпним.

Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів. За винятком визначених законодавством випадків, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Відповідно до ст. 255 КУпАП протокол про порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності складається посадовими особами Національної поліції.

Вказані справи розглядаються у 15-денний строк (ст. 277 КУпАП) районними, районними в місті, міськими або міськрайонними судами (судьями) відповідно до ст. 221 КУпАП.

Розділ 5. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, та особливості провадження за цими деліктами

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку

Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки є одним із пріоритетних напрямів діяльності поліції, про що прямо зазначається в Законі України «Про Національну поліцію». Так, в ч. 1 ст. 2 Закону вказано, що завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Це завдання знайшло свій розвиток в ст. 23 Закону, згідно якого поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює такі повноваження:

- вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;
- у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;
- вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї.

У сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки поліцейські здійснюють ще цілу низку повноважень.

Водночас, як показує практика, найбільший обсяг їх роботи пов'язаний із здійсненням провадження у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку. У структурі справ про адміністративні правопорушення, щодо яких поліція наділена адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, складають приблизно шосту частину. З них, майже половина — це справи про розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу у громадських місцях у п'яному вигляді; ще майже чверть — справи про дрібне хуліганство; практично кожне п'яте правопорушення — це вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми або ж невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

На сьогодні до чотирнадцятої глави КУпАП (Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку) включено 19 статей:

Стаття 173. Дрібне хуліганство.

Стаття 173-1. Поширювання неправдивих чуток.

Стаття 173-2. Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми.

Стаття 174. Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку.

Стаття 175. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки.

Стаття 175-1. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях.

Стаття 175-2. Здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки.

Стаття 176. Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення.

Стаття 177. Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення.

Стаття 177-2. Виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів.

Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Стаття 179. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві.

Стаття 180. Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння.

Стаття 180-1. Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування.

Стаття 181. Азартні ігри, ворожіння в громадських місцях.

Стаття 181-1. Заняття проституцією.

Стаття 182. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.

Стаття 183. Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб.

Стаття 184. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей.

Водночас, варто зауважити, що не всі з указаних правопорушень входять до юрисдикції поліції. Так, поліція не здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 175 (Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки); статтею 175-2 (Здійснення суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки) та статтею 177-2 (Виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів).

Обсяг юрисдикційних повноважень поліції щодо решти статей теж має відмінності. Так, за одними статтями поліцейські здійснюють провадження в повному обсязі. Зокрема, це: стаття 175-1 (Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради)), стаття 176 (Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення), стаття 177 (Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення) та частини перша і друга статті 178 (Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді). За

рештою статей поліцейські лише складають протоколи і направляють їх для розгляду до компетентних органів.

Розглянемо загальні ознаки, характерні для даної групи адміністративних деліктів.

Родовим об'єктом аналізованої групи правопорушень виступає громадський порядок і громадська безпека. Водночас, необхідно констатувати, що в юридичній літературі до цього часу ще не склалась єдина думка щодо аналізованих понять. Більше того, Законом України «Про Національну поліцію» в юридичний обіг було введено нові поняття — публічна безпека і порядок. Визначення вказаних понять Закон не дає і вживає їх поряд із термінами громадський порядок і безпека, що дозволяє зробити висновок про їх тотожність (однак не в теоретичному, а в суто практичному аспекті). Звернення до конституційних норм також не дозволяє зробити однозначного висновку про те, що необхідно розуміти під громадським порядком та на кого покладається обов'язок по його охороні.

Не досягнуто принципової єдності поглядів на зміст громадського порядку і серед науковців. Так, наприклад, одні автори отожднюють його з поняттям правопорядку, порядком суспільних відносин, інші — розуміють під ним певну поведінку людей в громадських місцях, треті — пов'язують це поняття з громадськими відносинами, які забезпечують створення нормальних умов для діяльності громадян, підприємств, установ, організацій. Водночас, найбільш поширеним на сьогодні залишається підхід, за якого під громадським порядком розуміють урегульовану правовими та іншими соціальними нормами певну частину суспільних відносин, які складають режим життєдіяльності у відповідних сферах, забезпечують недоторканність життя, здоров'я та гідності громадян, власності та умов, що склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян.

До основних ознак громадського порядку відносять:

- громадський порядок встановлюється в громадських місцях, які є різними за призначенням та терміном використання;
- громадський порядок залежить від упорядкування громадських місць;
- громадський порядок залежить від правомірної та моральної поведінки громадян;
- громадський порядок — це морально-правовий стан суспільства, який характеризується ознаками міцності та стабільності.

Поняття громадського порядку являє собою категорію, яка складається з *трьох основних елементів*:

- змісту громадського порядку;
- засобів його регулювання;
- мети встановлення громадського порядку.

Розглянемо ці елементи більш детально.

Зміст громадського порядку складається з певної частини суспільних відносин, що утворилися в суспільстві, а також супутніх їх прояву умов та обставин. Необхідність чіткого визначення громадського порядку вимагає точного відмежування цієї сукупності суспільних відносин від усіх інших, що склалися в суспільстві. На сьогодні загально визнано, що громадський порядок являє собою складне соціальне явище і його забезпечення вимагає комплексного підходу.

Виходячи із норм чинного законодавства та практики діяльності правоохоронних органів, можна зробити висновок, що зміст громадського порядку складають наступні системи суспільних відносин:

- система суспільних відносин, що забезпечують життя, здоров'я, честь і гідність громадян;
- система суспільних відносин, що забезпечують збереження власності;
- система суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян.

Засоби регулювання суспільних відносин, як один із основних елементів громадського порядку, включає: правові норми, а також інші соціальні норми — норми моралі, звичаї, релігійні норми, правила громадського співжиття. За їх допомогою встановлюються права та обов'язки учасників суспільних відносин, визначаються заборони на вчинення певних дій, а також можливість і порядок застосування санкцій. Крім того, за допомогою засобів регулювання формуються відповідні установи, покликані забезпечувати безперешкодну реалізацію суспільних відносин, що склалися, а також визначаються їх компетенція і сфера впливу.

Через правові норми регулюються найбільш складні та важливі суспільні відносини. Однак багатогранність суспільного життя не дозволяє всі суспільні відносини урегулювати правовими засобами. Багаточисельні суспільні відносини мають нескладний характер і в результаті повсякденного прояву не вимагають правового регулю-

вання та застосування інших заходів державного забезпечення, а підтримуються громадською правосвідомістю, високою правовою культурою, правилами громадського співжиття, що склалися, моральними нормами, звичаями.

Загальними *цілями громадського порядку* виступають:

- забезпечення недоторканності життя, здоров'я, гідності та прав людини і громадянина;
- забезпечення недоторканності власності;
- підтримання необхідних умов нормальної діяльності підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян.

Складний, комплексний характер сфери громадського порядку і сфери громадської безпеки обумовлює необхідність існування різних способів їхньої охорони. В залежності від специфіки правового регулювання суспільних відносин в розглянутих сферах і характеру заходів, за допомогою яких охороняється громадський порядок і забезпечується громадська безпека, розрізняють наступні *способи охорони громадського порядку*: адміністративно-правовий, оперативно-розшуковий, кримінально-правовий і цивільно-правовий. Специфіка адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки обумовлює необхідність більш детального аналізу саме першого з указаних способів охорони.

Адміністративно-правова охорона громадського порядку представляє собою виконавчо-розпорядчу діяльність органів державного управління, що складаються із встановлених обов'язкових правил поведінки, створення необхідних умов для їх виконання, а також здійснення адміністративного нагляду і вжиття заходів впливу. Адміністративно-правова охорона здійснюється в трьох основних напрямках: нормотворчому — створення законів й інших нормативних актів з питань адміністративно-правового регулювання охорони громадського порядку; правозастосовному — втілення в життя (реалізація) встановлених державою правил у сфері охорони громадського порядку; правоохоронному — вжиття заходів забезпечення встановленого порядку і застосування заходів впливу до порушників.

Характеристика громадського порядку була б неповною без встановлення його співвідношення з таким поняттям, як правопорядок.

Правопорядок можна визначити як особливий стан суспільних відносин, упорядкованих за допомогою норм права. Як вже

було зазначено, суспільні відносини, які складають громадський порядок, регулюються нормами права, правилами громадського співжиття, нормами моралі, релігійними нормами, звичаями. Суспільні відносини, які складають правопорядок, регулюються тільки нормами права і є, по суті, правовими відносинами. Зрештою, поняття «громадський порядок» в широкому розумінні (державний порядок) та поняття «громадський порядок» у вузькому розумінні ширше за поняття «правовий порядок», оскільки громадський порядок у вузькому розумінні включає в себе більш широке коло суспільних відносин за способом їх регулювання.

Звичайно, зміст громадського порядку тісно переплітається зі змістом *громадської безпеки*, яка являє собою відносини, пов'язані з відверненням або ліквідацією шкідливих для життя і здоров'я людини наслідків, які викликані небезпечною для оточуючих поведінкою людей або дією стихійних сил природи. Відомо, що невиконання своїх взаємних обов'язків учасниками відносин може мати місце за обставин і з причин, які знаходяться за межами їх волі. Порушити нормальний порядок суспільного життя, суспільних відносин, що склалися, створити загрозу безпеці громадян та збереженню їх майна, порушити нормальну діяльність підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян можуть і такі обставини, як стихійні лиха: пожежі, повені, землетруси, епідемії тощо. До шкідливих наслідків можуть призвести непродумані організації вуличного руху, проведення масових заходів і т.п. Взаємозв'язок цих груп суспільних відносин в тому, що безумовне здійснення суспільних відносин сфери безпеки є обов'язковою умовою реального прояву відносин у сфері громадського порядку. В зв'язку з чим необхідно визнати, що *складовою частиною змісту громадського порядку є громадська безпека*, яка також ґрунтується на суворому виконанні встановлених вимог учасниками відносин з метою попередження та ліквідації шкідливих наслідків стихійних сил природи чи інших небезпечних для суспільства явищ.

«Громадська безпека» — відносно нове поняття для теорії та практики діяльності правоохоронних органів, що зумовлює відсутність його єдиного трактування. Якщо розглядати забезпечення громадської безпеки як одне із завдань поліції, то ретроспективний аналіз показує цікаву тенденцію в його трансформації: це і забезпечення громадського спокою поліцією в XIX столітті, і охорона громадського порядку радянською міліцією в 60-80 роках XX століття, і забезпечення громадської безпеки міліцією незалежної україн-

ської держави, і надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки поліцією в наш час.

У сучасній юридичній літературі можна зустріти різні погляди на розуміння громадської безпеки. Аналіз дискусій, які ведуться в цій галузі, дозволяє виявити відсутність єдності в поглядах на це питання.

Словосполучення «громадська безпека» складається з двох взаємопов'язаних слів «громадська» і «безпека». Слово «громадська» широко застосовується в значенні, пов'язаному з суспільними відносинами. Тому необхідно значення слова «громадський» пов'язувати з процесами, що відбуваються у стосунках і взаємодії між людьми, тобто в суспільстві. Практично те ж саме можна сказати і про термін «публічна», на якому сьогодні акцентує увагу Закон України «Про Національну поліцію».

Термін «безпека» теж викликає багато суджень, які необхідно розглянути. В останні десятиріччя поняття «безпека» стало вживаним представниками багатьох верств населення України. У Конституції України виділяють три основних різновиди безпеки: «безпека громадянина» (ст. 3), «громадська безпека» (ст.ст. 16, 36, 39, 92), «безпека держави» (ст.ст. 18, 37, 106). У Законі України «Про основи національної безпеки України» визначається національна безпека України — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. З викладеного випливає, що при визначенні поняття «безпеки» необхідно враховувати такі фактори: по-перше, вона формується з соціально-економічних та інших основ держави, її інтересів і загроз, які реально існують; по-друге, безпека держави, суспільства і особистості повинна забезпечуватися у багатьох напрямках; по-третє, історично сформований підхід до забезпечення безпеки як захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, потребує перегляду, оскільки загроза може походити від реальних ситуацій внутрішнього життя держави і суспільства.

Розглядаючи соціально-політичне визначення громадської безпеки крізь призму складових понять, це поняття можна трактувати, як динамічно стійкий стан стосовно несприятливих впливів, які постійно контролюються діяльністю спеціальних державних органів, що повинні створювати умови для розвитку навичок і реалізації соціально значимих потреб людини, її законних прав і свобод,

забезпечуючи розвиток і збереження матеріальних та духовних цінностей суспільства, а також територіальну цілісність, суверенітет і конституційний устрій держави. У такому визначенні враховані всі елементи: об'єкт (людина, суспільство, держава), суб'єкт (сформовані для цього органи), обставини загрози (несприятливі впливи), способи забезпечення (діяльність, спрямована на підтримання динамічно-стійкого стану).

Таким чином, *громадський порядок, особиста безпека та громадська безпека* являють собою органічно взаємопов'язані між собою соціальні явища, які обумовлюють єдність комплексу здійснюваних заходів щодо їх забезпечення та охорони.

Наведені вище погляди на поняття громадської безпеки і громадського порядку можна пояснити тим, що вони мають певну схожість і характеризуються наступними ознаками:

- ці категорії відзначаються складною соціальною природою, маючи в своїй основі певну сукупність суспільних відносин, які охороняються державою;
- це найбільш суттєві і багаточисленні зв'язки у сфері суспільного життя, які мають загальні ознаки, що дозволяють співвідносити їх один з одним, наприклад такі, як захист прав, свобод і законних інтересів об'єкта зазіхання;
- однорідність суспільних відносин, які утворюють кожне з понять, що розглядається і регулювання їх визначеними сукупностями норм, дозволяють розглядати ці відносини як схожі явища.

Поеднує громадський порядок та громадську безпеку і механізм правового регулювання, однак з тією відмінністю, що громадська безпека регулюється техніко-юридичними нормами (технічні норми і правила), а при регулюванні у сфері охорони громадського порядку вони відсутні.

Отже, визначаючи співвідношення понять «громадський порядок» і «громадська безпека» їх можна співвіднести як динамічне і статичне поняття. Громадський порядок — це динамічне явище, а громадська безпека — це статичне явище, які взаємодоповнюють одне одного.

Безпосередніми об'єктами адміністративних правопорушень, які містяться в главі 14 КУпАП, виступають конкретні суспільні відносини або їх сукупність, що стосуються названих вище складових громадського порядку та громадської безпеки, а саме: громадського спокою, громадської моралі, людської гідності, безпечного використання джерел підвищеної небезпеки (транспорт, зброя),

забезпечення безпеки при проведенні масових заходів, ліквідації наслідків техногенних катастроф, стихійного лиха тощо.

З об'єктивної сторони аналізована група адміністративних правопорушень характеризується вольовими, активними діями, якими всупереч діючим нормам права і моралі порушуються відповідні правила поведінки в громадських місцях або ж вимоги громадської безпеки, що охороняються адміністративними санкціями. Як правило, ці дії мають разовий, епізодичний характер.

Водночас не всі правопорушення, які включені до глави 14 КУпАП вчиняються шляхом активних дій. Зокрема, пасивна поведінка правопорушника характерна для правопорушень, які передбачені ст. 173-2 (Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми), ст. 175 (Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки), ст. 182 (Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях) та ст. 184 (Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей). Вказані правопорушення можуть вчинятись як шляхом протиправних дій, так і шляхом бездіяльності, тобто шляхом невиконання чи ухилення від виконання тих чи інших обов'язкових правил і приписів. Причому такі дії чи бездіяльність можуть бути як одноразовими, так і триваючими. Дану обставину необхідно обов'язково врахувати при визначенні строків накладення адміністративних стягнень у порядку, передбаченому ст. 38 КУпАП.

При кваліфікації деяких протиправних діянь, що посягають на громадський порядок і безпеку, обов'язкового врахування потребують також деякі факультативні ознаки об'єктивної сторони. Зокрема, мова йде про час, місце, обставини та характер діянь. Так, наприклад, адміністративна відповідальність за порушення правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ст. 182 КУпАП) настає лише за умови вчинення даного правопорушення у чітко визначений час. Те ж саме стосується й порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (с. 180-1) та деяких інших статей КУпАП.

Місце вчинення адміністративного правопорушення має значення для кваліфікації протиправних діянь за ст.ст. 173, 174, 175-1, 178, 179, 180-1, 181 та 182. При цьому найбільш часто в названих стат-

тях згадується про громадські місця (ст.ст. 173, 178, 181 та 182). Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. визначає громадське місце як частину (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони. Окрім громадських місць, в главі 14 КУпАП згадуються «населені пункти та не відведені для цього місця» (ст. 174); «місця, заборонені законом, а також інші місця, визначені рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради» (ст. 175-1); «заборонені законом місця» (ст. 178); «виробництво», «робочі місця, приміщення і територія підприємств, установ, організацій», «робота» (ст. 179); «заклади, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або заклади громадського харчування» (ст. 180-1); «населені пункти» (ст. 182).

Обставини та характер діянь, як факультативні ознаки складу правопорушення, відіграють кваліфікуюче значення при відмежуванні адміністративних деліктів від кримінально караних діянь. Так, наприклад, за своїм характером хуліганські дії можуть бути кваліфіковані або за ст. 173 КУпАП (Дрібне хуліганство), або ж за ст. 296 (Хуліганство); порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки може бути кваліфіковане або за ст. 175 КУпАП, або ж за ст. 270 ККУ.

Завершуючи аналіз об'єктивної сторони правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, варто звернути увагу на той факт, що більшість із них є правопорушеннями з формальним складом. Тобто їх вчинення вважається завершеним з моменту вчинення діяння, описаного в диспозиції відповідної статті, а не з моменту заподіяння шкоди чи інших негативних наслідків.

Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень, які містяться в главі 14 КУпАП, характеризується різноманітністю. Зокрема, вони можуть бути вчинені умисно (прямий або не прямий умисел), або з необережності (самовпевненість або недбалість). Так, наприклад, насильство в сім'ї може бути вчинено як умисно, так і з необережності, тоді як невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми передбачає лише умисну форму вини.

Суб'єктами адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і безпеку, є фізичні осудні особи, які на момент вчинення правопорушення досягли 16-річного віку. Та-

кими особами можуть бути як громадяни України, так і іноземні громадяни та особи без громадянства (за винятком осіб, що згідно з чинним законодавством користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, питання про відповідальність яких вирішується дипломатичним шляхом). При цьому, згідно ст. 13 КУпАП, до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 Кодексу. Однак, у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених ст. 173 (Дрібне хуліганство) та ст. 174 (Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку), вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 Кодексу.

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, та особливості провадження за цими деліктами

Одним із найбільш поширених адміністративних правопорушень, що посягає на громадський порядок, є **дрібне хуліганство**, відповідальність за яке передбачена ст. 173 КУпАП.

Об'єктом дрібного хуліганства є відносини громадського спокою і суспільної моральності. Розглянемо їх більш детально.

Невеликий екскурс в історію питання дозволяє відзначити, що ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26.07.1966 року, в якій закріплювалось визначення «дрібного хуліганства», виводила поняття громадського спокою за рамки громадського порядку і розглядала їх у різних площинах. Насправді ж, вони співвідносяться як ціле та частина. Так, якщо будь-яке порушення громадського спокою є завжди порушенням громадського порядку, то далеко не всі порушення громадського порядку можна кваліфікувати як порушення громадського спокою.

Громадський спокій, як один із станів соціальної упорядкованості, пов'язаний з забезпеченням умов, що гарантують нормальну

діяльність підприємств, установ, організацій усіх форм власності, суспільну зайнятість в них людей, нормальний відпочинок громадян, нормальний стан побутових відносин і зв'язків, що забезпечують стан соціальної урегульованості. Громадський спокій, таким чином, виступає умовою нормального функціонування будь-якої спільноти членів суспільства — колективів, сімей тощо. У зв'язку з цим, боротьба за забезпечення громадського порядку є насамперед боротьбою за забезпечення стану громадського спокою.

Таким чином, з викладеного вище можна зробити висновок, що громадський спокій є найбільш чітко вираженим об'єктом адміністративно караних посягань на громадський порядок.

Суспільна моральність, як об'єкт дрібного хуліганства, проявляється в даному складі не так чітко, як відносини громадського спокою. Ще в меншій мірі дрібне хуліганство посягає на відносини людської гідності, хоча в деяких випадках останні виступають як основний об'єкт аналізованого правопорушення.

З *об'єктивної сторони* дрібне хуліганство виражається в нецензурній лайці в громадських місцях, образливому чіплянні до громадян та інших подібних діях, що порушують громадський порядок і спокій громадян. Вказівка закону на «інші подібні дії» дозволяє розглядати як дрібне хуліганство по суті всі дії, що за ступенем суспільної небезпеки не можуть бути кваліфіковані як кримінально каране хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК України). Крім того, така вказівка дозволяє «підганяти» під «інші подібні дії» найрізноманітніші відхилення від загальноприйнятих норм поведінки, що пов'язано з серйозними труднощами при кваліфікації відповідних діянь, а іноді з порушенням законності з боку окремих посадових осіб.

Як свідчить правозастосовча практика, найчастіше порушники притягуються до адміністративній відповідальності за дрібне хуліганство скоєне у вигляді:

- нецензурної лайки;
- дебошу в комунальних квартирах і приватних будинках;
- бешкетування в сім'ї;
- співання непристойних пісень у громадських місцях;
- привселюдного розповідання непристойних анекдотів;
- появи у громадських місцях у непристойному вигляді.

Цей перелік антигромадських проявів, які можна кваліфікувати як дрібне хуліганство, не є вичерпним і може бути розширеним. Водночас, при аналізі об'єктивної сторони дрібного хуліганства найбільш важливим є правильне вирішення питання про розмеж-

ування дрібного, адміністративно караного хуліганства від кримінально караного (ч. 1 ст. 296 КК України). Останнє, передбачає «грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом».

Суб'єкт адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство — загальний. Ним може бути особа, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Особи віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили дрібне хуліганство, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах (ч. 2 ст. 13 КУпАП). З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

З *суб'єктивної сторони* дрібне хуліганство завжди вчиняється з прямим умислом. Воно не може бути вчинене з необережності, оскільки правопорушник завжди усвідомлює або повинен усвідомлювати, що своїми неправомірними діями посягає на громадський порядок.

Протоколи про дрібне хуліганство складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Справи розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) протягом однієї доби з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення й інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277 КУпАП).

За вчинення дрібного хуліганства на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Ст. 173-1 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **поширювання неправдивих чуток**.

Об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку.

З *об'єктивної сторони* дане правопорушення виражається у поширюванні неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку. В даному випадку до неправдивих чуток слід відносити будь-яке повідомлення переважно усного характеру про будь-кого та будь-що, яке суперечить (не відповідає) дійсності (формальний склад).

Суб'єкт адміністративної відповідальності за поширювання неправдивих чуток — загальний. Ним може бути особа, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. До осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили це правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням особи до наслідків вчиненого нею діяння й характеризується наявністю вини у формі умислу чи необережності.

Протоколи за ст. 173-1 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП), а розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) протягом однієї доби з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення й інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277 КУпАП).

За поширювання неправдивих чуток на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів з заробітку.

15.05.2003 р. КУпАП було доповнено ст. 173-2, яка встановлює адміністративну відповідальність за **вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми**.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері захисту прав громадян.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП може виражатись у кількох альтернативних діяннях.

По-перше, це вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фі-

зичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого.

При кваліфікації дій особи за ст. 173-2 КУпАП поліцейські повинні керуватись загальними положеннями Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. Ст. 1 названого Закону дає визначає насильства в сім'ї як будь-яких умисних дій фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Протиправні дії за ст. 173-2 КУпАП можуть мати характер фізичного, психічного чи економічного насильства. При цьому фізичне насильство визначається як умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності. Сексуальне насильство в сім'ї — це протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до дитини, яка є членом цієї сім'ї. Психологічне насильство в сім'ї — це насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю. Економічне насильство в сім'ї — це умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Водночас, варто враховувати, що адміністративна відповідальність за ст. 173-2 КУпАП настає не за всі прояви насильства в сім'ї, а лише за ті, що за своїм характером не тягнуть кримінальної відповідальності. Наприклад, якщо потерпілому було завдано фізичного болю чи тілесні ушкодження, дії правопорушника можуть бути кваліфіковані як вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня важкості, побої, мордування. Так само, кримінальна

відповідальність настає за такі прояви сексуального насильства, як зґвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, примушування до вступу у статевий зв'язок, розбещення неповнолітніх та інші. Кримінально караним проявом психологічного насильства може бути доведення до самогубства, погроза вбивством.

По-друге, це невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений. Згідно ст. 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», захисний припис — це спеціальна форма реагування уповноважених підрозділів ОВС щодо захисту жертви насильства в сім'ї, яким особі, яка вчинила насильство в сім'ї, забороняється вчиняти певні дії стосовно жертви насильства в сім'ї. В даному випадку жертвою насильства в сім'ї визнається член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

Право виносити захисні приписи у випадках, передбачених Законом, а також контролювати виконання вимог таких захисних приписів надається уповноваженим підрозділам ОВС (ст. 6 Закону). При цьому має бути обов'язково дотриманий процедурний порядок винесення захисних приписів. Спочатку, члену сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї (осудній особі, яка досягла 16-річного віку), виноситься офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, за умови відсутності в його діях ознак злочину, уповноваженими підрозділами ОВС, про що йому повідомляється під розписку (ст. 10 Закону). У разі вчинення такою особою насильства в сім'ї після отримання офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, працівниками уповноважених підрозділів ОВС за погодженням з начальником відповідного ОВС і прокурором (окрім випадків наявності в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину) може бути винесений захисний припис.

Захисним приписом особі, стосовно якої він винесений, може бути заборонено чинити певну дію (дії) по відношенню до жертви насильства в сім'ї, а саме: 1) чинити конкретні акти насильства в сім'ї; 2) отримувати інформацію про місце перебування жертви насильства в сім'ї; 3) розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо жертва насильства в сім'ї за власним бажанням перебуває у місці, що невідоме особі, яка вчинила насильство в сім'ї; 4) відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї; 5) вести телефонні перего-

вори з жертвою насильства в сім'ї. Зазначені обмеження встановлюються на термін до 90 діб з дня погодження захисного припису з прокурором.

По-третє, це непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї. Згідно ст. 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», корекційна програма — це програма, спрямована на формування гуманістичних цінностей та ненасильницької моделі поведінки в сім'ї особи, яка вчинила насильство в сім'ї. В обов'язковому порядку корекційну програму проходять особи, які вчинили насильство в сім'ї після отримання офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї (ст. 10 Закону) за направленням уповноважених підрозділів ОВС (ст.6 Закону).

Методичні рекомендації щодо проходження корекційної програми розробляє і затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї. Він же, організовує забезпечення кризових центрів такими методичними рекомендаціями. Організація проходження корекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї, покладається на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї. Розробка конкретних корекційних програм та організація їх проходження особами, які вчинили насильство в сім'ї, покладається на кризові центри, що створюються або місцевими державними адміністраціями (за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, відповідно до соціальних потреб регіону), або органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, благодійними фондами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами (за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї).

Суб'єктом адміністративної відповідальності є член сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї і на момент вчинення правопорушення досяг шістнадцятирічного віку. При цьому до членів сім'ї, згідно Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», відносяться особи, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім'єю але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Протоколи за ст. 173-2 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП), а розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) протягом однієї доби з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення й інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277 КУпАП).

За вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді громадських робіт на строк від тридцяти до сорока годин або адміністративний арешт на строк до семи діб. За вчинення тих самих дій особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з цих порушень, може бути накладено стягнення у вигляді громадських робіт на строк від сорока до шістдесяти годин або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Ст. 174 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **стрільбу з вогнепальної, холодної металльної чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку.**

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку та громадської безпеки. Це правопорушення характеризується високим рівнем суспільної небезпеки, оскільки може призвести до заподіяння більш тяжких наслідків (убивство, тілесні ушкодження різного ступеня важкості тощо).

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 174 КУпАП може виражатись у кількох альтернативних діях. Зокрема, це стрільба з вогнепальної чи холодної металльної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами несмертельної дії або пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду: по-перше, в населених пунктах і в не відведених для цього місцях; по-друге, у відведених для цього місцях, однак з порушенням встановленого порядку.

Визначення перерахованих вище видів зброї закріплене в Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, об-

ліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», затвердженій Наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622, а також в «Методиці криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів», затвердженій Рішенням розширеного засідання секції НКМР міністерства Юстиції України з проблем трасології та судової балістики із залученням членів Координаційної ради з питань судової експертизи, Протокол від 15.01.1999 р. Зокрема, вогнепальною визнається зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевго заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані. До пневматичної зброї належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух за рахунок стиснених газів. До пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії і технічно не придатні для стрільби бойовими патронами. При цьому їхня конструкція має забезпечувати неможливість взаємозаміни основних частин бойової і спортивної вогнепальної зброї, унеможлиблює здійснення пострілів в автоматичному режимі чергами. Холодною зброєю є предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини. Метальною холодною зброєю є предмети та пристрої, які призначені для ураження цілі на відстані. Така зброя розподіляється на: 1) просту металеву холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом з предметом, який отримав направлений рух внаслідок безпосереднього прикладання до нього м'язового зусилля людини — металеві ножі, сюрікени та ін.);

2) механічну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом із снарядом, який отримав направлений рух внаслідок прикладання м'язового зусилля людини до механічного пристрою — луки, арбалети, пращі, тощо).

Об'єктивною стороною аналізованого правопорушення є протиправне діяння у вигляді стрільби, під якою необхідно розуміти провадження пострілів, ведення вогню. При цьому достатнім є здійснення хоча б одного пострілу із зазначених у статті 174 КУпАП видів зброї.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення є місце його вчинення. Зокрема, це можуть бути: населені пункти, не відведені для стрільби місця, а також спеціально відведені для стрільби місця — тири, стрільбища тощо.

Суб'єкт адміністративної відповідальності за ст. 174 КУпАП — загальний. Ним може бути особа, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Особи віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вели стрільбу із визначених видів зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах (ч. 2 ст. 13 КУпАП). З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

З *суб'єктивної сторони* стрільба із визначених видів зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку завжди вчиняється умисно, оскільки власник зброї завжди усвідомлює або повинен усвідомлювати, що своїми неправомірними діями посягає на громадський порядок і безпеку.

Протоколи за ст. 174 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Такі справи розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277).

За стрільбу з вогнепальної, холодної металльної чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертальної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертальної дії і бойових припасів або без такої.

Адміністративна відповідальність за **куріння тютюнових виробів у заборонених місцях** передбачена ст. 175-1 КУпАП.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки та громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у курінні тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (формальний склад).

Під курінням тютюнових виробів, згідно Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р., необхідно розуміти дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить. При цьому до тютюнових виробів відносяться сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

Згідно ст. 13 вказаного Закону, забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів: 1) у ліфтах і таксофонах; 2) у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я; 3) у приміщеннях та на території навчальних закладів; 4) на дитячих майданчиках; 5) у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту; 6) у під'їздах житлових будинків; 7) у підземних переходах; 8) у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів; 9) у приміщеннях закладів ресторанного господарства; 10) у приміщеннях об'єктів культурного

призначення; 11) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ; 12) на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів. Крім цього, Закон забороняє, крім спеціально відведених для цього місць, куріння тютюнових виробів: 1) у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності; 2) у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян; 3) у приміщеннях гуртожитків; 4) в аеропортах та на вокзалах.

У місцях та закладах, де куріння заборонено, має бути розміщена наочна інформація, яка складається із графічного знака про заборону куріння та тексту такого змісту: «Куріння заборонено!». У спеціально відведених для куріння місцях розміщується наочна інформація, яка складається із відповідного графічного знака та тексту такого змісту: «Місце для куріння. Куріння шкодить Вашому здоров'ю!».

Власник, уповноважені ним особи або орендарі відповідних споруд чи окремих приміщень зобов'язані відвести спеціальні місця для куріння, сумарна площа яких не має перевищувати 10 % загальної площі відповідної споруди чи приміщення, обладнані витяжною вентиляцією чи іншими засобами для видалення тютюнового диму, а також розмістити там зазначену вище інформацію. На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити куріння тютюнових виробів.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єкт адміністративного проступку — загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Протоколи за ст. 175-1 мають право складати відразу декілька суб'єктів: 1) уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради; 2) члени громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону; 3) посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад — лише за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (ст. 255 КУпАП).

Розглядати такі справи уповноважені теж кілька суб'єктів: 1) адміністративні комісії при виконавчих органах міських, сільських,

селищних рад — за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (ст. 218 КУпАП); 2) виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад — за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (ст. 219 КУпАП); 3) органи Національної поліції, за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (ст. 222 КУпАП).

Правопорушення, передбачені ст. 175-1 КУпАП, розглядаються уповноваженими суб'єктами за місцем вчинення правопорушення, а адміністративними комісіями — за місцем проживання порушника (ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

За куріння тютюнових виробів у заборонених місцях на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді попередження або штрафу в розмірі від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За повторне протягом року вчинення даного порушення передбачено штраф у розмірі від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 176 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення**.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері громадського порядку та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона аналізованого правопорушення може виражатись у двох формах: 1) виготовлення чи зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення; 2) виготовлення чи зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення.

Самогон — це речовина, яка одержана перегонкою через кустарні апарати чи іншим способом алкогольної маси, що утворюється в процесі штучного бродіння продуктів із крохмалистими чи цукристими речовинами (буряк, картопля, цукор тощо). Окрім самогону, виготовляють також чачу, араку, тутову горілку, брагу та інші міцні алкогольні напої. При цьому під останніми необхідно розуміти алкогольні напої, вироблені шляхом відділення (перегонки, виморозки, за допомогою центрифуги) алкогольної маси

від продуктів бродіння зерна, картоплі, буряка, винограду, цукру, різних фруктів й інших цукромістких матеріалів, або виготовлені на основі харчових спиртів. Не відносяться до міцних алкогольних напоїв вино, пиво, кваси, наливки та інші напої, виготовлені домашнім способом за допомогою лише природного бродіння.

Виготовлення спиртних напоїв — це готування алкогольної маси і наступне відділення її перегонкою або іншим способом від продуктів бродіння. Виходячи із зазначеного, особа притягується до адміністративної відповідальності за ст. 176 КУпАП не лише за виготовлення зазначених напоїв, але також за виготовлення хоча б частини алкогольної маси міцного алкогольного напою, а також за приготування закваски (з одночасним зберіганням самогонного апарата).

Відомо, що для виробництва будь-яких алкогольних напоїв потрібна спеціальна апаратура — апарати для виготовлення самогону чи інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення. Під такими апаратами необхідно розуміти пристрої, які використовуються для приготування алкогольної маси кустарним способом із продуктів бродіння. При цьому склад аналізованого правопорушення складають не лише дії, спрямовані на створення спеціально призначеного виробу, але й на пристосування для цілей самогоніваріння будь-якого іншого устаткування або апаратури, шляхом застосування яких здійснюється процес перегонки алкогольної маси в напої, що містять спирт.

Зберігання самогону чи інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення, апаратів для їх вироблення — це їх тримання (приховування) в певних умовах, які дозволяють зберегти ці продукти від псування. При цьому дії осіб, викритих у зберіганні придбаних ними міцних спиртних напоїв домашнього вироблення для власного споживання, утворюють склад придбання таких напоїв, а не їх зберігання.

Виготовлення зазначених товарів і предметів — це діяльність, пов'язана з їх випуском, яка охоплює всі стадії технологічного процесу.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується прямим умислом. При цьому обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета виготовлення та зберігання самогону чи інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення, а також апаратів для їх вироблення. З'ясування мети вчинення аналізованого правопорушення має важливе практичне значення, оскільки дозволяє

розмежувати адміністративну та кримінальну відповідальність за самогоноваріння.

Суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 176 КУпАП, загальний. Ним може бути будь-яка особа, якій виповнилось 16 років.

Протоколи за ст. 176 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП) і розглядаються працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятиденний строк з дня одержання протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ст. 277).

За виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому самогон чи інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення, а також апарати для їх виготовлення підлягають обов'язковому вилученню в порядку ст. 265 КУпАП і після розгляду справи знищуються, про що складається акт.

За **придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення** адміністративна відповідальність передбачена ст. 177 КУпАП.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері громадського порядку та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає в придбанні самогону та інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення (формальний склад). Визначення таких напоїв було проаналізовано вище, тому відразу перейдемо до характеристики можливих способів їх придбання.

Придбання самогону та інших міцних алкогольних напоїв домашнього вироблення — це усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких відбувається реалізація зазначених напоїв. При цьому під придбанням зазначених товарів слід розуміти не лише їх покупку, але й інші способи їх одержання, зокрема, отримання самогону як винагороди за виконану роботу чи надані послуги; обмін товарів або інших предметів на самогон; отримання самогону в борг з наступною оплатою грошима, обміну на інші речі, поверненням

самогону в натурі; пригощання самогоном або його безоплатна передача.

Зберігання самогону, придбаного для власного споживання, складає адміністративну відповідальність за його придбання.

Суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 177 КУпАП, загальний. Ним може бути будь-яка особа, якій виповнилось 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується прямим умислом. При цьому необхідно встановити, що спиртні напої придбані без мети їх наступного збуту. В протилежному випадку такі дії, якщо вони пов'язані з отриманням прибутку, можуть тягнути кримінальну відповідальність.

Протоколи за ст. 177 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП) і розглядаються працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника (ч. 3 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277).

За придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому самогон чи інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення підлягають обов'язковому вилученню в порядку ст. 265 КУпАП і після розгляду справи знищуються, про що складається акт.

Стаття 178 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу у громадських місцях у п'яному вигляді**.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є не лише громадський порядок, а й людська гідність і громадська мораль. Уже фактом появи в громадських місцях у стані сп'яніння порушник антиалкогольного законодавства принижує людську гідність, викликає негативну реакцію з боку оточуючих, унаслідок чого і настає правовий наслідок такої поведінки — притягнення особи до адміністративної відповідальності. Взяті у сукупності людська гідність і громадська мораль є складовими гро-

мадського порядку, тому розпивання спиртних напоїв у заборонених законом місцях і поява в громадських місцях у стані сп'яніння належать до розряду найбільше поширених порушень громадського порядку, переслідуваних адміністративним законом.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, може виражатись у двох альтернативних діях (формальний склад): 1) розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях; 2) поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Так, диспозиція статті містить заборону розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у громадському транспорті всіх видів та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування. Проаналізуємо їх більш детально.

До 21.01.2010 р. положення ст. 178 КУпАП поширювались лише на випадки розпивання міцних алкогольних напоїв у громадських місцях. На сьогодні, з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв», до адміністративної відповідальності можуть притягуватись також особи, які вживають не лише міцні алкогольні напої, але й слабоалкогольні напої та пиво (окрім безалкогольного) в заборонених для цього місцях (а не лише в громадських місцях).

При кваліфікації дій особи за ст. 178 КУпАП необхідно брати до уваги визначення пива, алкогольних і слабоалкогольних напоїв, які закріплені в Законі України від 19.12.1995 р. «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів». Так, під алкогольними напоями необхідно розуміти продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206, 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД. Слабоалкогольні напої — це алкогольні напої з вмістом етилового спирту від 0,5 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та

екстрактивних речовин не більш як 14,0 г на 100 куб. см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю. Пиво — це насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій із вмістом спирту етилового від 0,5 відсотка об'ємних одиниць, отриманий під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами, що відноситься до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203. До безалкогольного пива відноситься насичений діоксидом вуглецю пінистий напій, одержаний під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами з об'ємною часткою спирту не більш як 0,5 відсотка, отриманий шляхом діалізу або переривання головного бродіння, або виготовлення пивного суслу зі зниженою часткою сухих речовин у початковому суслі, що відноситься до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2202. За розпивання одеколонів, лосьйонів й інших одурманюючих рідин на спиртовій основі особи також притягуються до адміністративної відповідальності за ст. 178 КУпАП.

Ст. 15-2 вказаного Закону містить перелік місць, в яких заборонено споживання пива (крім безалкогольного), алкогольних та слабоалкогольних напоїв, вин столових: 1) у закладах охорони здоров'я, крім споживання столових вин на території санаторіїв у спеціально відведених місцях; 2) у навчальних та освітньо-виховних закладах; 3) у громадському транспорті, на зупинках транспорту, у підземних переходах; 4) у закладах культури; 5) у закритих спортивних спорудах (крім пива у пластиковій тарі); 6) у ліфтах і таксофонах; 7) на дитячих майданчиках; 8) на спортивних майданчиках; 9) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ. На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити споживання пива (крім пива у пластиковій тарі), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових та куріння тютюнових виробів.

Варто підкреслити, що для притягнення особи до відповідальності за ст. 178 КУпАП досягнення стану алкогольного сп'яніння внаслідок уживання зазначених напоїв є не обов'язковим, оскільки достатньо самого факту їх розпивання в місцях, спеціально не встановлених для цих цілей. Вчинення дій, які лише передують розпиванню (наприклад, розливання алкогольних напоїв у стакани), також слід кваліфікувати як адміністративний проступок.

Другою формою вираження об'єктивної сторони аналізованого правопорушення, є поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль. Відразу ж зауважимо, що особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності лише за сам факт появи в громадському місці в нетверезому стані, якщо її поведінка при цьому не виходила за рамки пристойності. Адміністративно караними є лише такі її форми: а) поведінка особи в стані сп'яніння явно порушує загальновизнані норми (непристойні висловлювання чи жести, грубі вигуки, нав'язливе чіпання до громадян тощо); б) особа має непристойний зовнішній вигляд, який викликає відразу (брудний, мокрий, розстебнутий одяг тощо); в) через сп'яніння особа повністю чи значною мірою втратила орієнтування (безцільно стоїть чи безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси — нестійкість, хитка хода); г) п'яний повністю безпорадний (в непритомному стані).

Для притягнення особи до відповідальності за ст. 178 КУпАП не має значення, які саме алкогольні напої вживала особа (пиво, міцні чи слабоалкогольні напої), а також місце їх уживання (громадське місце чи власне житло).

Суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, загальний. Ним може бути будь-яка осудна фізична особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умислом, який може бути як прямим, так і непрямым.

Протоколи за ст. 178 складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військово-зобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, уповноважені розглядати справи про правопорушення, передбачені ч. 1 та ч. 2 ст. 178 (ст. 222 КУпАП), а судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів — справи, передбачені ч. 3 ст. 178 КУпАП (ст. 221 КУпАП). Такі справи розглядаються за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника (ч. 3 ст. 276 КУпАП) протягом доби з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277).

За розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу у громадських місцях у п'яному вигляді на правопорушника може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, передбачено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. До особи, яка двічі протягом року піддавалась адміністративному стягненню за розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді може бути застосовано стягнення у вигляді штрафу в розмірі від шести до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Стаття 179 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві**.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку та державного управління.

Об'єктивна сторона правопорушення може виражатися у таких альтернативних діях (формальний склад правопорушення): 1) розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (на робочих місцях, у приміщеннях і на території підприємств, установ, організацій) (ч. 1 ст. 179 КУпАП); 2) перебування на роботі в нетверезому стані (ч. 1 ст. 179 КУпАП); 3) участь майстрів, начальників дільниць, змін, цехів та інших керівників у розпиванні з підлеглими їм працівниками пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (ч. 2 ст. 179 КУпАП); 4) невжиття вказаними керівниками заходів до відсторонення від роботи осіб, які перебувають у нетверезому стані (ч. 2 ст. 179 КУпАП); 5) приховування вказаними керівниками випадків розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв чи появи на роботі в нетверезому стані підлеглих їм працівників (ч. 2 ст. 179 КУпАП).

Розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві характеризується такими ж

ознаками, як і розпивання зазначених напоїв у заборонених законом місцях, детальний аналіз якого було наведено вище. Єдиною відмінною ознакою між цими правопорушеннями є місце їх учинення: в ст. 178 — це визначені законом місця, в яких розпивання алкоголю заборонено, а в ст. 179 — таким місцем є виробництво. При цьому під виробництвом у КУПАП розуміються робочі місця, приміщення та території підприємств, установ, організацій.

Що стосується перебування на роботі в нетверезому стані, то на відміну від появи в громадському місці в п'яному вигляді, для притягнення особи до відповідальності за ст. 179 КУПАП не мають абсолютно ніякого значення зовнішні прояви такого стану (як то вигляд, що ображає людську гідність і громадську мораль). Достатньо лише встановити факт виконання трудових обов'язків у стані алкогольного сп'яніння. Такий факт може бути визначений як керівником, так і на підставі проведення огляду в закладах охорони здоров'я.

Суспільна небезпека вживання алкоголю під час виконання трудових обов'язків, посилюється тоді, коли вона стимулюється, підтримується чи ігнорується керівниками. Притягнення майстрів, начальників дільниць, змін, цехів й інших керівників до відповідальності за участь у розпиванні з підлеглими працівниками алкоголю на виробництві відбувається з тих же підстав і в тому ж порядку, що й притягнення самих працівників. При цьому для кваліфікації дій керівника за ч. 2 ст. 179 КУПАП немає значення, чи вживав він особисто такі напої, чи лише був присутній при їх розпиванні підлеглими працівниками.

Адміністративна відповідальність за невжиття заходів до відсторонення від роботи осіб, які перебувають у нетверезому стані, настає в тому випадку, коли керівник допускає працівника, який завідомо для нього перебуває в стані сп'яніння, до виконання трудових обов'язків, або якщо він не вживає жодних заходів з його відсторонення від роботи. При цьому про обізнаність керівника про стан сп'яніння працівника можуть свідчити наступні дані: підтвердження факту алкогольного сп'яніння відповідним медичним висновком (у тих випадках, коли законодавством передбачено проведення обов'язкового медичного огляду, чи коли працівника було направлено на проходження огляду на стан сп'яніння); спільне вживання керівником і працівником алкогольних напоїв; присутність керівника при вживанні алкогольних напоїв працівником; наявність у працівника чітко виражених ознак сп'яніння тощо.

Приховування випадків розпивання алкоголю чи появи на роботі в нетверезому стані підлеглих працівників, як адміністративне правопорушення, може виражатись у таких діях керівника: не направлення працівника, який завідомо для керівника знаходиться в стані сп'яніння, на проходження відповідного огляду; невжиття заходів до притягнення до відповідальності працівників, які вчинили правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 179 КУпАП тощо.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу.

Суб'єкт аналізованого правопорушення спеціальний. За ч. 1 ст. 179 КУпАП ним можуть бути лише громадяни, які виконують трудові обов'язки. Зокрема, це працівники підприємств, установ, організацій будь-якої форми власності, а також працівники, що уклали трудовий договір з фізичною особою. За ч. 2 ст. 179 КУпАП — це майстри, начальники дільниць, змін, цехів, а також інші керівники підприємств, установ, організацій.

Протоколи за ст. 179 мають право складати відразу кілька суб'єктів: 1) уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції); 2) власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган; 3) працівники, які здійснюють охорону підприємств, установ, організацій; 4) член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону (ст. 255 КУпАП). Такі справи розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУПАП).

За розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (на робочих місцях, у приміщеннях і на території підприємств, установ, організацій) або перебування на роботі в нетверезому стані на особу може бути накладене стягнення у вигляді штрафу в розмірі від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За участь майстрів, начальників дільниць, змін, цехів та інших керівників у розпиванні з підлеглими їм працівниками пива (крім безалкогольного), ал-

когольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві або невжиття ними заходів до відсторонення від роботи осіб, які перебувають у нетверезому стані, або приховування ними випадків розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв чи появи на роботі в нетверезому стані підлеглих їм працівників, передбачено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від чотирьох до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Статтею 180 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за **доведення неповнолітнього до стану сп'яніння**.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері охорони громадського порядку та захисту здоров'я молоді.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого аналізованою статтею, полягає в доведенні неповнолітнього до стану сп'яніння його батьками, особами, які їх замінюють, або іншими особами (формальний склад). При цьому слід мати на увазі, що згідно ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» неповнолітні — це громадяни віком до 18 років. Водночас, Сімейний кодекс України (ст. 6) дає дещо інше визначення: неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. До досягнення чотирнадцятирічного віку особа вважається малолітньою.

Доведення особи до стану сп'яніння — це активні дії (безпосереднє розливання) чи бездіяльність (не реагування на активні дії інших осіб) сторонніх осіб, внаслідок яких настало сп'яніння такої особи. Це може бути спонукання (шляхом особистого прикладу) або психічного чи фізичного примусу неповнолітнього до вживання алкогольних напоїв, у результаті чого він перебуває в стані сп'яніння. При цьому ступінь сп'яніння не має значення для кваліфікації дій особи за ст. 180 КУпАП. Достатньо довести факт перебування неповнолітнього в нетверезому стані. Цей факт може бути встановлений безпосередньо працівниками поліції, уповноваженими складати протокол про таке правопорушення, а також на підставі огляду, проведеного в закладах охорони здоров'я.

Якщо буде встановлено, що неповнолітній систематично (2 і більше разів) втягувався в пияцтво однією і тією ж особою, то вина в цьому особа підлягає кримінальній відповідальності. Так само кримінальна відповідальність може наступати у випадку, коли неповнолітній перебуває в службовій залежності від особи, яка довела його до стану сп'яніння.

Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 180 КУпАП, характеризується умисною формою вини (прямим або непрямим умислом).

Суб'єкт адміністративного правопорушення спеціальний. Ним можуть бути батьки неповнолітнього, особи, які їх замінюють, або будь-які інші фізичні осудні особи, які досягли 18-річного віку.

Протоколи за ст. 180 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП), і розглядаються працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Також, справи про адміністративні правопорушення за ст. 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють) можуть розглядатись адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУПАП).

За доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами передбачено адміністративне стягнення у вигляді штрафу в розмірі від шести до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

16.05.2013 р. КУпАП доповнено новою статтею 180-1, яка встановлює відповідальність за **порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування**.

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері охорони громадського порядку та захисту здоров'я молоді.

Об'єктивна сторона аналізованого правопорушення полягає у порушенні встановленого законом порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (формальний склад).

Правила перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування

визначені в ст. 20-1 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. Згідно вказаної статті, діти віком до 16 років з двадцять другої до шостої години можуть перебувати у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування лише в присутності принаймні одного з батьків чи іншого законного представника дитини або особи, яка її супроводжує і несе за неї персональну відповідальність. Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи зобов'язані вживати заходів щодо недопущення у такі заклади з двадцять другої до шостої години дітей до 16 років без супроводження зазначених вище осіб. Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи мають право у період з двадцять другої до шостої години вимагати у відвідувачів таких закладів документи, що підтверджують досягнення ними 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 180-1 КУпАП, характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єкт адміністративного правопорушення спеціальний. Ним можуть бути посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадяни — власники підприємств чи уповноважені ними особи, а також громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності.

Крім того, в разі виявлення дитини в розважальному закладі у нічний час до адміністративної відповідальності необхідно притягувати її батьків за неналежне виконання батьківських обов'язків (ст. 184 КУпАП).

Протоколи за ст. 180-1 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП), і розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

За порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування передбачено адміністративне стягнення у вигляді штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від

форми власності, громадян — власників підприємств чи уповноважених ними осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності в розмірі від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За вчинення даного правопорушення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, передбачено стягнення у вигляді штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян — власників підприємств чи уповноважених ними осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності в розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 181 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за **азартні ігри, ворожіння в громадських місцях**.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого аналізованою статтею, полягає у кількох альтернативних діях: 1) участь в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетку, «наперсток» та інші) на гроші, речі та інші цінності; 2) ворожіння у громадських місцях.

Згідно Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15.05.2009 р., в Україні забороняється гральний бізнес та участь в азартних іграх.

Азартна гра — це будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, у тому числі через систему електронних платежів, що дає змогу учаснику як отримати виграш (приз) у будь-якому вигляді, так і не отримати його залежно від випадковості. До азартних ігор не відносяться: 1) організація та проведення лотерей; 2) організація та проведення творчих конкурсів, спортивних змагань тощо, незважаючи на те передбачається чи не передбачається їх умовами грошовий або майновий виграш; 3) гра в більярд, гра в кеглі (боулінг) та інші ігри, які проводяться без одержання гравцем призу (виграшу); 4) гра на гральних автоматах типу «кран-машина» (двокоординатні автомати), де як виграш (приз) гравець отримує виключно матеріальні речі (іграшки, цукерки тощо); 5) розіграші на безоплатній основі з рекламуванням (популяризацією) окремого товару, послуги, торгової марки, знаків для товарів і послуг, найменування або напрямів діяльності суб'єктів господарювання, комерційної програми з видачею виграшів у грошовій або майновій формі; 6) розіграші у

вигляді конкурсів (ігор, вікторин), умов яких передбачають безоплатне набуття особою статусу її учасника та отримання учасником, який виявив кращі особисті знання та вміння, виграшів у грошовій або майновій формі за особисту перемогу; 7) розіграші на безоплатній основі для розважальних, благодійних або пізнавальних цілей.

Організація і проведення азартних ігор — це діяльність організаторів азартних ігор, що здійснюється з метою створення умов для здійснення азартних ігор та видачі виграшів (призів) учасникам азартних ігор. При цьому організатори азартних ігор — це фізичні та юридичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність з організації і проведення азартних ігор з метою отримання прибутку. До учасників азартних ігор відносяться фізичні особи з повною цивільною дієздатністю, що беруть участь в азартних іграх. Саме учасники і притягуються до адміністративної відповідальності за цією статтею. До суб'єктів господарювання, які організовують і проводять на території України азартні ігри, застосовуються фінансові санкції згідно Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні».

Наступною формою об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 181 КУпАП, є ворожіння у громадських місцях. Ворожіння — це діяльність яка полягає в передбаченні майбутнього чи минулого за якимись прикметами на картах, кавовій гущі, зірках, фотографії тощо за певну винагороду. При цьому адміністративно-караним є ворожіння, яке проводиться лише в громадських місцях.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років. При цьому за ч. 1 та ч. 2 ст. 181 суб'єктом є лише учасники азартних ігор, а за ч. 3 — особи, які здійснюють ворожіння.

Протоколи за ст. 181 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою і другою ст. 181 КУпАП розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення за ч. 4 ст. 181 КУпАП розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218

КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

За участь в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетку, «наперсток» та інші) на гроші, речі та інші цінності передбачено адміністративне стягнення у вигляді попередження або накладення штрафу в розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією гравального приладдя, а також грошей, речей та інших цінностей, що є ставкою у грі, або без такої. За вчинення даного правопорушення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з вказаних правопорушень, передбачено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від семи до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією гравального приладдя, а також грошей, речей та інших цінностей, що є ставкою у грі, або без такої. За воровання у громадських місцях на особу може бути накладено стягнення у вигляді попередження або штрафу від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За **заняття проституцією** адміністративна відповідальність передбачена ст. 181-1 КУпАП.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадської моралі

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у занятті проституцією.

Заняття проституцією — це здійснення статевих контактів за матеріальну винагороду, або ж надання послуг комерційного сексу. Проституція — це рід занять, що виражається у систематичному вступі жінок і чоловіків у безладні статеві стосунки за винагороду або будь-яку іншу форму відшкодування. Винагорода є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення, якщо її немає, то і немає складу правопорушення. Сексуальні послуги можуть оплачуватися найрізноманітнішим чином: в національній чи іноземній валюті, речами, продуктами харчування, різного роду послугами соціально-побутового або соціально-культурного призначення тощо. Заняття проституцією характеризується тим, що сексуальні послуги можуть надаватися в будь-якій, у тому числі й

неприродній (непристойній) формі, що залежить від бажання й потреб статевого партнера й досягнутої про це угоди.

Характерною ознакою дій, що утворюють об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 181-1 КУпАП, є їхня добровільність. У випадках, коли особа чинить такі дії під впливом примусу з боку інших осіб — склад адміністративного проступку відсутній і за певних умов винні особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого умислу.

Суб'єктом правопорушення може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, якій виповнилося 16 років.

Протоколи за ст. 181-1 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції) (ст. 255 КУпАП), і розглядаються або адміністративними комісіями при виконавчих органах міських рад (ч. 1 ст. 218) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУПАП).

Заняття проституцією тягне за собою накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження або штрафу в розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, на особу може бути накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 182 КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за **порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.**

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадського спокою.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил

додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (формальний склад).

Основні організаційно-правові засади захисту населення від шкідливого впливу шуму визначені в ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р. Згідно вказаного нормативно-правового акту, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни при здійсненні будь-яких видів діяльності з метою відвернення і зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму зобов'язані:

- здійснювати відповідні організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні та інші заходи щодо попередження утворення та зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами;

- забезпечувати під час роботи закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу, культури, при проведенні концертів, дискотек, масових святкових і розважальних заходів тощо рівні звучання звуковідтворювальної апаратури та музичних інструментів у приміщеннях і на відкритих площадках, а також рівні шуму в прилеглих до них жилих і громадських будівлях, що не перевищують рівнів, установлених санітарними нормами;

- вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами, в таких приміщеннях і на таких територіях (захищені об'єкти): 1) жилих будинків і прибудинкових територіях; 2) лікувальних, санаторно-курортних закладів, будинків-інтернатів, закладів освіти, культури; 3) готелів і гуртожитків; 4) розташованих у межах населених пунктів закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу; 5) інших будівель і споруд, у яких постійно чи тимчасово перебувають люди; 6) парків, скверів, зон відпочинку, розташованих на території мікрорайонів і груп житлових будинків.

Шум на захищених об'єктах при здійсненні будь-яких видів діяльності не повинен перевищувати рівнів, встановлених санітарними нормами для відповідного часу доби. У нічний час, з двадцять другої до восьмої години на захищених об'єктах забороняються гучний спів і викрики, користування звуковідтворювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проведення салютів, феєрверків, використання піротехнічних засобів. Проведення на

захищених об'єктах ремонтних робіт, що супроводжуються шумом, забороняється у робочі дні з двадцять першої до восьмої години, а у святкові та неробочі дні — цілодобово. Власник або орендар приміщень, у яких передбачається проведення ремонтних робіт, зобов'язаний повідомити мешканців прилеглих квартир про початок зазначених робіт. За згодою мешканців усіх прилеглих квартир ремонтні та будівельні роботи можуть проводитися також у святкові та неробочі дні. Шум, що утворюється під час проведення будівельних робіт, не повинен перевищувати санітарних норм цілодобово.

Водночас, при кваліфікації дій правопорушників за ст. 182 КУпАП необхідно враховувати, що наведені вище вимоги щодо додержання тиші та обмежень певних видів діяльності, що супроводжуються шумом, не поширюються на випадки: 1) здійснення в закритих приміщеннях будь-яких видів діяльності, що супроводжуються шумом, за умов, що виключають проникнення шуму в прилеглі приміщення, в яких постійно чи тимчасово перебувають люди; 2) здійснення в закритих приміщеннях будь-яких видів діяльності, що супроводжуються шумом, за умов, що виключають проникнення шуму за межі таких приміщень; 3) попередження та/або ліквідації наслідків аварій, стихійного лиха, інших надзвичайних ситуацій; 4) надання невідкладної допомоги, попередження або припинення правопорушень; 5) попередження крадіжок, пожеж, а також виконання завдань цивільної оборони; 6) проведення зборів, мітингів, демонстрацій, походів, інших масових заходів, про які завчасно сповіщено органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; 7) роботи обладнання і механізмів, що забезпечують життєдіяльність жилих і громадських будівель, за умов вжиття невідкладних заходів щодо максимального обмеження проникнення шуму в прилеглі приміщення, в яких постійно чи тимчасово перебувають люди; 8) відзначення встановлених законом святкових і неробочих днів, днів міст, інших свят відповідно до рішення місцевої ради, проведення спортивних змагань; 9) проведення салютів, феєрверків, інших заходів з використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів у заборонений час за погодженням з уповноваженим органом місцевого самоврядування в порядку, передбаченому правилами додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.

Сільські, селищні, міські ради затверджують правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, якими з урахуванням особливостей окремих територій (курортні,

лікувально-оздоровчі, рекреаційні, заповідні тощо) установлюються заборони та обмеження щодо певних видів діяльності, що супроводжуються утворенням шуму, а також встановлюється порядок проведення салютів, феєрверків, інших заходів з використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах повноважень, встановлених законом, забезпечують контроль за додержанням керівниками та посадовими особами підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також громадянами санітарного та екологічного законодавства, правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, інших нормативно-правових актів у сфері захисту населення від шкідливого впливу шуму.

Суб'єкт адміністративного проступку загальний. Ним можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, а також громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Протоколи за ст. 182 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 182 КУпАП розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП), або ж працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення за ч. 2 ст. 182 КУпАП розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУПАП).

Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях тягне за собою накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження або штрафу на громадян в розмірі від п'яти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і штрафу на посадових осіб та громадян — суб'єктів господарської діяльності — в розмірі від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За вчинення даного правопорушення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке порушення, передбачено стягнення у вигляді штрафу на громадян в розмірі від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші або без такої і на посадових осіб та громадян — суб'єктів господарської діяльності — в розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією звуковідтворювальної апаратури, піротехнічних засобів, інших предметів порушення тиші.

Статтею 183 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за **завідомо неправдивий виклик спеціальних служб**.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у завідомо неправдивому виклику пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб (матеріальний склад).

Суб'єкт адміністративного проступку — загальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого умислу.

Протоколи за ст. 183 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки, органів охорони здоров'я (щодо завідомо неправдивого виклику швидкої медичної допомоги), а також посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 255 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 183 КУпАП розглядаються або адміністративними комісіями при виконавчих органах міських,

сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП), або працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

Завідомо неправдивий виклик пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб тягне за собою накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу в розмірі від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За **невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей** адміністративна відповідальність передбачена ст. 184 КУпАП.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони прав та інтересів дитини.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких альтернативних діях:

1) ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей (ч. 1) (формальний склад);

2) вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено КУпАП (ч. 2) (матеріальний склад);

3) Вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ч. 3) (матеріальний склад).

Суб'єкт адміністративного проступку — спеціальний — це батьки, або особи, що їх замінюють.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу або необережності.

Протоколи за ст. 184 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), а також слідчими (за ч. 4 ст. 184) (ст. 255 КУпАП). Справи

про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 184 КУпАП розглядаються або суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП), або працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУПАП).

За ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей передбачено накладення стягнення у вигляді попередження або штрафу в розмірі від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Вчинення вказаних дій повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення передбачає накладення стягнення у вигляді штрафу в розмірі від двох до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено КУпАП, на батьків або осіб, які їх замінюють накладається штраф в розмірі від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, на батьків або осіб, що їх замінюють накладається штраф в розмірі від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Розділ 6. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ, ЇХ КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, та особливості провадження за цими деліктами

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління

Незважаючи на багаторазове використання в чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення терміну «встановлений порядок управління», законодавчого визначення цього поняття немає. Інколи це поняття порівнюють з поняттям державного управління в цілому, хоча, очевидно, що це неправильно. Державне управління як різновид державної діяльності значно ширше від поняття «встановлений порядок управління». Останнє — тільки одна із складових частин державного управління. Встановлений порядок управління охоплює систему суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність державного апарату, інших державних і недержавних організацій у сфері управління, а також чітке дотримання у цій сфері спеціальних правил (у т.ч. техніко-юридичних, режимного характеру та ін.).

Широке коло суспільних відносин, що стосуються встановленого порядку управління у найрізноманітніших сферах державного управління і виступає родовим об'єктом цієї групи адміністративних правопорушень.

Безпосередніми ж об'єктами правопорушень цієї групи є конкретні відносини або їх більш звужене коло в даній сфері (скажімо, суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням дозвільної системи).

З об'єктивної сторони ця група правопорушень характеризується тим, що протиправні діяння можуть вчинятися у найрізноманітніших формах — як шляхом протиправних дій (наприклад, злісна непокоря, самоуправство, публічні заклики до невиконання вимог поліцейського), так і шляхом бездіяльності (наприклад, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду або подання судді, прокурора, слідчого).

Більшість правопорушень цієї групи утворюють формальні склади протиправної поведінки — наявності шкідливих наслідків при цьому не потрібно. Нерідко на кваліфікацію скоєного правопорушення впливають і такі ознаки об'єктивної сторони, як місце (скажімо, прикордонна зона), час (наприклад, порушення правил адміністративного нагляду, порушення строків реєстрації), характер та способи вчинення правопорушення (наприклад, контрабанда). Частина проступків цієї групи можуть бути триваючими (наприклад, проживання без реєстрації).

Суб'єктами адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, окрім загальних суб'єктів, виступають особи, які мають також додаткові специфічні ознаки, пов'язані з віком, професійною чи службовою належністю, правовим статусом — спеціальні суб'єкти. Наприклад, до спеціальних суб'єктів належать:

- керівники, начальники, посадові особи, головні спеціалісти, інші посадові особи, повноваження яких мають юридично значущий характер (185², 185⁵, 185⁶ КУпАП);
- свідки, потерпілі, експерти, перекладачі які ухиляються від явки до органів досудового розслідування чи прокурора (185⁴ КУпАП);
- особи що порушують порядок подання або використання даних державних статистичних спостережень (ст. 186³ КУпАП);
- особи, які порушують правила адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП);
- посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами (ст. 188³);
- громадяни, які мають дозвіл на зберігання вогнепальної, холодної, пневматичної зброї (ст. 191-194 КУпАП);
- особа, яка зобов'язана мати паспорт, проживає без паспорта (ст. 197 КУпАП);
- іноземні громадяни, особи без громадянства, які порушили правила перебування в Україні (ст. 203 КУпАП);

- капітан іноземного судна (ст. 207 КУпАП);
- військовозобов'язані, призовники (ст. ст. 210, 211 КУпАП)
- громадяни, які не з'явилися на виклик у військовий комісаріат без поважних причин для приписки до призовної ділянки (ст. 211¹ КУпАП)

З суб'єктивної сторони ці правопорушення характерні тим, що значна частина з них вчиняється умисно, рідше — через необережність. В окремих випадках законодавець безпосередньо вказує на умисність протиправної дії (наприклад, умисне псування паспорта).

Слід зазначити, що диспозиції багатьох статей цієї глави мають відсылний (бланкетний) характер, тобто з метою конкретизації окремих обставин правопорушення виникає необхідність звертатись до різних спеціальних правил, установлених у тій чи іншій галузі даної сфери правового регулювання.

Глава 15 КУпАП (Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління) містить 109 деліктів з числа яких підвідомчі органам Національної поліції: ст.189² (Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само, ввезення, реалізацію та використання самонабірних печаток); ст. 192 (Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік); ст. 194 (Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів); ст. 195 (Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів).

За 37 статтями поліцейські мають право складати адміністративні протоколи: ст.ст. 184¹; 184²; 185; 185¹; 185²; 185⁴; 185⁵; 185⁶; 185⁷; 185⁸; 185⁹; 186; 186¹; 186³; 186⁵; 186⁶; 186⁷; 187; 188²⁸; 189; 190; 191; 192; 193; 194; 195; 196; 204¹; 206¹; 212⁶; 212⁷; 212⁸; 212¹⁰; 212¹²; 212¹³; 212¹⁴; 212²⁰.

Найбільш характерними складами адміністративних правопорушень, які посягають на встановлений порядок управління, є:

- «Неправомірне використання державного майна» .(184¹ КУпАП);

- «Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони публічного порядку і державного кордону, військовослужбовця» (ст. 185 КУпАП);

- «Порушення порядку організації і проведення зборів мітингів, вуличних походів і демонстрацій» (185¹ КУпАП);
- «Створення умов для організації і проведення з порушенням встановленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій» (185² КУпАП);
- «Публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України» (185⁷ КУпАП);
- «Самоуправство» (ст. 186 КУпАП);
- «Порушення правил адміністративного нагляду» (ст. 187 КУпАП);
- «Невиконання законних вимог посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції» (188²⁸ КУпАП);
- «Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень» (ст. 189 КУпАП);
- «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї» (ст. 190 КУпАП);
- «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» (ст. 191 КУпАП);
- «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік» (ст. 192 КУпАП);
- «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» (ст. 193 КУпАП);
- «Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них» (ст. 195² КУпАП);
- «Порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони» (ст. 195³ КУпАП);
- «Порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів» (ст. 195⁶ КУпАП).

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, та особливості провадження за цими деліктами

При кваліфікації правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, цікавість представляє ст. 185 КУпАП

«Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця».

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини в сфері охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (див. Закон України «Про Національну поліцію», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», «Про статут гарнізонної та вартової служб Збройних сил України»).

Безпосереднім об'єктом правопорушення є нормальна робота органів Національної поліції, громадських формувань з охорони громадського порядку, військовослужбовців в галузі охорони громадського порядку.

Об'єктивна сторона аналізованого правопорушення виражається в злісній, тобто свідомо несумлінній, зловмисній відмові коритися законному розпорядженню або вимозі поліцейського або інших осіб, які охороняють публічний порядок. Злісна непокора також може виражатися в зухвалій, тобто образливій, брутальній формі, що свідчить про явну неповагу правопорушника до посадових осіб, що охороняють публічний порядок та забезпечують публічну безпеку(формальний склад).

У диспозиції ст. 185 КУпАП «Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця» передбачено, що вимоги поліцейського повинні бути законними, тобто пред'явленими для виконання ним службових обов'язків. Про перебування його при виконанні службових обов'язків мають свідчити установлені форма одягу, нагрудний знак, а також пред'явлення відповідного посвідчення.

Суб'єктом цього правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу.

При складанні протоколу з метою притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 185 «Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця» КУпАП необхідно дотримуватися таких умов:

— розпорядження або вимоги уповноважених осіб повинні бути засновані на приписах закону, а дії правопорушника повинні бути в причинно-наслідковому зв'язку з порушеннями публічного порядку;

— розпорядження або вимоги повинні даватися (ставитися) тільки поліцейським або членом громадського формування з охорони громадського порядку або військовослужбовцем у зв'язку з їх участю в охороні публічного порядку;

— правопорушник повинен знати, що вимоги або розпорядження, які ставляться (даються) йому поліцейським або іншою особою, що охороняє публічний порядок. Для цього останнім необхідно представитися (Див. ч. 3 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію»).

Важливо зазначити, що законодавець вимагає від поліцейської й інших осіб, які охороняють публічний порядок, неодноразово повторювати вимоги або давати розпорядження, і тільки після цього може настати адміністративна відповідальність. Простіше було б записати в законі «невиконання законної вимоги або розпорядження...» і далі, за текстом.

Протоколи про адміністративне правопорушення складаються посадовими особами органів Національної поліції ст. 255 КУпАП «Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення» і розглядаються протягом доби винятково судом (суддею) (ст.ст. 277 «Строки розгляду справ про адміністративні правопорушення», 221 «Районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді)» КУпАП).

Обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, встановлюється протоколами про адміністративне правопорушення, поясненнями осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновками експертів, речовими доказами, протоколами про вилучення речей і документів, а також і іншими документами (ст. 251 «Докази» КУпАП).

Як свідчить судова практика, протоколи про адміністративні правопорушення за статтями 185¹ «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій», 185² «Створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій» КУпАП складаються неякісно через відсутність законодавчого визначення поняття «публічний порядок», «збори», «мітинг», «вуличний похід», «демонстрація»,

«пікетування». Такі визначення містяться лише в науково-практичних коментарях.

Для попередження вчинення злочинів і адміністративних правопорушень значна роль у здійсненні адміністративно-юрисдикційної діяльності приділяється реалізації адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Стаття 187 «Порушення правил адміністративного нагляду» КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду щодо осіб, за якими встановлено такий нагляд.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері встановлення та здійснення адміністративного нагляду за окремими категоріями раніше судимих осіб. Адміністративний нагляд — це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Адміністративний нагляд встановлюється з метою запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого статтею, що розглядається, полягає у порушенні зазначених у диспозиції статті правил адміністративного нагляду. Стаття 9 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994 р. визначає, що особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, зобов'язані вести заклопотаний спосіб життя, не порушувати публічного порядку і дотримуватися таких правил: а) прибути у визначений установою виконання покарань термін до обраного ними місця проживання і зареєструватися в органі Національної поліції; б) з'являтися за викликом поліції у визначений термін і давати усні та письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду; в) повідомляти поліцейських, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання, а також про виїзд за межі району (міста) у службових справах; г) у разі виїзду в особистих справах з дозволу поліції в інший населений пункт та перебуванні там більше доби, зареєструватися в місцевому органі Національної поліції. До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за постановою суду можуть бути застосовані частково або у повному обсязі такі обмеження дій: а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищу-

вати восьми годин на добу; б) заборона перебування у визначених місцях району (міста); в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста); г) реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць.

Під час здійснення адміністративного нагляду суд, за поданням начальника органу Національної поліції з урахуванням особи піднаглядного, його способу життя і поведінки може, змінювати (зменшувати або збільшувати) обсяг цих обмежень.

Порядок організації здійснення адміністративного нагляду за окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, регламентується Інструкцією про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затвердженою спільним наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04 листопада 2003 р. № 1303/203.

Суб'єктом цього правопорушення є особа, яка знаходиться під адміністративним наглядом (особливий суб'єкт).

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Протоколи про адміністративні правопорушення складаються посадовими особами Національної поліції і розглядаються в 15-денний термін з дня одержання справи про адміністративне правопорушення судом (судею).

Юридичні склади адміністративних проступків, що посягають на правовідносини у сфері дозвільної системи, викладені в ст. ст. 189 «Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень», 189² «Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток», 190 КУпАП «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї», 191 КУпАП «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», 192 КУпАП «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік», 193 КУпАП «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», 194 КУпАП «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепаль-

ної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», 195 КУпАП «Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів», 195¹ КУпАП «Порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони», 195² КУпАП «Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них», 193³ КУпАП «Порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони», 195⁴ КУпАП «Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошоків пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами», 195⁶ КУпАП «Порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів».

В Україні останнім часом спостерігається зростання злочинів, учинених з використанням вогнепальної і холодної зброї, вибухових речовин, збільшення незаконного обігу спеціальних засобів самооборони та інших предметів, небезпечних для суспільства, життя і здоров'я людей. Це потребує посилення контролю органів Національної поліції за дотриманням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку і використання як вогнепальної і холодної зброї, так і інших предметів, порушення правил обігу яких передбачає адміністративну відповідальність.

Реалізація органами Національної поліції вимог дозвільної системи є одним із найважливіших напрямів їх адміністративної діяльності (див. ч.8 ст.ст. 31, 39 Закону України «Про Національну поліцію»).

Провадження у справах про порушення правил дозвільної системи досить часто пов'язане з необхідністю виконання певних процесуальних дій — огляду, вилучення і т. ін. Враховуючи спрямованість цієї роботи, зупинимося тільки на аналізі тих складів проступків, протоколи про вчинення яких складаються уповноваженими на те працівниками органів Національної поліції.

Стаття 189 КУпАП «Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень» передбачає адміністративну відповідальність за порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень.

Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього правопорушення є встановлений порядок державної реєстрації нормативно-правових актів у сфері поліграфічної діяльності.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у неподанні, несвоечасному поданні для державної реєстрації нормативно-правових актів, які відповідно до закону підлягають державній реєстрації, направленні на виконання нормативно-правових актів, що не опубліковані в установленому законом порядку, а також надісланні для виконання вказівок, роз'яснень у будь-якій формі, що встановлюють правові норми (формальний склад). Тобто ця сторона полягає у порушенні цих вимог щодо відкриття, а значить, і функціонування, штемпельно-граверних майстерень.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктом правопорушення може бути як посадова особа, так і громадянин — суб'єкт підприємницької діяльності.

Протоколи за цією статтею складають працівники органів Національної поліції, а розглядають справи і виносять постанову щодо притягнення до адміністративної відповідальності — суди (судді).

Стаття 189² КУпАП «Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток» Порушення правил виготовлення печаток та штампів (крім самонабірних), а так само виготовлення, ввезення, реалізація, використання та порушення порядку обміну і зберігання печаток і штампів, що потягло за собою їх втрату.

Об'єктом цих правопорушень є встановлений порядок виготовлення, обліку і зберігання печаток та штампів, а також порядок виготовлення, ввезення, реалізації та використання самонабірних печаток.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких формах :

1) порушення правил виготовлення печаток і штампів (крім самонабірних), а також само виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток (формальний склад) ;

2) порушення порядку обміну і зберігання печаток та штампів, що потягло за собою їх втрату (матеріальний склад).

Суб'єктом правопорушення можуть бути особи, як громадяни, яким виповнилося 16 років, так і посадові особи.

Протоколи за порушення ст. 189² КУпАП «Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само виготовлення, ввезення, реалізація та використання самонабірних печаток» складають уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи та виносять постанову про адміністративну відповідальність осіб — суди (судді).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї в ст. 190 КУпАП «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї» кваліфікується основними ознаками, що утворюють закінчений склад кожного з чотирьох зазначених правопорушень: придбання, зберігання, передача або продаж громадянам зазначених видів зброї без дозволу органів Національної поліції.

Суб'єктом порушень встановленого порядку щодо обігу й використання зброї можуть бути дві категорії осіб:

— громадяни, які не мають дозволу органів Національної поліції («неправильне» володіння) на право придбання і зберігання зброї, а також передачі самовільно або продажу іншим особам рушниці;

— громадяни, які мають дозволи органів Національної поліції на право придбання або зберігання зброї, але які передали або продали іншим особам належну їм на законних підставах зброю без дозволу органів Національної поліції.

У першому випадку громадяни можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за кожне з перерахованих порушень, а в другому — винні особи відповідають тільки за незаконний продаж або передачу зброї.

При порушенні даної статті до адміністративної відповідальності можна притягувати як особу, яка продає (передає) зброю, так і особу, яка її купує.

Об'єктивна сторона цих порушень виражається у придбанні, зберіганні, передачі іншим особам або продажі вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без дозволу органів Національної поліції (формальний склад). Тобто — це протиправність дій винних осіб: акт незаконного придбан-

ня, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної або пневматичної зброї.

Суб'єктивна сторона при цьому виражена у формі прямого умислу.

Частина 2 ст. 190 КУпАП передбачає більш жорстку відповідальність особи, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за зазначене правопорушення (рецидив).

На наш погляд, дуже важливим є визначення, з якого моменту обчислювати строк «протягом року»:

- з дня вчинення адміністративного правопорушення;
- з дня складання протоколу про адміністративне правопорушення;
- з дня накладення адміністративного стягнення;
- з дня виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Стаття 39 КУпАП «Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню» визначає термін, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню, — один рік з дня закінчення виконання застосованого стягнення. Звідси випливає, що притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 190 КУпАП може реалізовуватися протягом року з дня закінчення виконання застосованого стягнення.

Протоколи за ст. 190 КУпАП «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї» складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи — суди (судді).

Відповідальність за порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів передбачена ст. 191 КУпАП «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

У диспозиції статті містяться діяння громадян, в результаті яких може відбутися розкрадання, втрата, псування зброї, а також застосування її сторонніми особами не за призначенням або в злочинних цілях.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

До об'єктивної сторони правопорушення можуть належати такі дії:

- зберігання зброї в домашніх умовах без чохла в зібраному вигляді і зарядженому стані (аналогічно перевезення зброї в такому стані в транспорті);

- зберігання зброї в незачинених або зі слабкими запорами шафах і ящиках, що не виключають доступ до зброї сторонніх осіб;

- спільне зберігання зброї і бойових припасів;

- розвішування зброї і патронташів з бойовими припасами на стінах у житлових кімнатах і інших приміщеннях;

- зберігання зброї на дачах, у гаражах, сараях, у багажниках автомобілів і ін.;

- зберігання зброї в гуртожитках (крім сімейного), у вахтових, тимчасових приміщеннях і ін.;

- передача на зберігання зброї родичам, знайомим і іншим особам (крім випадків, передбачених законом);

- носіння або перевезення зброї громадянами без дозволу на це органів Національної поліції. Тобто зміст об'єктивної сторони проступку полягає у порушенні правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї, калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів (формальний склад).

Суб'єктами даних правопорушень є власники вогнепальної, холодної і пневматичної зброї і бойових припасів; особи, які мають нагородну вогнепальну зброю, а також спортсмени стрілецьких видів спорту, яким дозволене зберігання мисливських спортивних стендових рушниць за місцем проживання без права полювання (тобто, громадяни, які мають дозвіл на зберігання зброї) — спеціальний суб'єкт; особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню (ч.2 статті).

Суб'єктивна сторона цих правопорушень визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 191 КУпАП «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» мають право складати посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи і приймають рішення щодо притягнення осіб до відповідальності — суди (судді).

Стаття 192 КУпАП «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік» передбачає відповідальність за порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік.

Для з'ясування правової природи складів правопорушень, зазначених у статті, слід насамперед визначити їх елементи.

Об'єктом даного проступку є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

Об'єктивна сторона виражається в порушенні громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної гладкоствольної мисливської або холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в органах Національної поліції у випадку зміни місця проживання (формальний склад).

Відповідно до встановленого порядку, зброя обов'язково підлягає реєстрації в органах Національної поліції не пізніше десяти днів після її придбання, а перереєстрація зброї здійснюється в органах Національної поліції один раз на три роки. Органи Національної поліції здійснюють контроль за реєстрацією (перереєстрацією) зброї, дотриманням правил постановки її на облік при зміні місця проживання власника зброї.

Суб'єктами даних проступків є громадяни, у яких на законних підставах є в особистому володінні і користуванні вогнепальна, холодна або пневматична зброя, фізичні осудні особи.

Суб'єктивна сторона проступку визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Складають протоколи за ст. 192 КУпАП «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік» та розглядають справи про це правопорушення — посадові особи органів Національної поліції згідно із ст.ст. 255 КУпАП «Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення» та 222 КУпАП «Органи Національної поліції».

Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів до неї (ст. 193 КУпАП «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових

припасів») характеризується обов'язковою кваліфікуючою ознакою — анулюванням органами Національної поліції дозволів на право зберігання і носіння даних видів зброї.

Після акту анулювання наявна у власників зброя повинна бути в місячний строк відправлена в мисливський магазин на комісійний продаж, продана або подарована особі, яка має дозвіл органів Національної поліції на право її придбання. У випадку закінчення зазначеного строку реалізації зброї, власник притягається до адміністративної відповідальності за ухилення від виконання вимог встановлених правил.

Об'єктом даного адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона даного виду правопорушення виражається в бездіяльності, тобто у невиконанні, ухиленні власника вогнепальної зброї від її реалізації згідно з розпорядженням працівників органів Національної поліції про її реалізацію у встановлений термін.

Особливістю провадження у справах цієї категорії є необхідність примусового вилучення зброї відповідно до вимог ст. 265 КУпАП. При цьому складається протокол вилучення, у якому обов'язково вказується марка або модель, калібр, серія і номер зброї, що вилучається, кількість і вид бойових припасів.

Суб'єктами цих правопорушень є особи, у яких до видання акту анулювання дозволу зброя перебувала на законних підставах. Крім того, до даної категорії осіб можна віднести власників зброї, що стали ними за правом успадкування, але при цьому не є членами мисливських колективів і не мають дозволу на право її зберігання з відміткою «без права полювання».

Суб'єктивна сторона характеризується наявністю вини у формі умислу.

Санкція статті передбачає накладення штрафу від п'яти до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням зброї і бойових припасів.

Протокол за ст. 193 КУпАП «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи і приймають рішення щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності — суди (судді).

Відповідальність працівників торговельних підприємств (організацій) за порушення порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів регламентується ст. 194

КУпАП «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Об'єкт проступку становлять суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї

Правопорушення, передбачене част.1 ст. 194 КУпАП тягне за собою накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян

Продаж зброї провадиться у визначеному законом порядку. Суть його полягає у тому, що для її придбання громадяни повинні одержати відповідний дозвіл органів Національної поліції. Працівники торговельних підприємств зобов'язані точно дотримуватися встановленого порядку продажу зброї і бойових припасів.

Об'єктивна сторона правопорушення зазначена в диспозиції цієї статті: продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметрів і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям, що не мають на це відповідного дозволу органів Національної поліції.

Суб'єктами правопорушень є фізичні особи — відповідальні працівники підприємств, установ, організацій (спеціальний суб'єкт), особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (особливий суб'єкт).

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Законодавець встановив у ч. 2 ст. 194 КУпАП підвищену адміністративну відповідальність за продаж зброї особами (працівниками торговельних спеціалізованих магазинів, підприємств(організацій)), що протягом року були піддані адміністративному стягненню за порушення, яке передбачено ч. 1 даної статті. Винні в цих випадках можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу від двадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Протокол за ст. 194 КУпАП «Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» складається посадовими особами органів Національної поліції, до повноважень яких належить і розгляд та винесення постанови про застосування заходів адміністративної відповідальності.

Адміністративно-юрисдикційне провадження органи Національної поліції здійснюють також у справах про порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195 КУпАП).

До порушень правил зберігання, перевезення зброї і боєприпасів належать також такі правопорушення щодо відомчої зброї.

Об'єктом проступку є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона згаданих видів правопорушень включає як дію (наприклад, використання зброї не за призначенням), так і бездіяльність (невиконання правил зберігання і перевезення зброї).

Суб'єктами цих правопорушень є тільки особи, на яких в офіційному порядку керівництвом організацій, установ, підприємств покладено функції щодо зберігання, перевезення і використання вогнепальної, холодної або пневматичної зброї і бойових припасів (спеціальний суб'єкт) та особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (особливий суб'єкт).

Суб'єктивна сторона виражається як у формі прямого умислу, так і у формі необережності.

Складають протокол про правопорушення та розглядають адміністративну справу за цим деліктом посадові особи органів Національної поліції.

За част.1ст.195 КУпАП визначена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від десяти до п'ятнадцяти, а за част.2 цієї статті — від п'ятнадцяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Розділ 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ, ЇХ КВАЛІФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЦИМИ ДЕЛІКТАМИ

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією та провадження за цими деліктами

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

§ 1. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією та провадження за цими деліктами

Питання протидії корупції є важливим аспектом реформування України та адаптації вітчизняного законодавства до стандартів розвинутих демократичних країн світу.

На жаль, корупція в Україні — це наслідок загальних політичних, соціальних і економічних проблем нашої країни, що цілком притаманне державі, яка перебуває на етапі реформування.

Тому застосування ефективних превентивних механізмів запобігання корупції є однією із найважливіших проблем, які намагається розв'язати сучасна Українська держава на шляху до забезпечення прогресивних європейських стандартів прав і свобод людини та громадянина.

Важливу роль у протидії корупційним проявам відведено адміністративному законодавству. Про це свідчить спрямованість Закону України «Про запобігання корупції» на широке застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Згідно з ст. 1 зазначеного Закону корупційне правопорушення це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією передбачена главою 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією».

Зазначимо, що хоча адміністративно-юрисдикційна діяльність, в тому числі поліції, щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією здійснюється за загальними правилами провадження у справах про адміністративні правопорушення, існують певні особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

По-перше. Суб'єктами відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією є:

— спеціальні суб'єкти. Вони визначені відповідними статтями КУпАП з посиланням на статтю 3 Закону України «Про запобігання корупції», в якій наведений перелік суб'єктів, що несуть відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

По-друге. За загальним правилом, відповідно до ст. 38 КУпАП, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніш як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення підвідомчі суду (судді). Що стосується правопорушення, пов'язаного з корупцією, то стягнення може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

По третє. Кодексом України про адміністративні правопорушення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачені два види стягнень: штраф і конфіскація.

По-четверте. Відповідно до ст. 255 КУпАП протоколи у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією мають право складати:

- уповноважені особи органів поліції;
- уповноважені особи органів Служби безпеки України;
- уповноважені особи Національного агентства з питань запобігання корупції;
- прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури.

Слід зазначити, що Закон України «Про запобігання корупції» визначив, що до суб'єктів запобігання корупції відноситься Національне агентство з питань запобігання корупції. Уповноваженими особами Національного агентства є Голова та члени Національного агентства, а також уповноважені Національним агентством посадові особи.

Уповноважені особи Національного агентства мають право: безперешкодно входити до приміщень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування за службовим посвідченням та мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки; вимагати необхідні документи та іншу інформацію у зв'язку з реалізацією своїх повноважень з урахуванням обмежень, встановлених законом; отримувати в межах своєї компетенції письмові пояснення від посадових та службових осіб державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування; відповідно до розподілу обов'язків складати протоколи про адміністративні правопорушення у справах, що належать до компетенції Національного агентства; представляти Національне агентство в судах у порядку, встановленому законом.

По-н'яте. Для всіх категорій справ про адміністративні правопорушення КУПАП (ч. 1 ст. 257) встановлює, що протокол надсилається органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення, не зазначаючи при цьому терміну, протягом якого це необхідно здійснити. Виняток становлять адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, разом з іншими матеріалами надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення правопорушення у триденний строк з моменту його складення.

У разі вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом з іншими матеріалами надсилаються до суду вищої інстанції для визначення підсудності.

Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає прокурору, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

По-шосте. Відповідно до ч.5 ст.65 Закону «Про запобігання корупції» особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від

виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

По-сьоме. Розгляд справ про вчинені адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, віднесено виключно до компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ч. 1 ст. 221 КУпАП).

По-восьме. При розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачених статтями 172-4 — 172-9 КУпАП, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом поліції піддано приводу.

По — дев'яте. Строк розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є загальним — 15 днів з дня одержання судом (суддею), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією та інших матеріалів справи. КУпАП передбачено випадки, коли строк розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, може зупинятися. Суд може зупинити строк розгляду справи у разі, якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо).

По — десяте. Під час провадження у справі про вчинене адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою (ст. 250 КУпАП).

По-одинадцять. Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно з законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом. З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційно-

го або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог цього Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, призначається службове розслідування, яке проводиться в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

По-дванадцяте. Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом до якої не застосовано покарання або на яку не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаного з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

§ 2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

Ефективність протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, значною мірою залежить від правильної їх кваліфікації, яка є важливим етапом застосування відповідних норм антикорупційного законодавства. Практичне значення кваліфікації полягає у забезпеченні принципів законності, об'єктивної істини, відповідності стягнення вчиненому правопорушенню. Кваліфікація адміністративних правопорушень — це встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності ознак вчинених особою протиправних дій або бездіяльності ознакам складу проступку, передбаченого адміністративним законодавством. Саме від правильності та повноти встановлення сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення буде залежати законність притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Стаття 172⁴. **Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності** передбачає відповідальність за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначену статтею 25 Закону України «Про запобігання корупції», в якій зазначено, що особам забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Ця норма Кодексу не поширюється на випадки, коли Конституцією і законами України для окремих посад встановлено спеціальні обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, і їх додержання забезпечується за спеціальними процедурами.

Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁴ є суспільні відносини, пов'язані з заборонаю отримання особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, інших доходів, не пов'язаних зі здійсненням їх владних повноважень.

Предметом даного правопорушення є отримання *доходу* від забороненої діяльності (загальна сума доходу від усіх видів забороненої діяльності, отриманого в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключній морській економічній зоні, так і за її межами) чи *винагорода* за роботу за сумісництвом (будь-яка одноразова, періодична або щомісячна матеріальна (грошова чи натуральна) виплата).

З *об'єктивної сторони* ці правопорушення характеризуються активними протиправними діями, а саме:

1) заняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (ч. 1 цієї статті).

Відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України підприємство — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Під заняттям іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю слід розуміти виконання посадовою особою, крім основної, ще й іншої оплачуваної роботи, незалежно від укладення трудового договору, проте такі особи можуть займатися викладацькою, науковою та творчою діяльністю, медичною та суддівською практикою, інструкторською практикою із спорту.

Викладацька діяльність — це процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до запитів осіб — учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів тощо; діяльність щодо отримання ними професії, підвищенню їх виробничої кваліфікації, забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, спеціальної практичної підготовки і перепідготовки.

Наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Творча діяльність — це індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність.

Медична практика — діяльність, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшенню здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту.

В статті КУпАП, що розглядається, зазначений такий вид діяльності як суддівська практика, Під нею, з урахуванням положень статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», розуміється суддівська практика зі спорту. Судді по спорту перебувають на обліку в органах управління фізичною культурою і спортом, а суддівство змагань відмічається у заліковій картці, яка ведеться колегією суддів за місцем обліку судді.

Інструкторська робота зі спорту полягає у проведенні фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, навчально-тренувальної роботи у фізкультурно-оздоровчих групах і спортивних секціях тощо.

2) Входження до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 2). Для кваліфікації діяння за цією частиною важливим є встановлення того, що:

- суб'єкт входить до складу саме органу управління або наглядової ради підприємства чи організації;

- ці підприємства чи організації створені з метою одержання прибутку (зокрема, здійснюють підприємницьку діяльність);

- суб'єкт не здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та не представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського товариства.

Участь у складі правління чи інших виконавчих органів підприємств і організацій, які не здійснюють підприємницьку діяльність, не дає підстав для визнання діяльності особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, правопорушенням, пов'язаним з корупцією, так само як входження особи до складу редакційних колегій періодичних видань (газет, журналів), різного роду журі, консилиумів, навіть за умови одержання нею винагороди за виконану роботу, оскільки зазначені органи створюються з метою розвитку науки, культури, мистецтва, вдосконалення медичної практики тощо.

Склад правопорушення є формальним і вважається закінченим з моменту отримання доходу від діяльності чи винагороди за роботи за сумісництвом. В той же час, для закінчення деяких з перерахованих вище діянь достатньо вчинення лише дій, передбачених статтею (формальний склад), наприклад, сам факт входження особи до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, є закінченим правопорушенням.

Суб'єктами правопорушення є особи, уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, за винятком депутатів Верховної Ради АРК Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних (особливий суб'єкт).

З суб'єктивної сторони правопорушення характеризується умисною формою вини — прагненням отримати прибуток або винагороду за здійснення заборонених законом для суб'єктів владних повноважень видів діяльності.

Унормування порядку отримання подарунків є одним із важливих запобіжних заходів у сфері попередження умов виникнення корупційних ризиків у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки дозволяє врегулювати конфлікт інтересів, а саме, суперечності між приватними інтересами публічного службовця та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій в процесі його службової діяльності.

Порушення, передбачені ч. 1 ст. 172⁴ тягнуть за собою штраф від трьохсот до п'ятисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацію отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди за роботу за сумісництвом, а ч. 2 — від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддану адміністративному стягненню за такі ж порушення, — тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁵ КУпАП Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Ця стаття передбачає відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Норми цієї статті мають бланкетний (відсильний) характер і деталізуються в ст.23 Закону України «Про запобігання корупції», в якій йде мова про те, що суб'єктам владних повноважень *забороняється* безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Цією статтею також передбачена відповідальність за порушення встановлених законом *обмежень* щодо одержання подарунка. В даному випадку мова йде про те, що суб'єкти владних повноважень можуть приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих з одного джерела протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня поточного року.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Блиькими особами закон визначає особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також — незалежно від зазначених умов — чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди *або подарунка*, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

2. Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

3. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Крім цього, подарунки, одержані особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Об'єктом даного адміністративного правопорушення виступають суспільні відносини у сфері державного управління та у сфері запобігання і протидії корупції, щодо дотримання встановленого порядку одержання подарунка суб'єктами владних повноважень та їх декларування.

Предметом правопорушення виступають подарунки.

З *об'єктивної сторони* правопорушення характеризується діянням, яке знаходить своє відображення у порушенні особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вимог закону щодо заборони або обмежень щодо одержання подарунка.

До подарунків, що дозволяється приймати публічним службовцям, можуть бути віднесені і ділові подарунки (сувеніри) і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків, але за умови, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення.

Склад правопорушення (особливий суб'єкт) є формальним. Такі факультативні ознаки об'єктивної сторони як час, місце, способи та засоби його вчинення на кваліфікацію не впливають.

Суб'єктами правопорушення є особи, уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Із *суб'єктивної сторони* правопорушення характеризується умисною формою вини та корисливою метою.

Порушення ч. 1 ст. 172⁵ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, — тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁶. Порушення вимог фінансового контролю.

Ця стаття передбачає відповідальність за несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані.

Національне агентство проводить щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

- 1) щодо своєчасності подання;
- 2) щодо правильності та повноти заповнення;
- 3) логічний та арифметичний контроль.

Національне агентство проводить повну перевірку декларацій відповідно до Закону.

Порядок проведення видів контролю, а також повної перевірки декларації визначається Національним агентством. Контроль щодо своєчасності подання декларації здійснюється протягом п'ятнадцяти робочих днів з дня, у який така декларація повинна бути подана.

Повна перевірка декларації здійснюється протягом дев'яноста днів з дня подання декларації і полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконно-го збагачення.

Обов'язковій повній перевірці підлягають декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується Національним агентством.

Обов'язковій повній перевірці також підлягають декларації, подані іншими суб'єктами декларування, у разі виявлення у них невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю.

Об'єктом цього правопорушення є встановлений порядок декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, що до них прирівнюються.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у порушенні особою встановленого законом фінансового контролю, тобто несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані.

З об'єктивної сторони протиправний намір реалізується у формі дії (несвоєчасне подання декларації; несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку або про суттєві зміни у майновому стані) та бездіяльності (неподання декларації; неповідомлення про відкриття валютного рахунку і про суттєві зміни у майновому стані).

На кваліфікацію даного проступку впливає *час* його вчинення, який має важливе значення для визначення несвоєчасності

подання, неподання декларації та повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані.

Так, ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що посадові особи, зазначені у статті 3 Закону, зобов'язані щорічно *до 1 квітня* подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством. У випадку виявлення суб'єктом декларування помилок у поданій ним декларації Національне агентство за його письмовим зверненням надає можливість їх виправити протягом десяти календарних днів.

У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента відповідний суб'єкт декларування зобов'язаний у *десятиденний строк* письмово повідомити про це Національне агентство у встановленому ним порядку, із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента (нерезиденти — юридичні особи, утворені відповідно до законодавства інших держав які здійснюють свою діяльність за межами України, а також їх відокремлені підрозділи з місцезнаходженням на території України, які не здійснюють господарську діяльність відповідно до законодавства України; резиденти — юридичні особи які утворені та проводять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, а також їх відокремлені підрозділи за кордоном, що не здійснюють господарську діяльність).

У разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання ним доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня відповідного року, зазначений суб'єкт у *десятиденний строк* з моменту отримання доходу або придбання майна зобов'язаний письмово повідомити про це Національне агентство. Зазначена інформація вноситься до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Суб'єкт даного правопорушення є спеціальним, а саме:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби;

ґ) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

д) особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ (органів Національної поліції), державної кримінально-виконавчої служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу. Згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що правопорушенням, пов'язаним корупцією є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁶ КУпАП, вчинені через необережність, відповідальність особи за цією статтею настати не може.

Вчинення проступку, передбаченого част.1- 3 ст. 172⁶ КУпАП несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподавання, несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або за подання у ній завідомо недостовірних відомостей не звільняє суб'єкта декларування від обов'язку подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

Стаття 172⁷ КУпАП **Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів.** Ця стаття передбачає відповідальність за неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом, про наявність конфлікту інтересів.

У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Об'єктом правопорушення, передбаченого статтею 172⁷ КУпАП, є суспільні відносини у сфері державного управління щодо порушення вимог щодо повідомлення про наявність конфлікту інтересів особою, яка є суб'єктом правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Об'єктивна сторона правопорушення характеризується бездіяльністю. Склад правопорушення є формальним.

Потенційний конфлікт інтересів — наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Приватний інтерес — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Відповідальність за неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом, про наявність конфлікту інтересів настає за умови вчинення зазначених дій у зв'язку з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Стаття 28 «Запобігання та урегулювання конфлікту інтересів» Закону України «Про запобігання корупції» передбачає, що особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону, зобов'язані:

1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не

передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі — Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади протягом двох робочих днів після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального, потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Закон «Про запобігання корупції» визначає заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів.

1. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом: 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень; 3) обмеження доступу особи до певної інформації; 4) перегляду обсягу службових повноважень особи; 5) переведення особи на іншу посаду; 6) звільнення особи.

2. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону, у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади.

Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.

Час і місце вчинення діяння не впливають на його кваліфікацію. Законодавець не вказує на спосіб вчинення протиправного ді-

яння (як правило, воно може скоюватися у формі бездіяльності). Не виключаються й інші форми дії — коли надається навмисно перекручена, завуальована інформація всупереч реальній ситуації.

Суб'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у статті 172-7 КУпАП є особи, зазначені у частині 1, 2 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Такими особами є уповноважені особи на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, а також особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умисною формою вини.

Порушення ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів — тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, — тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного управління, а також у сфері запобігання та протидії корупції.

Предметом правопорушення є інформація, яка стала відома посадовій особі у зв'язку з виконанням нею службових повноважень.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» інформація — це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконному розголошенні або використанні в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень (формальний склад).

Відповідно до ст. 43 Закону «Про запобігання корупції» особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, зазначеним у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 Закону, не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом.

Об'єктивна сторона правопорушення може виражатися у таких формах:

- незаконне розголошення інформації;
- незаконне використання інформації
- в інший спосіб.

Суб'єкт даного правопорушення є особливим. Таким є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (зазначені раніше, їх перелік міститься у п.1, ч.1 ст.3 Закону «Про запобігання корупції» (перша група суб'єктів).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі як прямого, так і непрямого умислу. Якщо згідно з прямою вказівкою закону (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції») на те, що правопорушенням, пов'язаним з корупцією є тільки умисне діяння, то, за діяння, передбачені ст. 172⁸ КУпАП, вчинені через необережність, відповідальність особи за цією статтею настати не може.

Відповідальність за незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень передбачена ст.172⁸ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 172⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції.

Об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини у сфері державного управління, а також у сфері запобігання корупції, пов'язані зі здійсненням уповноваженими на те законом суб'єктами заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Об'єктивна сторона проступку виражається у невиконанні передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією (формальний склад). Вона характеризується бездіяльністю суб'єкта проступку щодо обов'язку вжиття передбачених законом заходів у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

У відповідності до ч. 7 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Склад правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП, є формальним: диспозицією не передбачено настання шкідливих наслідків у якості обов'язкового елемента об'єктивної сторони проступку.

Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Необхідно зазначити, що в усіх статтях розділу 13-А КУпАП (крім статті, що розглядається) є примітка, де чітко вказано, хто саме є суб'єктом кожного конкретного правопорушення. Таким чином, суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ може бути:

- 1) посадова чи службова особа органу державної влади, його структурного підрозділу;
- 2) посадова особа місцевого самоврядування, структурного підрозділу органу місцевого самоврядування;
- 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та перебувають з підприємствами, установами, організаціями в трудових відносинах, — у випадках, передбачених цим Законом.

Чинне законодавство містить визначення посадової особи та державного службовця органу державної влади.

Державний службовець відповідно до ч. 2 ст.1 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. — це громадянин

України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, їх апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби.

Таким чином, для цілей кваліфікації діяння, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП, доцільно використовувати визначення, наведене у примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України. Відповідно до нього *службовими особами* є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

Статтею 1 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено поняття посадової особи місцевого самоврядування, як такої, якою є особа, що працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Згідно з ч. 2 ст. 81 Цивільного кодексу України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до ст. 87 Цивільного кодексу України, а юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу.

Порушення ст. 172⁹ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Та сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення, — тягне за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Стаття 172-⁹⁻¹. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини щодо запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань.

Протиправний вплив на результати офіційного спортивного змагання — це маніпулювання спортивним змаганням, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або для інших.

Предметом правопорушення є неправомірна вигода, розмір якої не перевищує двадцяти мінімальних заробітних плат.

З об'єктивної сторони правопорушення характеризується діянням у формі порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь.

Корупційним правопорушенням, що впливає на результати офіційних спортивних змагань, є вчинення хоча б одного з таких діянь:

1) підкуп спортсменів, осіб допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадових осіб у сфері спорту, примушування або підбурювання їх до таких діянь чи вступання з ними у змову стосовно результату офіційного спортивного змагання (договірного поєдинку) або стосовно надання ними ексклюзивної спортивної інформації;

2) отримання спортсменами, особами допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовими особами у сфері спорту грошей, цінних паперів, іншого майна, користування послугами майнового характеру, отримання інших вигод і переваг внаслідок діянь, зазначених у пункті 1 цієї частини, чи несанкціонованого використання ними ексклюзивної спортивної інформації.

Із суб'єктивної сторони правопорушення характеризується умисною формою вини та наявністю спеціальної мети — одержати неправомірну вигоду. При цьому розмір такої вигоди не повинен пе-

ревищувати двадцяти мінімальних заробітних плат. Суб'єкт даного адміністративного правопорушення спеціальний.

Суб'єктами правопорушень цієї статті є: спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту, які вчинили корупційне правопорушення, порушили заборону встановлену в частині четвертій статті 8 Закону «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», а саме: розміщували ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда бере участь, примушували чи підбурювали цих суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову.

Спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати в інший спосіб ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, встановлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, що можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань.

У разі виявлення порушень, допущених при організації, проведенні офіційного спортивного змагання чи визначенні його результатів або при реалізації заходів щодо запобігання корупційному впливу на результати офіційного спортивного змагання, органи і посадові особи, у встановленому порядку надають матеріали контролю з відповідними висновками компетентним дисциплінарним чи правоохоронним органам для вирішення питання про відповідальність осіб, які допустили корупційне правопорушення чи неналежне виконання обов'язків щодо протидії корупційним правопорушенням.

Спортсмени (спортивні команди) — учасники офіційних спортивних змагань (спортивного поєдинку, турніру), спортивні інтереси яких порушено внаслідок корупційного правопорушення, що вплинуло на результати цих змагань, можуть у порядку, встановленому нормативними актами компетентних спортивних організацій, вимагати скасування результатів або приведення їх в інший спосіб у відповідність із вимогами правил чесної гри.

Суб'єкти (фізичні і юридичні особи), права і законні інтереси яких порушено внаслідок корупційного впливу на результати

офіційного спортивного змагання чи порушення заборони розміщення ставок на спорт, мають право на відновлення своїх прав і відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення їхніх прав і законних інтересів. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі, яка здійснює діяльність у сфері спорту, внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів протидії корупційним правопорушенням, відшкодовується згідно із Законом України «Про запобігання корупції».

ПІСЛЯМОВА

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції, відрізняється від інших видів проваджень, у тому числі і адміністративних, таким:

1. Здійснюючи адміністративне провадження, посадові особи органів Національної поліції мають право накладати на правопорушників адміністративні стягнення, за цілий ряд правопорушень, за які не мають права накладати стягнення інші органи виконавчої влади. Наряду з цим, працівники органів Національної поліції не уповноважені накладати деякі види стягнень, які належать до юрисдикції інших органів, наприклад, адміністративний арешт, виправні і громадські роботи, оплатне вилучення предмета, конфіскацію, однак, виконують як винесені ними постанови про накладення адміністративного стягнення, так і у передбачених законодавством випадках постанови про накладення адміністративних стягнень, винесені іншими органами.

2. Зазначена діяльність, тобто провадження у справах про адміністративні правопорушення, для органів Національної поліції є допоміжною, оскільки основним їх призначенням, відповідно до Положення про Національну поліцію, є забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і законних інтересів, забезпечення публічної безпеки та порядку, охорона власності від протиправних посягань тощо.

3. Органи Національної поліції розглядають широке коло справ про адміністративні правопорушення, що стосуються різних сфер і галузей державного управління. Якщо інші органи державного управління наділені адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, розглядають справи про адміністративні правопорушення тільки у певній галузі чи тільки з визначених питань, то органи Національної поліції уповноважені вирішувати справи про адміністративні правопорушення, об'єктом посягання яких є суспільні відносини різних сфер і галузей державного управління (правопорушення на транспорті, у сфері охорони здоров'я, громадського порядку і громадської безпеки, установленого порядку управління тощо.).

4. Специфічним принципом провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної

поліції, є єдиноначальність, тому що справи розглядаються одноосібно особами, зазначеними у ст. 222 КУпАП. Посадова особа у конкретних випадках приймає рішення одноосібно без узгодження з будь-якими організаціями в межах наданих йому прав і обов'язків. Об'єктивно необхідними передумовами єдиноначальності в органах Національної поліції є: а) специфіка їх завдань у сфері боротьби з правопорушеннями та охорони публічного порядку і безпеки що зумовлює підвищені вимоги до організованості і дисципліни; б) необхідність швидкого прийняття і негайної реалізації управлінських рішень; в) необхідність оперативного і комплексного використання сил і засобів органів Національної поліції з метою найбільш ефективного виконання оперативно-службових завдань.

5. Виконання адміністративно-юрисдикційних повноважень в органах Національної поліції, як правило, не пов'язано зі здійсненням інспектування в певній сфері. Ця ознака характерна тільки адміністративно-юрисдикційній діяльності Патрульної поліції. Для неї виявлення адміністративних деліктів і вжиття по них певних заходів впливає з характеру її роботи як державної інспекції. У переважній більшості випадків розгляд справ про адміністративні правопорушення здійснюють посадові особи, які мають спеціальні звання.

Таким чином, під провадженням у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції, необхідно розуміти комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених процесуальних дій, які спрямовані на вирішення питань про притягнення до адміністративної відповідальності, які здійснюються спеціально уповноваженими посадовими особами у визначеній нормативно-правовими актами формі з метою охорони прав і законних інтересів громадян, власності, публічного порядку і безпеки.

Наприкінці зазначимо, що у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, які підвідомчі органам Національної поліції, накопичилось чимало проблем, які потребують послідовного вирішення.

Так, по-перше, потребують більш повного законодавчого закріплення принципи провадження, яким, як уявляється, в чинному КУпАП, приділена недостатня увага. Оскільки вони найчастіше як принципи не визначені, на наш погляд, це має бути обов'язково зроблено. Правда, йдеться не про всі принципи, властиві цьому провадженню, а лише ті з них, які впливають на законність

постанови по справі. Тобто такі принципи розгортаються в цілу систему вимог, порушення яких тягне за собою визнання постанови незаконною. Недостатньо при цьому тільки закріпити принципи провадження, весь зміст процесуальної частини має відповідати їх вимогам. Це, зокрема, такі принципи як законність, розгляд справи про адміністративний проступок на засадах рівності громадян, презумпція невинуватості, забезпечення права на захист, встановлення об'єктивної істини, публічність (офіційність), гласність (відкритість) розгляду справи, безпосередність, самостійність і незалежність суб'єктів адміністративної юрисдикції в прийнятті рішень і підкорення їх тільки закону, національна мова провадження.

По-друге, визначення системи органів та посадових осіб, яким має бути надано право розглядати справи про адміністративні проступки, є проблемою не тільки адміністративно-правовою, але і проблемою формування правової держави в цілому. Очевидно, що зазначена система в наш час надмірно розширена, до неї постійно включаються нові органи і посадові особи. До того ж, велика кількість справ про адміністративні правопорушення розглядається різними посадовими особами, які не мають юридичної освіти, а тому часто вирішуються некваліфіковано, допускаються упередженість і суб'єктивізм, порушення вимог законності притягнення порушників до адміністративної відповідальності.

По-третє, посилення захисту прав осіб, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення, є також однією з основних проблем, якою постійно мають опікуватися посадові особи міліції під час здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності. Перш за все, це стосується особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. До числа проблем захисту її прав можна віднести, зокрема, регулювання участі захисника у провадженні. Як уявляється, з цивільного процесуального законодавства доцільно запозичити інститут представництва і закріпити в КУпАП право особи запросити для участі в провадженні, як представника своїх інтересів, будь-якого громадянина, незалежно від його освіти і кваліфікації.

По-четверте, для встановлення режиму законності необхідно сконцентрувати увагу не тільки на гарантіях прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, але і на гарантіях, наданих особі, якій правопорушенням заподіяно моральну, фізичну чи майнову шкоду, тобто потерпілому. Тому доцільно всі права потерпілого визначити в одній статті КУпАП, причому значно роз-

ширивши їх коло. Це дозволить потерпілому, захищаючи свої права, бути активним учасником провадження. Як мінімум, у ст.269 КУпАП права потерпілого має бути закріплено в такому ж обсязі, у якому в ст.268 КУпАП це зроблено щодо порушника.

По-п'яте, в КУпАП має бути визначено підстави та приводи порушення провадження. Єдиною фактичною підставою порушення провадження є наявність в діянні особи складу адміністративного проступку. Проте самої лише фактичної підстави недостатньо для того, щоб провадження у справі розпочалося. Для цього необхідна ще й формальна, процесуальна підстава, тобто інформація про правопорушення. Іншими словами, крім підстави для порушення справи про адміністративний проступок має бути ще й привід. Такими приводами в КУпАП слід, на нашу думку, визнати: звернення (письмові або усні) громадян; повідомлення посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій; повідомлення засобів масової інформації; повідомлення об'єднань громадян; безпосереднє виявлення проступку уповноваженою посадовою особою.

По-шосте, слід посилити загальне значення процесуальних строків і відповідальність суб'єктів юрисдикції за їх дотримання. У наш час порушення того чи іншого строку (наприклад, строку розгляду справи) практично ніяких правових наслідків не тягне. Уявляється, що недодержання встановленого строку розгляду справи має бути підставою для скасування постанови і закриття справи, інакше взагалі відпадає потреба в його регулюванні.

По-сьоме, нормативне закріплення процедур притягнення до адміністративної відповідальності як в цілому, так в діяльності міліції у цій сфері, зокрема, потребує подальшого розвитку і удосконалення, у зв'язку з чим необхідно прискорити роботу з підготовки і прийняття нового КУпАП, реалізувавши в ньому всі новітні розробки юридичної науки, в тому числі присвячені дослідженню проблем провадження у справах про адміністративні проступки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Навчально-наукова

1. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ [навч. посіб.] / [Черней В.В, Константинов С. Ф., Братель С.Г. та ін.], під заг. ред. Коваленка В.В. [5-те вид.]. — К.: ПП «Дірект Лайн», 2014. — 408 с.
2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ у питаннях та відповідях [навч. посіб.] / [Братель С. Г., Константинов С. Ф. та ін.]. — [2-е вид.]. — К. : ПП «Дірект Лайн», 2014. — 236 с.
3. Адміністративне право зарубіжних країн : [курс лекцій] / [Братель С. Г., Іщенко Ю.В., Луговий І.О. та ін.] ; за ред. О. В. Кузьменко. — К. : Юрінком Інтер, 2014. — 528 с.
4. Адміністративні проступки, підвідомчі міліції: кваліфікація, доказування, особливості провадження [навч. посіб.] / [Братель С. Г., Константинов С. Ф. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Коваленка. — [3-е вид.]. — К. : ПП «Дірект Лайн», 2014. — 256 с.
5. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення міліцією правопорядку під час виборчого процесу [навч. посіб.] / [Братель С. Г., Константинов С. Ф. та ін.]. — [3-е вид., доопр.]. — К. : ПП «Дірект Лайн», 2014. — 100 с.
6. Басалик О. І. Особиста свобода громадян в адміністративному праві / О. І. Басалик // Форум права. — 2011. — № 1. — С. 59—62.
7. Басс В. О. Загальна характеристика напрямів службової діяльності муніципальної поліції зарубіжних країн у питаннях охорони громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки у порівнянні з подібними підрозділами в Україні / В. О. Басс // Митна справа №2(86). — 2013. — частина 2. — книга 1. — С. 271—277.
8. Басс В.О. Поліція як специфічний правоохоронний інститут: організаційні побудови поліцейських систем. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» — Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені короля Данила Галицького, 27 березня 2015 року — 494 с. — С. 239—240.

9. Білик В. М. Законність застосування міліцією адміністративного затримання правопорушників / В. М. Білик // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. — 2013. — Спеціальний випуск № 7. — Актуальні питання розвитку адміністративного права та правоохоронної діяльності. — С. 104—109.
10. Білик В. М., Калатур М. В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення / В. М. Білик, М. В. Калатур // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція — 2014. — № 11. — Т. 1. — С. 124—126.
11. Братель С. Г. Дотримання прав і свобод громадян під час затримання працівниками патрульної служби МВС України / С. Г. Братель // Митна справа. — 2011. — № 2. — Ч. 2. — С. 294-299.
12. Весельська Т.Ф. Адміністративне затримання особи: українські реалії та міжнародний досвід / Т.Ф. Весельська // Право України. — 2010. — № 2. — С. 243-250.
13. Державна служба в Україні: теоретико-правова характеристика у контексті реформування законодавства: монографія / За загальною редакцією Ківалова С.В., Білої-Тіунової Л.Р. / [С.В. Ківалов, Біла-Тіунова Л.Р., І. П. Голосніченко, Золотарьова Н. І. та ін.]. — Одеса : Фенікс, 2013. — 438 с.
14. Діяльність дільничних інспекторів міліції щодо попередження та припинення злочинів та адміністративних правопорушень : [Методичні рекомендації] / МВС України. КНУВС. ННІПКГ-БПС; І. М. Копотун, В. Л. Костюк, О. Г. Пелагеша та ін. — Київ, 2008 р. — 54 с.
15. Забезпечення публічної безпеки і порядку під час виборчого процесу [метод. рек.] / [уклад.: Сокурєнко В.В., Чернявський С.С., Константінов та інш.]. — К.:Нац.акад.внутр.справ,2015. — 40 с.
16. Квітка Я.М. Практика реалізації боротьби з корупцією в правоохоронних структурах Великої Британії // Оперативно-розшукове запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням [Текст] : зб. матеріалів круглого столу (Київ, 24 черв. 2015 р.) / ред. кол. : С. С. Чернявський, М. М. Алексійчук, О. В. Хуторянський та ін. — Київ. : ФОП Кандиба Т. П., 2015. — 252 с;
17. Коментар Закону України «Про дисциплінарний статут органів внутрішніх справ : [навч. посіб.] / [Братель С. Г., Варивода В.І.,

- Константинов С. Ф. та ін.] ; за ред. В. В. Коваленка. — К. : Дакор, 2011. — 128 с.
18. Концептуальні засади соціально-правового захисту працівників ОВС України: Монографія / МВС України. Донецький юрид. ін-т Луганський ДУВС. За ред. Л.М. Князькової. — Донецьк, 2010. — 150 с.
 19. Кривий А.О. Адміністративно-правова діяльність чергової служби органів внутрішніх справ: Автореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.07)/ ДДУВС. — Дніпропетровськ, 2011. — 20с.
 20. Кузьменко О.В. Особливості взаємодії публічних органів управління щодо забезпечення примусового видворення іноземців та осіб без громадянства з України / І.Л. Гула, О.В. Кузьменко // Митна справа.— 2013. — № 1 (85). — Ч. 2. — Кн. 1. — С. 292-298.
 21. Линник П.О. Удосконалення взаємодії дільничних інспекторів міліції з іншими службами міліції / П.О. Линник // Митна справа №1(79). — 2012. — частина 2. — книга 2. — С. 361-367.
 22. Луговий І.О. Особливості провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення // І. О. Луговий / Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. Спеціальний випуск № 7, 2013. — С. 141-145.
 23. Луговий І. О. Поняття і підходи до змісту корупції // Оперативно-розшукове запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням [Текст] : зб. матеріалів круглого столу (Київ, 24 черв. 2015 р.) / ред. кол. : С. С. Чернявський, М. М. Алексійчук, О. В. Хуторянський та ін. — Київ. : ФОП Кандиба Т. П., 2015. — 252 с.
 24. Малиняк Х.В. Юридична відповідальність посадових осіб органів внутрішніх справ / Х.В. Малиняк // Митна справа. — 2013. — № 1 (85). Ч. 2. — Кн. 2. — С. 264-267.
 25. Організація діяльності міліції громадської безпеки. Навчальний посібник. За загальною редакцією Олефіра В.І. Видання друге. — К.: ПП «Директ Лайн», 2012. — 184 с.
 26. Організація діяльності поліції зарубіжних країн [навч. посіб.] / [Братель С. Г., Луговий І. О., Кузьмінін Г. Б. та ін.] ; за ред. В. В. Чернея. — К. : КНТ, 2015. — 572 с.
 27. Організація діяльності служби дільничних інспекторів міліції: науково-практичний посіб. / авт. кол. М.О. Свірін та ін., за заг. ред. докт. юрид. наук професора Вербенського М.Г. — Київ:, 2013. — 248 с.

28. Пам'ятка працівника патрульної поліції (інформа- ційно-довід- кові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: Гусаров С. М., Головка О. М., Панова О. О., Резанов С. А., Джа- фарова О. В., Шатрава С. О., Іванцов В.О., Завальний М. В. — Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. — 144 с.
29. Професійна діяльність працівників Патрульної служби МВС: Навч. посібник / Кол. авт.; Дніпропетровськ: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2011. — 184 с.
30. Соха С.І. Взаємодія органів внутрішніх справ з громадськими формуваннями у сфері профілактики адміністративних право- порушень / С.І. Соха // Митна справа № 6(84). — 2012. — части- на 2. — книга 2. — С. 296—301.
31. Співвідношення адміністративної відповідальності з іншими заходами адміністративного примусу [Текст] : монографія / [Ю.В. Дрозд, О.Ю. Дрозд, С.М. Рогозін, С.А. Шепетько, О.М. Юрченко]. — К. : «МП Леся», 2013. — 233 с.
32. Стататіна М.В. Організація діяльності щодо реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу : Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.07) // ХНУВС. — Харків: 2012 р. — 187 с.
33. Сущенко В.Д., Константинов С.Ф., Єрмаков Ю.О., Луговий І.О., Мозоль С.А. Адміністративна відповідальність за правопору- шення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення: Навчальний по- сібник. — К.: «МП Леся», 2012. — 184 с.
34. Тактика дій працівників міліції щодо виявлення та припинен- ня правопорушень і злочинів: Навч. посібник / Кол. авт.; Дні- пропетровськ: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2011. — 100 с.
35. Юнін О.С. Пріоритетність захисту прав та законних інтересів людини в діяльності поліції / О.С. Юнін // Митна справа. — 2013. — № 1 (85). — Ч. 2. — Кн. 1. — С. 401—405.

Нормативно-правові акти

36. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради Укра- їни. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
37. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відо- мості Верховної Ради (ВВР). — 1984. — Додаток до № 51. — Ст. 1122.
38. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 20.12.1994.

39. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996.
40. Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини: Закон України від 23.12.1997.
41. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001р. № 2789.
42. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006.
43. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010.
44. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011.
45. Про доступ до публічної інформації : Закон України 13.01.2011.
46. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014.
47. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015.
48. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011р.
49. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 29.09.2011.
50. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання: Закон України від 11.12.2003.
51. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001р.
52. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р.
53. Про затвердження Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу: Постанова КМУ від 26.04.2003 № 616.
54. Про затвердження Положення про дозвільну систему: Постанова КМУ від 12 жовтня 1992 року № 576.
55. Про затвердження порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власному чи іншому законному володінні зброю за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі, її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї: Постанова КМУ України від 29 березня 2002 року № 402.
56. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878.
57. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 730.

58. Про однострій поліцейських: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 823.
59. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877.
60. Правила внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання ОВС України: Наказ МВС України від 2 грудня 2008 р. № 638.
61. Про забезпечення функціонування та ведення системи обліку публічної інформації у Міністерстві внутрішніх справ України : наказ МВС України від 11.02.2013 № 126.
62. Про затвердження Інструкції з обліку адміністративних правопорушень: наказ МВС України від 07.11.2012 № 1017.
63. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вироком судів : наказ МВС, Мін'юсту, ВСУ, ВССУ, ДСА України, ГПУ від 26.05.2015 № 613/785/5/30/29/67/68.
64. Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у системі МВС України: наказ МВС України від 23.04.2012 № 350.
65. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказ МВС України від 06.11.2015 року № 1376.
66. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ МВС України від 07.11.2015 року № 1395.
67. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України, ДДУзПВП від 04.11.2003 № 1303/203.
68. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1377.
69. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених

- гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21 серпня 1998 року № 622.
70. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735 .
 71. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів і підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ України на посилений варіант оперативно-службової діяльності: наказ МВС України від 03.12.2012 р. № 1111.
 72. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї: Наказ МВС від 31.05.1993 р. № 314.
 73. Про затвердження Інструкції про порядок прийому, реєстрації, розгляду запитів на публічну інформацію та відшкодування запитувачами фактичних витрат на копіювання та друк документів у системі МВС України: наказ МВС України від 27.03.2012 р. № 245.
 74. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестації поліцейських: наказ МВС України від 17.11.2015 р. № 1465.
 75. Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 12.03.2013 р. № 230.
 76. Про затвердження Інструкції про роботу ізоляторів тимчасового тримання ОВС України та Інструкції з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в ОВС України: Наказ МВС України від 20.01.2005 р. № 60 ДСК.
 77. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 р. № 3131/386.

78. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в системі Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 14.05.2012 р. № 423.
79. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовки кандидатів на службу в органах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 02.07.2013 р. № 636.
80. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ МВС України від 02.07.2015 р. № 796.
81. Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю: наказ МВС України від 09.08.2012 р. № 696.
82. Про затвердження Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 10.10.2004 р. № 1177.
83. Про затвердження Положення про порядок розгляду запитів та звернень народних депутатів України в Міністерстві внутрішніх справ України: наказ МВС України від 28.03.2012 р. № 254.
84. Про затвердження Положення про приймальники-розподільники для неповнолітніх ОВС: Наказ МВС України від 13 червня 1996 р. № 384.
85. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 11.11.2010 р. № 550.
86. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального патронажу звільнених осіб: наказ Мінюсту, МОЗ, МВС Мінсоцполітики України від 07.11.2011 р. № 429/831/769/3279/5.
87. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : наказ Мінюсту, Мінсоцполітики, МОНМС, МОЗ, МВС України від 28.03.2012 р. № 478/5/180/375/212/258.
88. Про затвердження Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів: наказ МВС України від 22.11.2012 р. № 1077.
89. Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загро-

- зи його вчинення: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, МВС, МОН, МОЗ України від 16.01.2004 р. № 5/34/24/11.
90. Про затвердження Порядку складання і форми подання запитів на публічну інформацію, розпорядником якої є Міністерство внутрішніх справ України: наказ МВС України від 21.07.2011 р. № 459.
91. Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 22.02.2012 р. № 155.
92. Про затвердження Правил пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів : наказ ДСА України, МВС України від 12.09.2005 р. № 102/765.
93. Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань: наказ МВС України від 28.04.2009 р. № 181.

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

94. <http://www.rada.kiev.ua> — Верховна Рада України
95. <http://www.kmu.gov.ua> — Кабінет Міністрів України
96. <http://www.mvs.gov.ua> — Міністерство внутрішніх справ України
97. <http://www.naiu.kiev.ua> — Національна академія внутрішніх справ
98. <http://www.nau.kiev.ua> — Нормативні акти України
99. <http://patrol.police.gov.ua/ru/site/index> — Національна поліція України.

ВИТЯГИ

із Кодексу України про адміністративні правопорушення

Стаття 9. Поняття адміністративного правопорушення

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Стаття 12. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Стаття 13. Відповідальність неповнолітніх

До осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього Кодексу.

У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, частинами першою, другою і третьою статті 130, статтею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190-195 цього Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього Кодексу.

Стаття 14. Відповідальність посадових осіб

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням

установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

Стаття 14-1. Відповідальність власників (співвласників) транспортних засобів

До адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у разі їх фіксації працюючими в автоматичному режимі спеціальними технічними засобами, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобами фото- і кінозйомки, відеозапису притягаються власники (співвласники) транспортних засобів.

За наявності обставин, які свідчать про вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, іншою особою, власник (співвласник) транспортного засобу може протягом десяти днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу повідомити про відповідні обставини (транспортний засіб знаходився у володінні чи користуванні іншої особи, вибув з його володіння внаслідок протиправних дій інших осіб тощо) орган (посадову особу), що виніс постанову про накладення адміністративного стягнення. На період з'ясування та перевірки цих обставин виконання постанови про накладення адміністративного стягнення зупиняється до моменту встановлення особи, яка вчинила це правопорушення.

Стаття 14-2. Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі

Адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), несуть юридичні та фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб.

У разі якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України і такий транспортний засіб відповідно до законодавства не підлягає державній реєстрації в Україні, до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі,

притягається особа, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України.

Фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб або яка ввезла транспортний засіб на територію України, звільняється від відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, якщо транспортний засіб, його номерний знак вибули з володіння власника внаслідок протиправних дій інших осіб, або на момент вчинення правопорушення таким транспортним засобом керувала інша особа.

Юридична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб або яка ввезла транспортний засіб на територію України, звільняється від відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, якщо транспортний засіб, його номерний знак вибули з володіння власника внаслідок протиправних дій інших осіб.

У разі якщо право володіння та користування транспортним засобом було передано іншій особі за договором найму (оренди), лізингу, прокату або іншій підставі відповідно до закону чи договору, адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, несе особа, яка володіє та користується таким транспортним засобом.

Стаття 15. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів

негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених у частині першій цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках — адміністративну відповідальність на загальних підставах.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту — військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Військовослужбовці за вчинення військових адміністративних правопорушень несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Стаття 16. Відповідальність іноземців і осіб без громадянства

Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

Стаття 17. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Стаття 18. Крайня необхідність

Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Стаття 19. Необхідна оборона

Не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена цим Кодексом або іншими законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані необхідної оборони, тобто при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленного порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

Стаття 20. Неосудність

Не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

Стаття 22. Можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

Стаття 24. Види адміністративних стягнень

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2-1) штрафні бали;

3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;

4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання);

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

- 5-1) громадські роботи;
- 6) виправні роботи;
- 7) адміністративний арешт;
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Стаття 24-1. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх

За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Стаття 36. Накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень

При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень.

Стаття 38. Строки накладення адміністративного стягнення

Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу підвідомчі суду (судді).

Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, зазначені у частині третій цієї статті.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених статтями 164-14, 212-15, 212-21 цього Кодексу, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Стаття 213. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад;

4) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених цим Кодексом, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України;

5) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те цим Кодексом.

Стаття 214. Розмежування компетенції органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення

Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад вирішують усі справи про адміністративні правопорушення, за винятком віднесених цим Кодексом до відання інших органів (посадових осіб).

Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші уповноважені органи (пункт 5 статті 213) розглядають справи про адміністративні правопорушення, віднесені цим Кодексом до їх відання.

Стаття 222. Органи Національної поліції

Органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 44-1, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга і тре-

тя статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1 — 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128-129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, статті 161, 164-4, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 189-2, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Уповноваженими працівниками підрозділів Національної поліції штраф може стягуватися на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв.

Стаття 247. Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення

Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу;
- 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного

органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Стаття 251. Докази

Доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

Стаття 254. Складення протоколу про адміністративне правопорушення

Про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності.

Протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається у двох екземплярах, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Протокол не складається у випадках, передбачених статтею 258 цього Кодексу.

Стаття 255. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення

У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 — 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати:

уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції) (частина перша статті 44, статті 44-1, 46-1, 46-2, 51, 51-2, 92, частина перша статті 106-1, стаття 106-2, частини четверта і сьома статті 121, частини третя і четверта статті 122, статті 122-2, 122-4, 122-5, частини друга і третя статті 123, стаття 124, частина четверта статті 127, статті 127-1, 130, частина третя статті 133, стаття 135-1, стаття 136 (про порушення на автомобільному транспорті), стаття 139, частина четверта статті 140, статті 148, 151, 152, 154, 155, 155-2 — 156-2, 159, 160, 162 — 162-3, 164 — 164-11, 164-15, 164-16, 165-1, 165-2, 166-14 — 166-18, 172-4 — 172-9, 173 — 173-2, 174, стаття 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 176, 177, 178 — 181-1, 181-3 — 185-2, 185-4 — 185-9, 186, 186-1, 186-3, 186-5 — 187, 188-28, 188-47, 189 — 196, статті 204-1, 206-1, 212-6, 212-7, 212-8, 212-10, 212-12, 212-13, 212-14, 212-19, 212-20).

Стаття 256. Зміст протоколу про адміністративне правопорушення

У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис

про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання.

При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені статтею 268 цього Кодексу, про що робиться відмітка у протоколі.

Стаття 258. Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається

Протокол не складається в разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 70, 77, частиною третьою статті 85, статтею 153, якщо розмір штрафу не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, частиною першою статті 85, якщо розмір штрафу не перевищує семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, статтею 107 (у випадках вчинення правопорушень, перелічених в частині третій статті 238) частиною третьою статті 109, статтями 110, 115, частинами першою, третьою і п'ятою статті 116, частиною третьою статті 116-2, частинами першою і третьою статті 117 (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження на місці вчинення правопорушення), статтями 118, 119, статтями 134, 135, 185-3 цього Кодексу, якщо особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається.

Протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі.

Протоколи не складаються і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

У випадках, передбачених частинами першою та другою цієї статті, уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виноситься постанова у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 283 цього Кодексу.

Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення і адмі-

ністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 256 цього Кодексу, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185-3 цього Кодексу, та правопорушень у сфері забезпечення дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі. Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення складається у двох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

У разі виявлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, протокол про адміністративне правопорушення не складається, а постанова у справі про адміністративне правопорушення виноситься без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Копії постанови у справі про адміністративне правопорушення та матеріалів, зафіксованих за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, надсилаються особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, протягом трьох днів з дня винесення такої постанови.

Стаття 259. Доставлення порушника

З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в поліцію, в підрозділ Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи до органу Державної прикордонної служби України, штабу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, чи громадського пункту з охорони громадського порядку поліцейським, посадовою особою Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військовослужбовцем чи працівником Державної прикордонної служби України або членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а при пору-

шенні законодавства про державну таємницю — до органів Служби безпеки України її співробітником. Доставлення порушника з числа кадрових співробітників розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки у присутності офіційного представника цього органу.

При вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті порушника може бути доставлено уповноваженою на те особою в поліцію, якщо у нього немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього.

При вчиненні лісопорушень, порушень правил полювання, правил рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення, працівники державної лісової охорони, а в лісах колективних сільськогосподарських підприємств — працівники лісової охорони зазначених підприємств, уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, посадові особи інших органів, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, працівники служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також поліцейські можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, у поліцію чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради. Доставлення порушника може провадитись також членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадськими інспекторами охорони природи, громадськими мисливськими інспекторами, громадськими інспекторами органів рибоохорони та громадськими лісовими інспекторами.

У разі вчинення порушень вимог законодавства про охорону культурної спадщини, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, уповноважені посадові особи органів охорони культурної спадщини, адміністрацій історико-культурних заповідників та історико-культурних заповідних територій можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

У разі вчинення порушень земельного законодавства, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, державні інспектори у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

При вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно, порушника може бути доставлено працівниками воєнізованої охорони у службове приміщення воєнізованої охорони або в поліцію для припинення правопорушень, встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

При вчиненні правопорушень, пов'язаних із незаконним зберіганням спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, порушника може бути доставлено до органів Служби безпеки України її працівником для встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

У разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків правопорушень та в разі наявності обставин, зазначених у частині першій цієї статті, доставлення порушника уповноваженими на те посадовими особами здійснюється у підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Стаття 260. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення

У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про

адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, з метою, передбаченою цією статтею, визначається цим Кодексом та іншими законами України.

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним застосуванням заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, проводиться в порядку, встановленому законом.

Стаття 261. Адміністративне затримання

Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Стаття 262. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання провадиться:

— органами внутрішніх справ (Національною поліцією) — при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невідкритих місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України.

Стаття 263. Строки адміністративного затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим в пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду — виїзду, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також

іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Стаття 264. Особистий огляд і огляд речей

Особистий огляд може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізолаторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці і органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів.

Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуванням і в присутності двох понять тієї ж статі.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізолаторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють дер-

жавний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. При вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Особистий огляд, огляд речей у митницях провадиться в порядку, встановленому Митним кодексом України.

Стаття 265. Вилучення речей і документів

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів, зазначених у статтях 234-1, 234-2, 244-4, 262 і 264 цього Кодексу. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей — реалізують. Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя, після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

При вчиненні порушень, передбачених статтями 174, 190 — 195-4 (80731-10) цього Кодексу, поліцейський, а при вчиненні правопорушень, передбачених статтями 191, 195 цього Кодексу, також посадова особа прикордонної служби має право вилучити нагородну, вогнепальну мисливську, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси і спеціальні засоби самооборони. Поліцейський, посадова особа прикордонної служби має право провести особистий огляд і огляд речей порушника в порядку, встановленому статтею 264 цього Кодексу. До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї, особистий огляд і огляд речей застосовуються лише у невідкладних випадках.

Стаття 265-1. Тимчасове вилучення посвідчення водія

У разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, за яке відповідно до цього Кодексу може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, працівник уповноваженого підрозділу тимчасово вилучає посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами. Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово вилученого посвідчення водія не може стягуватися плата.

Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія визначається Кабінетом Міністрів України (ПКМ від 17 грудня 2008 р. № 1086).

Стаття 265-2. Тимчасове затримання транспортних засобів

У разі наявності підстав вважати, що водієм вчинено порушення, передбачені частинами першою, другою, третьою, четвертою, шостою і сьомою статті 121, частиною третьою статті 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху), статтями 122-5, 124, 126, частинами першою, другою, третьою і четвертою статті 130, статтями 132-1, 206-1 цього Кодексу, працівник уповноваженого підрозділу, що забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово затримує транспортний засіб шляхом блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, що дозволяється виключно у випадку, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху (якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху), в тому числі за допомогою спеціального автомобіля — евакуатора. Про тимчасове затримання робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

У разі якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво не перешкоджає дорожньому руху, такий транспортний засіб не може бути доставлений для зберігання на спеціальний майданчик.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більше трьох днів з моменту такого затримання.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за отриманням тимчасово затриманого транспортного засобу. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово затриманого транспортного засобу не може стягуватися плата.

Порядок тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках та стоянках визначається Кабінетом Міністрів України (ПКМ від 17 грудня 2008 р. № 1102).

Стаття 266. Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції

Особи, які керують транспортними засобами, річковими або маломірними суднами і щодо яких є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами, річковими або маломірними суднами та оглядові на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Огляд водія (судноводія) на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, проводиться з використанням спеціальних технічних засобів поліцейським у присутності двох свідків.

У разі незгоди водія (судноводія) на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або в разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, здійснюється в закла-

дах охорони здоров'я не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення. Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Кожний випадок огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, у закладі охорони здоров'я реєструється в порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням вимог цієї статті, вважається недійсним.

Направлення особи для огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду здійснюються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (ПКМ від 17 грудня 2008 р. N 1103).

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном можливість керування цим транспортним засобом, річковим або маломірним судном надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Стаття 267. Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, може бути оскаржено заінтересованою особою у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) відносно органу (посадової особи), який застосував ці заходи, або до суду.

Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не зупиняє їх виконання.

Стаття 268. Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4 — 172-9, 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

Законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою.

Стаття 269. Потерпілий

Потерпілим є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду.

Потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення.

Потерпілого може бути опитано як свідка відповідно до статті 272 цього Кодексу.

Стаття 270. Законні представники та представники

Інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).

Інтереси потерпілого може представляти представник — адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Законні представники та представники мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Повноваження адвоката як представника потерпілого посвідчуються документами, зазначеними у частині другій статті 271 цього Кодексу.

Стаття 271. Захисник

У розгляді справи про адміністративне правопорушення можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України.

Повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з

надання безоплатної вторинної правової допомоги. Зазначений адвокат має права, передбачені частиною першою цієї статті та іншими законами.

Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Стаття 272. Свідок

Як свідок у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

На виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання.

Стаття 273. Експерт

Експерт призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі коли виникає потреба в спеціальних знаннях, у тому числі для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім при розгляді справи.

Стаття 274. Перекладач

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад.

Стаття 275. Відшкодування витрат потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам

Потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам відшкодовуються у встановленому порядку витрати, що їх вони зазнали у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

За особами, яких викликають як потерпілих, свідків, експертів і перекладачів, зберігається у встановленому порядку середній заробіток за місцем роботи за час їх відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Стаття 276. Місце розгляду справи про адміністративне правопорушення

Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80, 81, 121 — 126, 127-1 — 129, частинами першою, другою, третьою і четвертою статті 130 і статтею 139 (коли правопорушення вчинено водієм) цього Кодексу, можуть також розглядатися за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 177 і 178 цього Кодексу, розглядаються за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника.

Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються за місцем оброблення та обліку таких правопорушень.

Адміністративними комісіями справи про адміністративні правопорушення розглядаються за місцем проживання порушника.

Законами України може бути передбачено й інше місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Стаття 277. Строки розгляду справ про адміністративні правопорушення

Справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою

особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 42-2, частиною першою статті 44, статтями 44-1, 106-1, 106-2, 162, 173, 173-1, 173-2, 178, 185, частиною першою статті 185-3, статтями 185-7, 185-10, 188-22, 203 — 206-1, розглядаються протягом доби, статтями 146, 160, 185-1, 212-7 — 212-20 — у триденний строк, статтями 46-1, 51, 166-9, 176 і 188-34 — у п'ятиденний строк, статтями 101-103 цього Кодексу — у семиденний строк.

Законами України може бути передбачено й інші строки розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрадженому чи на лікуванні, у відпустці тощо).

Стаття 277-2. Повідомлення про розгляд справи

Повістка особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи.

Інші особи, які беруть участь у провадженні по справі про адміністративні правопорушення, повідомляються про день розгляду справи в той же строк.

Стаття 279. Порядок розгляду справи про адміністративне правопорушення

Розгляд справи розпочинається з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка розглядає дану справу.

Головуючий на засіданні колегіального органу або посадова особа, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання.

Стаття 279-1. Розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі

У разі коли адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху зафіксовано в автоматичному режимі, посадова особа уповноваженого підрозділу Національної поліції встановлює особу, за якою зареєстровано відповідний транспортний засіб.

Постанова про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, може виноситися без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Постанова надсилається фізичній або юридичній особі, за якою зареєстровано транспортний засіб, протягом трьох днів з дня винесення (складення) рекомендованим листом із повідомленням на адресу місця реєстрації (проживання) фізичної особи (місцезнаходження юридичної особи).

Днем отримання постанови є дата, зазначена в поштовому повідомленні про вручення її особі, за якою зареєстровано транспортний засіб, або повнолітньому члену сім'ї такої особи.

У разі якщо особа, за якою зареєстровано транспортний засіб, відмовляється від отримання постанови, днем отримання постанови є день проставлення в поштовому повідомленні відмітки про відмову в її отриманні.

Стаття 279-2. Особливості розгляду справи про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, вчинене на транспортному засобі, зареєстрованому за межами України

У разі, якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України, інформація про вчинене адміністративне правопорушення, зафіксоване в автоматичному режимі, вноситься уповноваженою посадовою особою до відповідних електронних реєстрів Міністерства внутрішніх справ України та Державної прикордонної служби України.

Вручення особі, яка ввезла транспортний засіб на територію України, копії постанови про накладення адміністративного стягнення за порушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, покладається на органи Державної прикордонної служби України.

Відмова особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від виконання постанови про накладення адміністративного стягнення або її оскарження є підставою для внесення відповідних відомостей щодо іноземців та осіб без громадянства до бази даних осіб, яким згідно із законодавством України не дозволяється в'їзд в Україну, які зберігаються до виконання або скасування постанови про накладення штрафу.

Стаття 279-3. Звільнення власника транспортного засобу від адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі

Власник транспортного засобу або особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, звільняється від адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, у разі якщо:

ним надана інформація, що транспортний засіб вибув з його володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать його транспортному засобу;

протягом 14 днів з моменту отримання постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, особа, яка фактично керувала транспортним засобом на момент вчинення вказаного правопорушення, звернеться особисто або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, до уповноваженого підрозділу Національної поліції із відповідною заявою про визнання зазначеного факту адміністративного правопорушення та згоди на притягнення до адміністративної відповідальності.

У випадках звільнення власника транспортного засобу від адміністративної відповідальності на підставі:

абзацу другого частини першої цієї статті, винесена відносно нього постанова про притягнення до адміністративної відповідальності скасовується;

абзацу третього частини першої цієї статті, винесена відносно нього постанова скасовується та в порядку, встановленому цим Кодексом, виноситься нова постанова відносно особи, яка фактично

керувала транспортним засобом в момент вчинення правопорушення, зафіксованого в автоматичному режимі.

Стаття 279-4. Інформування власників транспортних засобів про правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, вчинені на належних їм транспортних засобах

За бажанням власника транспортного засобу інформація про фіксацію в автоматичному режимі адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, вчиненого на належному йому транспортному засобі, може передаватися з використанням повідомлень рухомого (мобільного) зв'язку або електронної пошти.

Для отримання такої інформації власник транспортного засобу звертається з відповідною заявою до уповноваженого підрозділу Національної поліції, зазначивши у ній бажаний спосіб отримання інформації та вказавши абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку або адресу електронної пошти.

На підставі заяви власника транспортного засобу уповноваженим підрозділом Національної поліції безоплатно вноситься інформація про абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку або адресу електронної пошти власника до відповідної інформаційно-телекомунікаційної системи Національної поліції.

Стаття 287. Право оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення

Постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено прокурором у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 7 цього Кодексу, особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим.

Постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про накладення адміністративного стягнення може бути оскаржена в порядку, визначеному цим Кодексом.

Стаття 288. Порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення

Постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено:

1) постанову адміністративної комісії — у виконавчий комітет відповідної ради або в районний, районний у місті, міський чи

міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом;

2) рішення виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради — у відповідну раду або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом;

3) постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, постанову по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі — у вищестоящий орган (вищестоящій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими цим Кодексом.

Постанову про одночасне накладення основного і додаткового адміністративних стягнень може бути оскаржено за вибором особи, щодо якої її винесено, чи потерпілого в порядку, встановленому для оскарження основного або додаткового стягнення.

Скарга подається в орган (посадовій особі), який виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України. Скарга, що надійшла, протягом трьох діб надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному відповідно до цієї статті її розглядати.

Особа, яка оскаржила постанову у справі про адміністративне правопорушення, звільняється від сплати державного мита.

Стаття 289. Строк оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення

Скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови, а щодо постанов по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, — протягом десяти днів з дня вручення такої постанови. В разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Стаття 292. Строк розгляду скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення

Скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення розглядається правомочними органами (посадовими особами) в десятиденний строк з дня її надходження, якщо інше не встановлено законами України.

Стаття 300-1. Порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі

У разі сплати фізичною або юридичною особою п'ятдесяти відсотків розміру штрафу протягом п'яти банківських днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, така постанова вважається виконаною.

У разі несплати штрафу фізичною або юридичною особою протягом тридцяти днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху стягується пеня у подвійному розмірі штрафу.

У разі несплати штрафу і пені протягом тридцяти днів з дня виникнення підстав для її стягнення відповідна постанова про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху підлягає примусовому виконанню.

Примусове виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху не звільняє від сплати пені.

У разі оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху перебіг строків, визначених частиною першою цієї статті, зупиняється до розгляду скарги.

Стаття 303. Давність виконання постанов про накладення адміністративних стягнень

Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. В разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови відповідно до статті 301 цього Кодексу перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки.

Законами України може бути встановлено й інші, більш тривалі строки для виконання постанов по справах про окремі види адміністративних правопорушень.

Стаття 307. Строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу

Штраф має бути сплачений порушником не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, крім випадків, передбачених статтею 300-1 цього Кодексу, а в разі оскарження такої постанови — не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

У разі відсутності самотійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

Стаття 309. Виконання постанови про накладення штрафу, який стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення

При стягненні штрафу відповідно до статті 258 цього Кодексу на місці вчинення адміністративного правопорушення порушникові видається квитанція встановленого зразка.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення провадження в справі, а потім виконання постанови здійснюється в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Під час стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, застосовуються виключно безготівкові платіжні пристрої.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства внутрішніх
справ України

02.07.2015 № 796

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України

03 липня 2015 р.

за № 777/27222

ПОЛОЖЕННЯ про патрульну службу МВС

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки і права працівників патрульної служби Міністерства внутрішніх справ України (далі — ПС МВС).

2. У своїй діяльності ПС МВС керується законодавством України, в тому числі нормативно-правовими актами МВС та цим Положенням.

3. Концепція «міліція та громада» становить основу діяльності ПС МВС.

4. Працівники ПС МВС мають право застосовувати заходи фізичного впливу, у тому числі прийоми рукопашного бою, спеціальні засоби та вогнепальну зброю, у випадках та порядку, визначених статтями 12-15, 15-1 Закону України «Про міліцію».

5. Працівники ПС МВС мають єдиний формений одяг, жетони і відзнаки.

II. Основні завдання патрульної служби

1. Забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій.

2. Запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню.

3. Взаємодія із суспільством:

реалізація підходу «міліція та громада», що полягає у співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між міліцією та населенням.

4. Забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху.

III. Функції патрульної служби

1. Патрульна служба відповідно до покладених на неї завдань здійснює:

1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки. У разі необхідності здійснює регулювання дорожнього руху;

2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень, а також з метою надання допомоги громадянам. Надає невідкладну допомогу потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб;

3) самостійне виявлення правопорушень:

під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством, звертає увагу на правопорушення з метою їх запобігання, припинення, документування і притягнення до відповідальності;

4) припинення правопорушень:

припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення, застосовуючи для цього передбачені законодавством права і повноваження;

у випадках та в спосіб, передбачені законодавством, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує заходи адміністративного впливу до правопорушників;

5) затримання правопорушників та доставлення їх до підрозділів органів внутрішніх справ.

У випадках, визначених законодавством, здійснює затримання особи та її доставлення, а також застосовує інші заходи забезпечення провадження відповідно до законодавства;

6) охорону місця події.

З метою забезпечення подальшого розслідування вживає заходів щодо охорони та збереження місця події в первинному, незмінному стані до прибуття уповноважених осіб, зокрема слідчих оперативних груп;

7) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ.

З метою виявлення, припинення та попередження кримінальних, адміністративних правопорушень, забезпечення комплексного підходу в забезпеченні законності та правопорядку, налагоджує та здійснює співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ;

8) спілкування і співпрацю із суспільством:

реалізуючи підхід «міліція та громада», постійно співпрацює з населенням та громадськими організаціями з метою підвищення рівня громадської безпеки, запобігання вчиненню правопорушень та встановлення довірливих відносин між міліцією та населенням;

9) виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС.

У випадках та в межах, передбачених нормативно-правовими актами МВС, виконує інші функції, спрямовані на реалізацію своїх завдань.

2. Покладення на патрульну службу обов'язків, що не належать до її компетенції, не допускається, якщо інше не передбачено законодавством.

IV. Взаємодія із суспільством, іншими органами, службами і підрозділами

1. ПС МВС під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з органами та підрозділами внутрішніх справ України.

Така взаємодія спрямована на вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням громадського порядку і безпеки, запобігання вчиненню правопорушень, зниження рівня злочинності.

2. Діяльність патрульної служби здійснюється на засадах партнерства з фізичними та юридичними особами та організаціями з метою вирішення проблем та підвищення довіри до органів МВС.

V. Комплектування патрульної служби

Особовий склад комплектується відповідно до Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29 липня 1991 року № 114, відповідних

положень, що регламентують діяльність підрозділів ПС МВС України, та інших нормативно-правових актів.

VI. Права працівників патрульної служби

1. Працівники патрульної служби МВС України мають право:

1) вимагати від громадян дотримання громадського порядку;
2) вимагати від осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень;

3) перевіряти у громадян при підозрі в учиненні ними правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи у передбачених законом випадках і способами;

4) здійснювати в установленому законодавством порядку особистий огляд, огляд речей і документів, транспортного засобу і вантажу;

5) вилучати у громадян та службових осіб предмети і речі, заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки;

6) застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених законодавством;

7) при здійсненні патрулювання на транспортному засобі включати спеціальні світлові, звукові сигнали, а також у виняткових випадках не дотримуватися вимог правил дорожнього руху;

8) тимчасово обмежити або заборонити доступ особам до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічного порядку та громадської безпеки, охорони життя і здоров'я людей, а також для проведення окремих слідчих дій відповідно до законодавства;

9) обмежувати або забороняти у випадках затримання правопорушників при аваріях, інших надзвичайних обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, рух транспортних засобів і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг відповідно до законодавства;

10) використовувати технічні засоби та технічні прилади для виявлення і фіксації правопорушень відповідно до законодавства;

11) затримувати громадян за передбачених законом підстав і в спосіб та здійснювати їх доставлення до органів внутрішніх справ відповідно до законодавства;

12) затримувати та забезпечувати доставлення транспортних засобів для тимчасового зберігання відповідно до законодавства.

2. Працівники патрульної служби міліції мають інші права, передбачені законодавством, у тому числі нормативно-правовими актами МВС.

VII. Обов'язки працівників патрульної служби

1. При виконанні службових обов'язків працівник патрульної служби зобов'язаний:

1) поважати і не порушувати права та свободи людини і громадянина;

2) обмежувати права і свободи людини лише в спосіб та у випадках, що встановлені законом;

3) звертаючись до людини, привітатися, прикласти праву руку до головного убору, назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, при цьому не випускати його з рук;

4) під час спілкування з особою чітко дотримуватися норм службової етики;

5) попередити водіїв транспортних засобів про небезпеку, що виникла на шляху їх руху, та вжити заходів для їх усунення;

6) у разі отримання інформації про можливе вчинення правопорушення негайно інформувати безпосереднього керівника, чергового та/або службу моніторингу і вжити всіх передбачених законом заходів для його запобігання;

7) надавати допомогу особам, які постраждали від правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їх життя та здоров'я;

8) під час проведення ремонтно-будівельних та інших видів робіт на вулицях і дорогах забезпечувати оптимізацію дорожнього руху і контролювати дотримання правил безпеки дорожнього руху;

9) за можливості надати допомогу водію в разі несправності його транспортного засобу;

10) виконувати інші обов'язки відповідно до законодавства, в тому числі нормативно-правових актів МВС.

2. Працівникові патрульної служби заборонено:

1) порушувати правила дорожнього руху та правила благоустрою, якщо це не пов'язано з необхідністю виконання службової діяльності;

2) спілкуватися з людьми, перебуваючи в службовому транспортному засобі;

3) давати вказівки чи побажання учасникам дорожнього руху незрозумілими жестами, використовувати гучномовець або спеціальні сигнали не за призначенням;

4) виявляти неповагу чи недобррозичливість до громадян;

5) інше, що передбачено законодавством, у тому числі нормативно-правовими актами МВС.

VIII. Правовий захист працівників патрульної служби

1. Працівник патрульної служби під час виконання своїх службових обов'язків є представником державної влади.

2. Ніхто не має права втручатися в його професійну діяльність, за винятком випадків, передбачених законодавством.

3. При виконанні службових обов'язків працівник патрульної служби керується законодавством.

IX. Організація діяльності патрульної служби

1. Організацію діяльності, контроль за діяльністю патрульної служби здійснює начальник Департаменту патрульної служби Міністерства внутрішніх справ України (далі — ДПС МВС). Права та обов'язки начальника ДПС МВС визначаються відповідним Положенням про ДПС МВС.

2. Начальник патрульної служби в межах повноважень, на основі та на виконання чинного законодавства видає накази організаційно-розпорядчого характеру і приймає рішення, організовує та контролює їх виконання.

Начальник Департаменту
патрульної служби МВС
майор міліції О.Б. Савчин

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства внутрішніх
справ України

06.11.2015 № 1376

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України

01 грудня 2015 р. за № 1496/27941

Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

ІНСТРУКЦІЯ

з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює порядок оформлення в органах Національної поліції України, у тому числі в їх структурних (відокремлених) підрозділах (далі — органи поліції), матеріалів про адміністративні правопорушення, порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок контролю за дотриманням законодавства під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення (крім правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху).

2. Цю Інструкцію розроблено відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), Законів України «Про Національну поліцію», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про безоплатну правову допомогу», постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363 «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою».

II. Документування адміністративних правопорушень

1. Складання протоколів про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративні затримання, протоколів про вилучення речей і документів, протоколів про огляд речей та особистий огляд, а також отримання пояснення від осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків здійснюють уповноважені на те посадові особи органів поліції.

2. У справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено до відання органів поліції, зазначених у статті 222

КУпАП, протоколи відповідно до статті 255 КУпАП складають уповноважені на те посадові особи зазначених органів.

3. Протоколи про адміністративні правопорушення не складаються у випадках, передбачених статтею 258 КУпАП.

Якщо під час винесення постанови по справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення й адміністративне стягнення, що на неї накладається, уповноважена посадова особа органу поліції зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до статті 256 КУпАП, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185-3 КУпАП.

4. У разі вчинення адміністративного правопорушення особами, які досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність, уповноважені на те посадові особи органів поліції складають протокол про адміністративне правопорушення.

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа) поліції, уповноважений(а) розглядати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитися усним зауваженням.

5. Протокол про адміністративне правопорушення (додаток 1) складається на спеціальному бланку, що виготовлений друкарським способом згідно з технічним описом бланка протоколу про адміністративне правопорушення (додаток 2), на якому проставлено відповідні серію та номер.

6. Усі реквізити протоколу про адміністративне правопорушення заповнюються чорним чорного або синього кольору, розбірливим почерком, державною мовою.

7. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне правопорушення, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне правопорушення підписано особою, стосовно якої його складено.

8. Протокол про адміністративне правопорушення складається у двох примірниках, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

9. При складанні протоколу про адміністративне правопорушення в ньому зазначаються, зокрема:

у графі «місце складання протоколу» — населений пункт або географічна точка;

у графі «посада, найменування органу поліції, звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол» — прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол (повністю, без скорочень);

у графі «склав цей протокол про те, що громадянин(ка)» — прізвище, ім'я та по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (повністю, без скорочень);

у графі «назва документа, серія, №, ким і коли виданий» — документ, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі і назва органу, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила правопорушення (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток тощо), дата видачі і найменування органу (установи, підприємства, організації), що його видав(ла));

у графі «чи притягався(лася) до адміністративної відповідальності» — інформація щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року (за наявності);

у графі «дата, час, місце вчинення і суть учиненого адміністративного правопорушення» — суть адміністративного правопорушення (повинна точно відповідати ознакам складу адміністративного правопорушення, зазначеним у статті КУпАП, за якою складено протокол);

у графі «до протоколу додається» — пояснення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, викладені на окремому аркуші, рапорти посадових осіб органів поліції, довідки, акти тощо (у разі складення).

10. Якщо внаслідок вчинення адміністративного правопорушення заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі про адміністративне правопорушення.

11. При складанні протоколу про адміністративне правопорушення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України, статтею 268 КУпАП, повідомляється, що справу про адміністративне правопорушення буде розглянуто у строки, визначені статтею 277 КУпАП, про що робиться відмітка та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

12. Протокол про адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За

наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення може бути підписано також цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, підписати протокол про адміністративне правопорушення у ньому робиться запис про це.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу про адміністративне правопорушення та пояснення по суті адміністративного правопорушення, які додаються до протоколу про адміністративне правопорушення, а також викласти мотиви своєї відмови підписати його.

У разі якщо особа, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення, не володіє українською мовою, протокол про адміністративне правопорушення складається за участю перекладача.

13. Особі, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення, пропонується надати по суті вчиненого адміністративного правопорушення письмове пояснення, яке підписується зазначеною особою. Пояснення може додаватися до протоколу про адміністративне правопорушення окремо, про що робиться запис у ньому.

14. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

15. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються інші матеріали про адміністративне правопорушення (пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновки експерта, речові докази, протокол про вилучення речей і документів, рапорти посадових осіб, а також інші документи та матеріали, що містять інформацію про правопорушення).

16. У разі якщо правопорушення вчинено кількома особами, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно кожної особи окремо.

17. У разі вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно одного з батьків неповнолітньої особи або особи, яка їх замінює, відповідно до частини третьої статті 184 КУпАП.

У разі вчинення неповнолітньою особою віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121 — 127, частинами першою, другою і третьою статті 130, статтею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190 — 195 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно цієї особи.

18. Протокол про адміністративне правопорушення та матеріали про вчинене адміністративне правопорушення відповідно до статті 257 КУпАП надсилаються (надаються) органу (посадовій особі), уповноваженому(ій) розглядати справи про адміністративні правопорушення.

III. Оформлення матеріалів про адміністративне затримання

1. З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо його складення є обов'язковим, порушника може бути доставлено до органу поліції.

2. Відомості стосовно осіб, які вчинили адміністративні правопорушення та яких доставлено до органу поліції, фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (додаток 3), який за наявності технічної можливості ведеться в електронній формі.

Перебування доставленої особи в штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

3. У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, установлення особи, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення допускається адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів.

4. Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративні правопорушення, визначені пунктом 1 частини другої статті 262 КУпАП, проводиться уповноваженими посадовими особами органів поліції.

5. Протокол про адміністративне затримання (додаток 4) особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається згідно зі статтею 261 КУпАП на спеціальному бланку, виготовленому

друкарським способом згідно з технічним описом бланка протоколу про адміністративне затримання (додаток 5).

Усі реквізити протоколу про адміністративне затримання заповнюються розбірливим почерком.

Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне затримання, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне затримання підписано особою, щодо якої його складено.

6. При складанні протоколу про адміністративне затримання в ньому зазначаються, зокрема:

у графі «посада, найменування органу поліції, звання, П.І.Б. особи, яка склала протокол» — прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол (повністю, без скорочень);

у графі «мотиви затримання: припинення адміністративного правопорушення, складання протоколу про адміністративне правопорушення, для розгляду справи тощо» — припинення адміністративного правопорушення; інші заходи впливу; складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим; забезпечення своєчасного і правомірного розгляду справи.

7. Під час складання протоколу про адміністративне затримання посадова особа, що його здійснює, роз'яснює особі, яка вчинила адміністративне правопорушення, її права, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України та статтею 268 КУпАП.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та пунктів 2, 10 Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363, під час складання протоколу про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, роз'яснюється її право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги.

8. Протокол про адміністративне затримання підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови затриманого підписати протокол про адміністративне затримання у ньому робиться про це відповідний запис.

9. Відповідно до частини другої статті 261 КУпАП про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляється її родичам, а на її прохан-

ня — також власнику відповідного підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу.

Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис, зазначаються число, місяць, рік та час, кого повідомлено і в який спосіб.

За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це робиться відповідний запис затриманою особою та посадовою особою, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин.

Про затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначаються час, дата повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

10. Відповідно до частини першої статті 263 КУпАП адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Відповідно до частини третьої статті 263 КУпАП осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

11. Перед поміщенням до кімнати для затриманих чергової частини органу поліції у службовому приміщенні, куди доставлено особу, яка вчинила адміністративне правопорушення, відповідно до статті 264 КУпАП уповноваженою на те посадовою особою однієї статі з особою, яку доставили, в присутності двох свідків (понятих) тієї ж статі проводиться особистий огляд і огляд речей доставленої особи.

Огляд речей, ручної кладі та інших предметів здійснюється у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові за участю двох свідків (понятих) за відсутності власника (володільця).

12. Про проведення особистого огляду та огляду речей складається протокол, у якому зазначаються:

дата, час, місце його складення;

посадова особа органу поліції, яка його склала (повністю, без скорочень);

прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понятих (повністю, без скорочень);

прізвище, ім'я, та по батькові (повністю, без скорочень), місце проживання особи, яку оглядають та у якої оглядають речі, цінності, документи, що є знаряддям або об'єктом правопорушення;

індивідуальні ознаки речей, цінностей, документів;

місця та обставини виявлення.

Протокол особистого огляду та огляду речей підписують особа, яку було піддано оглядові та у якої оглядали речі, поняті та посадова особа органу поліції, яка його склала.

Про особистий огляд та огляд речей особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання, де зазначаються:

прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понятих;

перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що є на особі на час її затримання;

відомості щодо наявності або відсутності у затриманій особи тілесних ушкоджень. Якщо виявлено тілесні ушкодження, потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є та їх характер (синці, подрипини, різані рани тощо).

У разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, посадова особа органу поліції викликає швидку медичну допомогу. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються час надання медичної допомоги, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

13. При надходженні від затриманої особи під час проведення особистого огляду, огляду речей скарг чи зауважень у протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

14. Коли затриману особу звільнено з місця її перебування, у протоколі про адміністративне затримання зазначається, зокрема, у графі «скарг, зауважень до дій посадових осіб органів поліції не маю/маю» — про наявність або відсутність зауважень та скарг на дії посадових осіб органів поліції із викладенням їх суті.

15. Згідно зі статтею 265 КУпАП речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під

час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів поліції. У протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис про те, які саме речі, предмети, документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, вилучено у затриманого, зазначаються їх індивідуальні ознаки, номери, місце та обставини їх виявлення.

IV. Порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення

1. Розгляд справ про адміністративні правопорушення здійснюють уповноважені посадові особи органів поліції відповідно до статті 222 КУпАП.

2. Проведення у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених статтею 247 КУпАП.

3. Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення або місцем проживання правопорушника відповідно до статті 276 КУпАП у строки, визначені статтею 277 КУпАП.

У випадках, передбачених частиною першою статті 258 КУпАП, уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виноситься постанова по справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 283 КУпАП.

4. Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права, передбачені частиною першою статті 268 КУпАП та статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України.

5. Справа про адміністративне правопорушення відповідно до частини першої статті 268 КУпАП розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

6. Уповноважені посадові особи органів поліції при підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідно до статті 278 КУпАП вирішують такі питання:

чи належить до їх компетенції розгляд даної справи;

чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;

чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;

чи витребувано необхідні додаткові матеріали;

чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвокатів.

7. Уповноважена посадова особа, яка розглядає справу про адміністративне правопорушення, відповідно до статті 280 КУпАП зобов'язана з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правомірного вирішення справи.

8. Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, уповноважена посадова особа органу поліції відповідно до статті 283 КУпАП виносить постанову по справі про адміністративне правопорушення (додаток 6).

Постанова по справі про адміністративне правопорушення складається на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом згідно з технічним описом бланка постанови по справі про адміністративне правопорушення (додаток 7), на якому проставлено відповідні серію і номер.

9. Бланк постанови по справі про адміністративне правопорушення заповнюється розбірливим почерком. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до постанови, а також внесення додаткових записів після того, як постанова підписана особою, щодо якої вона винесена. У разі допущення порушень при оформленні такої постанови її заповнений бланк вважається зіпсованим.

10. При винесенні постанови по справі про адміністративне правопорушення у ній зазначаються, зокрема:

у графі «посада, найменування органу поліції, звання, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка винесла постанову» — прізвище, ім'я, по батькові посадової особи органу поліції, яка винесла постанову, та орган поліції (повністю, без скорочень);

у графі «установив» — число, місяць, рік, час та місце вчинення адміністративного правопорушення, а також обставини і суть пра-

вопорушення, установлені при розгляді матеріалів адміністративної справи;

у графі «ураховуючи, що гр-нин(ка)» — прізвище та ініціали правопорушника;

у графі «постановив» — уповноважена посадова особа органу поліції з урахуванням та зазначенням обставин, що пом'якшують (стаття 34 КУпАП) чи обтяжують (стаття 35 КУпАП) відповідальність за адміністративне правопорушення, зазначає прийняте у справі рішення.

11. У справі про адміністративне правопорушення посадова особа органу поліції, яка її розглядає, відповідно до статті 284 КУпАП виносить одну з таких постанов:

про накладення адміністративного стягнення;

про закриття справи.

12. Відповідно до частини першої статті 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніш як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді).

13. Постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення (додаток 8) виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП.

14. Особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, крім посадової особи, звільняється від адміністративної відповідальності, а матеріали передаються на розгляд громадської організації або трудового колективу, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи правопорушника до нього доцільно застосувати захід громадського впливу.

Про заходи громадського впливу, застосовані до осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесений до компетенції органів поліції, власник підприємства, установи, організації, або уповноважений ним орган, або громадська організація повинні не пізніш як у десятиденний строк з дня одержання матеріалів повідомити орган (посадову особу), який (яка) надіслав(ла) матеріали (стаття 21 КУпАП).

15. Постанова по справі про адміністративне правопорушення відповідно до статті 285 КУпАП оголошується негайно після закінчення розгляду адміністративної справи.

Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів вручається або надсилається особі, щодо якої цю постанову винесено. Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення вручається особі, притягнутій до адміністративної відповідальності, особисто під підпис. У постанові по справі про адміністративне правопорушення зазначається дата її вручення і ставиться підпис правопорушника. У разі якщо копія постанови по справі про адміністративне правопорушення надсилається поштою, про це робиться відповідна відмітка у справі, до якої долучається копієць поштового повідомлення про її отримання.

Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання (у ній зазначається дата її вручення і ставиться підпис особи, яка її отримала).

16. Особа, щодо якої винесено постанову по справі про адміністративне правопорушення, може її оскаржити в порядку, визначеному статтею 288 КУпАП, та в строк, визначений статтею 289 КУпАП.

17. Відповідно до статті 293 КУпАП посадова особа органу поліції, уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення, при розгляді скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність і обґрунтованість її винесення і приймає одне з таких рішень:

1) залишає постанову по справі про адміністративне правопорушення без зміни, а скаргу без задоволення та виносить рішення щодо залишення постанови по справі про адміністративне правопорушення без змін, а скарги або подання прокурора без задоволення (додаток 9);

2) скасовує постанову по справі про адміністративне правопорушення і надсилає справу на новий розгляд та виносить рішення щодо скасування постанови по справі про адміністративне правопорушення та надсилання справи на новий розгляд (додаток 10);

3) скасовує постанову по справі про адміністративне правопорушення і закриває справу та виносить рішення щодо скасування постанови по справі про адміністративне правопорушення і закриття справи (додаток 11);

4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення,

але без посилення стягнення, та виносить рішення щодо зміни заходу стягнення (додаток 12).

18. Копія рішення по скарзі на постанову протягом трьох днів надсилається особі, щодо якої її винесено, у той самий строк копія постанови надсилається потерпілому на його прохання.

V. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень

1. Постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо інше не встановлено КУпАП та іншими законами України.

2. Контроль за виконанням постанов про накладення адміністративних стягнень здійснюється керівниками органів поліції.

3. Штраф має бути сплачений порушником не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови — не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

4. У разі несплати правопорушником штрафу в установлений строк постанова про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом.

5. При стягненні штрафу відповідно до статті 309 КУпАП на місці вчинення адміністративного правопорушення порушникові видається квитанція встановленого зразка.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення провадження у справі про адміністративне правопорушення, а потім виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення здійснюються в порядку, передбаченому КУпАП.

VI. Діловодство у справах про адміністративні правопорушення

1. Бланки протоколів про адміністративні правопорушення та протоколів про адміністративні затримання, постанов по справах про адміністративні правопорушення друкуються із зазначенням відповідних серії та номера.

2. Організація забезпечення органів поліції журналами видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення, бланків постанов по справах про адміністративні правопорушення та бланків протоколів про адміністративні затримання (додаток 13) і журналами обліку справ про адміністративні правопорушення та

протоколів про адміністративні затримання (додаток 14), які передбачені цією Інструкцією, покладається на керівників органів поліції.

3. Облік використаних бланків протоколів про адміністративні правопорушення, бланків постанов по справах про адміністративні правопорушення та бланків протоколів про адміністративні затримання ведеться в журналі видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення та бланків протоколів про адміністративні затримання, який за наявності технічної можливості ведеться в електронній формі.

4. Складені протоколи по справах про адміністративні правопорушення, постанови по справах про адміністративні правопорушення та протоколи про адміністративні затримання реєструються впродовж доби в журналі обліку справ про адміністративні правопорушення та протоколів про адміністративні затримання, який за наявності технічної можливості ведеться в електронній формі.

5. В органах поліції заповнення журналів видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення, бланків постанов по справах про адміністративні правопорушення та бланків протоколів про адміністративні затримання і журналів обліку справ про адміністративні правопорушення та протоколів про адміністративні затримання, а також корінців складених протоколів про адміністративні правопорушення, постанов по справах про адміністративні правопорушення та протоколів про адміністративні затримання здійснюється посадовою особою, яка за своїми функціональними обов'язками є відповідальною за стан діловодства у справах про адміністративні правопорушення.

6. Облік адміністративних правопорушень в електронному вигляді здійснюється на підставі інформаційної картки про адміністративне правопорушення відповідно до Інструкції з обліку адміністративних правопорушень, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2012 року № 1017, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2012 року за № 2021/22333.

7. Справи про адміністративні правопорушення разом з протоколами про адміністративні затримання (у разі їх складення), сторінки яких нумеруються, прошиваються, зберігаються в металевих сховищах органів поліції за місцем прийняття рішення протягом трьох років з дня накладення адміністративного стягнення.

VII. Контроль за станом дотримання законності під час здійснення адміністративного провадження

1. Організація контролю за порядком здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення в органах поліції здійснюється їх безпосередніми керівниками.
2. Контроль за додержанням вимог щодо ведення журналу видачі бланків протоколів про адміністративні правопорушення, бланків постанов по справах про адміністративні правопорушення і бланків протоколів про адміністративні затримання та їх використання покладається на одного із заступників керівника органу поліції, якого визначено відповідальним згідно з наказом керівника цього органу.
3. Безпосередній контроль за дотриманням уповноваженими посадовими особами законодавства під час здійснення проваджень у справах про адміністративні правопорушення покладається на керівників структурних підрозділів органу поліції.

*Голова Національної поліції України
підполковник поліції Х. Деканоїдзе*

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства внутрішніх
справ України
07.11.2015 № 1395
Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
10 листопада 2015 р.
за № 1408/27853

Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів

ІНСТРУКЦІЯ з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає процедуру оформлення поліцейськими патрульної поліції (далі — поліцейський) матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі.

2. Ця Інструкція розроблена відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), Законів України "Про центральні органи виконавчої влади", "Про дорожній рух", "Про Національну поліцію", постанов Кабінету Міністрів України від 20 травня 2015 року № 314 "Про утворення деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ", від 17 грудня 2008 року № 1086 "Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення", від 17 грудня 2008 року № 1102 "Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках", від 17 грудня 2008 року № 1103 "Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду".

3. Терміни, що вживаються в цій Інструкції, мають такі значення:

повторність правопорушення — повторне вчинення протягом року адміністративного правопорушення, відповідальність за яке

302

передбачена відповідними статтями КУпАП та визначається за фактами винесених постанов у справах про адміністративні правопорушення, які набрали законної сили (крім правопорушень, відповідальність за які передбачена частиною третьою статті 130 КУпАП);

сталий орієнтир — стаціонарно встановлений об'єкт (кут будівлі або павільйону зупинки маршрутних транспортних засобів, дорожній знак 5.60 "Кілометровий знак", опора електропередач, об'єкт дорожнього сервісу, порядковий елемент інженерної конструкції дороги тощо), який має свою назву, порядковий номер, іншу видиму відмінність серед подібних об'єктів та розташований уздовж вулиці або смуги відведення дороги (сталим орієнтиром не є дерева, кущі, транспортні засоби, які стоять, тимчасові споруди або конструкції, пересувні торговельні споруди, огорожі будівельних майданчиків або місць проведення дорожніх робіт, інші об'єкти, розташування яких на місцевості в подальшому неможливо об'єктивно визначити чи геометрія, розміри або місце розташування яких можуть з часом змінюватись);

схема місця дорожньо-транспортної пригоди — графічне зображення місця дорожньо-транспортної пригоди з відображенням та фіксацією на ньому всіх об'єктів та обставини, що стосуються події та можуть мати значення для об'єктивного визначення її причин, яке оформлюється з дотриманням вимог цієї Інструкції на місці пригоди і підписується її учасниками.

4. У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання відповідного протоколу.

Постанова виноситься у разі виявлення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачених статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121-1, 121-2, частинами першою, другою і третьою статті 122, частиною першою статті 123, статтею 124-1, статтями 125, 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128, 129, статтею 132-1, частинами шостою і одинадцятою статті 133-1, частинами першою, другою і третьою статті 140 КУпАП.

5. У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до статті 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення.

Поліцейські складають протоколи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачені частинами четвертою і сьомою статті 121, частинами третьою і четвертою статті 122, статтями 122-2, 122-4, 122-5, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127-1, 130, 139, частиною четвертою статті 140, 188-28 КУпАП.

6. При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту — військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У цих випадках поліцейські передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

ІІ. Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

1. Протокол про адміністративне правопорушення (додаток 1) складається відповідно до статті 254 КУпАП. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються:

1) письмові пояснення свідків правопорушення у разі їх наявності;

2) акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу у разі здійснення його затримання;

3) акт огляду на стан сп'яніння у разі проведення огляду на стан сп'яніння;

4) інші документи та матеріали, які містять інформацію про правопорушення.

2. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення підписується також цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу про адміністративне пра-

вопорушення в ньому робиться відповідний запис, який засвідчується підписами двох свідків.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання, які долучаються до протоколу.

3. При складанні протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 139, частиною четвертою статті 140 КУпАП або постанови у справі про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою — третьою статті 140 КУпАП (коли протокол не складається), до них необхідно долучати акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі (додаток 2) з відповідними замірами та схемою про:

1) пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд, трамвайних колій чи технічних засобів регулювання дорожнього руху;

2) самовільне знімання, закриття чи встановлення технічних засобів регулювання дорожнього руху;

3) перешкоду для дорожнього руху, у тому числі забруднення шляхового покриття;

4) пошкодження асфальтобетонного покриття доріг унаслідок руху машин на гусеничному ході;

5) умови та стан шляху, які загрожують безпеці дорожнього руху;

6) порушення нормативів щодо обладнання на дорогах місць проведення ремонтних робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій;

7) порушення або невиконання правил на підприємствах, в установах та організаціях під час розроблення та виготовлення транспортних засобів і деталей до них або інших предметів їх додаткового обладнання, під час проектування, реконструкції та ремонту шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд.

4. Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188-28 КУпАП, щодо невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції України, щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, додаються акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі та копія раніше надісланої (врученої) вимоги (припису) (додаток 3).

III. Розгляд справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

1. Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за місцем реєстрації транспортного засобу та на місці вчинення адміністративного правопорушення.

2. Постанова у справі про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121-1, 121-2, частинами першою, другою і третьою статті 122, частиною першою статті 123, статтею 124-1, статтями 125, 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128, 129, статтею 132-1, частинами шостою і одинадцятую статті 133-1, частинами першою, другою і третьою статті 140 КУпАП, виноситься на місці вчинення адміністративного правопорушення.

3. Судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами четвертою та сьомою статті 121, частиною четвертою статті 122, статтями 122-2, 122-4, 122-5, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127-1, 130, 139, частиною четвертою статті 140, статтею 188-28 КУпАП, а також справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

Поліцейські розглядають справи про адміністративні правопорушення, визначені у статті 222 КУпАП.

4. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, користується правами, визначеними у статті 268 КУпАП.

5. Поліцейський під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

1) чи належить до її компетенції розгляд цієї справи;

2) чи правильно складено протокол (якщо складання протоколу передбачено КУпАП) та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;

3) чи повідомлено належним чином осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду (якщо справа не розглядається на місці);

4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали, які потрібні для вирішення справи;

5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

6. Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Розгляд справ про адміністративне правопорушення у закритому режимі проводиться із додержанням усіх правил провадження. Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення у закритому режимі можуть бути присутні лише особи, які беруть участь у провадженні в цій справі.

7. Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених у статті 247 КУпАП.

8. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справа розглядається лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи (стаття 268 КУпАП).

Якщо при складанні протоколу (якщо складення протоколу передбачається КУпАП) особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, не була належним чином повідомлена про місце і час розгляду справи, їй за місцем проживання (перебування), роботи надсилається повідомлення про запрошення до підрозділу патрульної поліції (додаток 4) на розгляд справи.

9. Розгляд справи розпочинається з представлення поліцейського, який розглядає цю справу. Поліцейський, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення (якщо складення протоколу передбачається КУпАП), заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. Під час розгляду справи потерпілого може бути опитано як свідка.

10. Поліцейський оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

11. Якщо при розгляді справи поліцейський прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, матеріали передаються прокурору або органу досудового розслідування.

12. При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення поліцейський може звільнити особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

13. У випадку закінчення на дату розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного стягнення, передбачених статтею 38 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю без накладення на особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, адміністративного стягнення.

Поліцейський, розглядаючи справу про адміністративне правопорушення, залежно від установлених обставин зазначає у рішенні про наявність або відсутність вини конкретної особи у його вчиненні та за результатами розгляду справи по суті на підставі статті 247 КУпАП приймає рішення щодо закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строків, передбачених статтею 38 КУпАП.

14. Поліцейський, який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом тридцяти календарних днів з дня надходження пропозиції повідомляє орган (посадову особу), який вніс пропозицію.

15. Потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам відшкодовуються у встановленому порядку витрати, яких вони зазнали у зв'язку з явкою до поліцейського, у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

ІV. Постанова по справі про адміністративне правопорушення

1. Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, поліцейський виносить постанову по справі про адміністративне правопорушення.

2. Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення повинен відповідати статті 283 КУпАП.

3. По справі про адміністративне правопорушення виноситься одна з таких постанов:

1) про накладення адміністративного стягнення;

2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП;

3) про закриття справи.

4. Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247 КУпАП.

5. Постанова про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі (додаток 5), складається у письмовій формі (заповнюється відповідно до вимог пункту 8 розділу XIII цієї Інструкції) або за наявності технічної можливості в електронній формі у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, наведеної у додатку 5 до цієї Інструкції.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи (стаття 285 КУпАП). Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається поштою рекомендованим листом особі, стосовно якої її винесено.

Копія постанови в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під підпис. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться відповідна відмітка у справі (стаття 285 КУпАП).

У випадках, передбачених статтею 258 КУпАП, копія постанови у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення (стаття 285 КУпАП).

6. Постанова набирає законної сили після її вручення особі, або отримання поштового повідомлення про вручення, або про відмову в її отриманні.

V. Накладення стягнень

1. Стягнення за адміністративне правопорушення накладається відповідно до статті 33 КУпАП.

2. Адміністративне стягнення накладається не пізніше як через два місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому

правопорушенні — не пізніш як через два місяці з дати його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП — підвідомчі суду (судді) (стаття 38 КУпАП).

Якщо справи про адміністративні правопорушення є підвідомчими суду (судді), стягнення накладається не пізніш як через три місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніш як через три місяці з дати його виявлення.

3. При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (стаття 36 КУпАП). У цьому випадку поліцейський накладає стягнення тільки за ті адміністративні правопорушення, які він має право розглядати.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим самим поліцейським, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених.

4. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення накладається не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження (стаття 38 КУпАП).

VI. Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення

1. Стягнення штрафу за бажанням особи, притягнутої до адміністративної відповідальності, здійснюється поліцейським на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру, виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв. У такому разі особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, видається квитанція.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення провадження в справі, а потім виконання постанови здійснюються в порядку, передбаченому КУпАП.

2. Штраф сплачується особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення їй постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови — не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

3. У разі несплати особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, штрафу в установлений КУпАП строк постановою

у справі про адміністративне правопорушення протягом п'яти днів з супровідним листом (додаток 6) надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання (перебування), роботи особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, або за місцезнаходженням її майна в порядку, установленому законодавством.

4. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, стягується подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КУпАП та зазначеного у постанові про його стягнення, а також витрати на облік зазначених правопорушень.

5. У разі винесення кількох постанов про накладення адміністративних стягнень щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо (стаття 300 КУпАП).

6. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

За наявності обставин, зазначених у пунктах 5, 6, 9 статті 247 КУпАП (видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність; смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі), поліцейський припиняє її виконання.

7. Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки (стаття 303 КУпАП).

8. У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють (стаття 307 КУпАП).

9. Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України (стаття 307 КУпАП).

10. Постанова про накладення штрафу, за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання або за якою стягнення штрафу проведено відповідно до статті 49 Закону України "Про виконавче провадження" повертається до відповідного підрозділу патрульної поліції.

11. Постанова у справі про адміністративне правопорушення, за яке накладено адміністративне стягнення у вигляді попередження, виконується поліцейським, який виніс таку постанову, шляхом оголошення постанови.

VII. Особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені повторно

1. Повторним відповідно до статті 35 КУпАП визнається вчинене особою протягом року однорідне правопорушення, за яке її вже було піддано адміністративному стягненню.

2. Винесення постанови про адміністративне правопорушення, передбачене частинами першою, другою, третьою і шостою статті 121, частиною першою статті 128, частиною шостою статті 133-1 КУпАП, здійснюється за місцем вчинення правопорушення за наявності відомостей про те, що це порушення не є повторним протягом року.

3. У разі неможливості встановити повторність постанови в справі про адміністративне правопорушення на місці його вчинення не виноситься, а складається повідомлення про адміністративне правопорушення, яке у п'ятиденний строк надсилається до підрозділу патрульної поліції за місцем проживання (перебування) особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення та вжиття заходів щодо подальшого розгляду.

Після здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомляється про місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

4. Поліцейський, який подає матеріали до розгляду, готує довідку про наявність повторності вчинення адміністративного правопорушення, отримання (неотримання) особою за місцем її проживання посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, а за матеріалами про адміністративні правопорушення, передбачені частинами другою та третьою статті 130 КУпАП, — довідку про належність транспортного засобу.

5. У разі встановлення повторності правопорушення до протоколу (якщо протокол складається) долучається довідка, у якій міститься інформація про дату вчинення попереднього адміністративного правопорушення і прийняте в справі рішення.

VIII. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 124 КУпАП

1. У разі порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна, на місці дорожньо-транспортної пригоди (далі — ДТП) складається протокол про адміністративне правопорушення стосовно цих осіб, до якого додаються:

1) схема місця ДТП (додаток 7), яку підписують учасники ДТП та поліцейський;

2) пояснення учасників пригоди та свідків (у разі їх наявності);

3) показання технічних приладів (у разі їх наявності);

4) показання засобів фото- та/або відеоспостереження (у разі їх наявності);

5) інші матеріали, які необхідні для прийняття рішення у справі.

2. У випадках, коли внаслідок ДТП її учасникам заподіяно тілесних ушкоджень, викликається слідчо-оперативна група для проведення слідчих дій на місці пригоди відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України.

3. Копія схеми та/або фотографії з місця ДТП надаються учасникам пригоди за їх письмовою заявою в підрозділі патрульної поліції, поліцейськими якого зазначене ДТП оформлено.

4. На схемі місця ДТП графічно зображуються та фіксуються такі об'єкти:

1) ділянка дороги, на якій сталась ДТП;

2) сталі орієнтири, до яких на схемі здійснена прив'язка об'єктів та слідів;

3) транспортні засоби, причетні до ДТП, координати їх розміщення відносно елементів проїжджої частини та сталих орієнтирів;

4) сліди гальмового шляху коліс транспортних засобів: їх розміщення відносно елементів проїжджої частини; довжина від їх початку до кожного колеса транспортного засобу із зображенням місць розривів; довжина слідів на ділянках з різним покриттям;

5) інші сліди та предмети, що стосуються пригоди: розміщення частин та об'єктів (уламки кузова, частинки фарби, уламки скла,

осипання ґрунту, сліди рідини), що відокремилися від транспортного засобу, відносно елементів проїжджої частини, транспортних засобів; площа розсіювання уламків скла, осипання ґрунту;

6) координати місця зіткнення, наїзду відносно сталих орієнтирів;

7) ширина проїжджої частини разом з роздільними смугами;

8) ширина тротуарів, узбіччя;

9) розміри ділянок з різним станом дорожнього покриття;

10) розміри та розміщення дефектів дорожнього покриття;

11) розташування дорожньої розмітки;

12) розташування світлофорів, дорожніх знаків та інших засобів технічного регулювання дорожнього руху;

13) розташування шлагбаума, засобів сигналізації, дорожніх знаків на підході до залізничного переїзду.

В обов'язковому порядку на схемі місця ДТП заповнюється таблиця дорожніх умов та зазначаються назви об'єктів, зображених на схемі.

На зворотному боці схеми місця ДТП зазначаються:

1) марка (модель) пошкодженого транспортного засобу;

2) номерний знак транспортного засобу;

3) власник (співвласник) транспортного засобу;

4) серія та номер полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та назва страхової організації, яка його видала, а у разі його відсутності — посвідчення відповідної категорії осіб, для яких наявність полісу не є обов'язковою;

5) перелік видимих (зовнішніх) пошкоджень транспортного засобу, які сталися внаслідок ДТП;

6) вид пригоди;

7) кількість учасників ДТП;

8) порушення пункту Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306;

9) результати огляду на стан сп'яніння (у випадку його проведення);

10) тип транспортного засобу.

Зазначена інформація підтверджується підписами водіїв транспортних засобів.

5. При складанні схеми місця ДТП рекомендується:

1) застосовувати спеціальне креслярське приладдя (лінійки, лекала);

2) користуватися загальноприйнятими графічними зображеннями об'єктів та умовними позначками;

3) не порушувати масштабу зображення;

4) деталізувати ту чи іншу ділянку схеми пригоди;

5) використовувати винесення фрагментів за схемою.

6. У випадках, коли для прийняття об'єктивного рішення виникає необхідність для отримання додаткових даних, поліцейський, який оформлює матеріали ДТП, протягом доби передає оформлені матеріали ДТП для подальшого розгляду уповноваженій особі підрозділу патрульної поліції, на території обслуговування якого сталася пригода.

7. Уповноважена особа підрозділу патрульної поліції під час розгляду матеріалів ДТП повинен(на) в найкоротший строк, але не більше одного місяця з дати вчинення ДТП, встановити всі обставини її скоєння, вжити інших заходів щодо об'єктивного визначення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене статтею 124 КУпАП, скласти відносно такої особи протокол про адміністративне правопорушення та в п'ятиденний строк надіслати його до відповідного суду.

8. Якщо для об'єктивного розгляду матеріалів ДТП необхідно залучити експерта, уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції у триденний строк з вчинення ДТП готується відповідний лист до регіонального підрозділу Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України з переліком питань, які треба з'ясувати для прийняття об'єктивного рішення у справі. При цьому строк, зазначений в пункті 7 цього розділу, продовжується на час проведення відповідного експертного дослідження.

9. Якщо при ДТП один з його учасників зник з місця пригоди, поліцейський оформляє схему місця ДТП, відбирає пояснення в потерпілого, свідків (у разі їх наявності), встановлює наявність засобів зовнішнього відео-, фотоспостереження та невідкладно повідомляє уповноважену особу підрозділу патрульної поліції, відповідальну за розшук осіб, що зникли з місця ДТП. Остання зобов'язана вжити всіх можливих заходів для встановлення винуватців ДТП та обставин її вчинення в найкоротший строк, але не більше двох місяців.

Розшук осіб, що зникли з місця ДТП, здійснюється шляхом використання інформаційно-аналітичних баз даних, відкритих джерел інформації, надсилання запитів про отримання необхідних

фото- та/або відеофіксацій відповідної пригоди, виклику осіб для прибуття до підрозділу або відвідування їх за місцем проживання (перебування), роботи.

При встановленні транспортного засобу, який зник з місця пригоди, проводиться його огляд на предмет наявності характерних пошкоджень, інших обставин ДТП та проведено фотофіксацію. У разі необхідності протягом трьох днів для встановлення обставин пригоди в порядку, передбаченому пунктом 6 цього розділу, залучається експерт. При цьому строк встановлення обставин ДТП продовжується на час проведення відповідного експертного дослідження.

У випадку встановлення факту проживання власника транспортного засобу на території, яку обслуговує інший підрозділ поліції, матеріали надсилаються за територіальністю.

ІХ. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 130 КУпАП

1. Водії, стосовно яких у поліцейських є достатні підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами та огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

2. Обов'язковому огляду підлягають водії транспортних засобів — учасники ДТП, унаслідок якої є особи, які отримали тілесні ушкодження.

3. Направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду на стан сп'яніння і проведення такого огляду здійснюються відповідно до Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103 (зі змінами).

4. Огляд на стан алкогольного сп'яніння проводиться поліцейським на місці зупинки транспортного засобу в присутності двох свідків відповідно до чинного законодавства.

Результати огляду зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів.

Акт огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, щодо якої проводився цей огляд. У разі виявлення стану алкогольного сп'яніння в результаті проведення огляду з використанням спеціальних технічних засобів складається протокол про адміністративне правопорушення, до якого долучаються акт огляду на стан сп'яніння та роздруківка із результатом огляду з використанням спеціального технічного засобу (у разі наявності).

5. У разі проведення огляду на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я висновок про його результати долучається до протоколу про адміністративне правопорушення (у разі підтвердження стану сп'яніння).

6. У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я поліцейський в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння і дії водія щодо ухилення від огляду.

7. Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

Х. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства

1. Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом (стаття 16 КУпАП).

2. Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносни від 18 квітня 1961 року члени дипломатичного корпусу, адміністративно-технічні працівники та обслуговувальний персонал посольств мають дипломатичний імунітет.

Члени дипломатичного корпусу мають дипломатичний імунітет постійно, а адміністративно-технічний та допоміжний персонал тільки під час виконання своїх службових обов'язків. Члени дипломатичного корпусу не зобов'язані надавати пояснення як свідки.

3. Транспортні засоби дипломатичного та консульського корпусу також мають імунітет від обшуку, арешту.

4. При порушенні правил дорожнього руху особою, яка має імунітет, після перевірки документів, що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус (дипломатичний паспорт, дипломатична картка, консульська картка, службова картка), поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику. Забороняється здійснювати стосовно зазначеної особи будь-які заходи затримання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

5. Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу патрульної поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

При відмові від проходження медичного огляду і спробах продовжити керування транспортним засобом особою, яка має дипломатичний імунітет, подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим у присутності двох свідків складається рапорт із зазначенням вичерпних відомостей про цю особу. У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (вказуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою поведінку і пройти медичний огляд. Після складення рапорту забороняється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по телефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформуються черговий відповідного підрозділу патрульної поліції і Департамент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

6. Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у п'ятиденний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України,

про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

7. Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення йому рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

8. Справи про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, розглядаються за місцем вчинення адміністративного правопорушення.

9. Після закінчення тримісячного строку невитребувані посвідчення водія іноземців з копією постанови (рішення) суду надсилаються до Департаменту патрульної поліції для подальшого направлення до відповідного підрозділу Міністерства закордонних справ України і повернення власникам.

XI. Вилучення посвідчення водія і позбавлення права керувати транспортними засобами

1. Поліцейські тимчасово вилучають посвідчення водія за наявності підстав вважати, що водієм вчинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

2. Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення (стаття 265-1 КУпАП).

3. До винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення та набрання нею законної сили поліцейський видає водієві тимчасовий дозвіл (додаток 8) на право керування транспортним засобом строком до трьох місяців з дати вилучення посвідчення.

4. У тимчасовому дозволі на право керування транспортним засобом з лицьового боку перекреслюються категорії транспортних засобів, права на керування якими водій не має, а також робляться такі записи:

- 1) дата тимчасового вилучення посвідчення водія;
- 2) посада, прізвище поліцейського, номер його нагрудного знака;
- 3) дата вчинення правопорушення;
- 4) серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення;

5) стаття КУпАП, за якою складено протокол про адміністративне правопорушення, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

5. У разі вчинення адміністративного правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, особою, у якої посвідчення водія тимчасово вилучено за попереднє (попередні) адміністративне(і) правопорушення, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, виданий у першому випадку, не поновлюється. У відповідних графах тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом поліцейський робить відмітки за фактом виявленого правопорушення.

6. Втрачений тимчасовий дозвіл поновлюється уповноваженою особою будь-якого підрозділу патрульної поліції після документального підтвердження інформації про його попередню видачу.

7. Корінець до тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом заповнюється поліцейським, який його видав, та надалі зберігається у відповідному підрозділі для здійснення належного контролю за правомірністю його видачі учасникам дорожнього руху.

8. Посвідчення водія вилучається до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення.

9. Вилучене посвідчення водія протягом трьох діб передається на зберігання до відповідного територіального органу МВС (до створення відповідних територіальних органів МВС вилучене посвідчення водія передається на зберігання територіальним органам Національної поліції України) в установленому МВС порядку.

10. Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа до територіального органу Національної поліції України.

11. У разі вчинення особою, якій уже видано тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, повторного адміністративного правопорушення, за яке передбачено позбавлення такого права, новий дозвіл їй видається лише після закінчення строку дії попереднього, але на строк не більше трьох місяців з дати вчинення такого правопорушення.

12. У разі надходження постанови суду про позбавлення водія права керування транспортними засобами, якщо посвідчення водія не вилучено, уповноважена особа відповідного підрозділу патрульної поліції у триденний строк надсилає особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомлення про позбавлення права керування за місцем її проживання (перебування), у якому зазначає реквізити винесеної судом постанови, положення статті 321 КУпАП, а також інформацію про необхідність прибуття до підрозділу патрульної поліції у визначений строк для здачі посвідчення водія або тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами. Якщо водій, посвідчення якого підлягає вилученню, не з'являється протягом місячного строку, серія та номер посвідчення водія заносяться уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції до автоматизованої бази даних про посвідчення, які підлягають вилученню.

XII. Тимчасове затримання транспортних засобів

1. Тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, передбачених статтею 265-2 КУпАП, зокрема у разі, коли неможливо усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення, і передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху.

Тимчасове затримання транспортного засобу здійснюється також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до статті 40 Закону України "Про виконавче провадження".

Поліцейському забороняється брати участь у здійсненні блокування або евакуації транспортних засобів у випадках, не передбачених законодавством.

2. Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів — евакуаторів.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції України.

3. Після прибуття евакуатора поліцейський у присутності двох свідків і представника підприємства, установи або організації, яким належить евакуатор, складає акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу (додаток 9) із зазначенням:

1) дати, часу, місця порушення і підстави для тимчасового затримання та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

2) посади, місця роботи, прізвища, імені та по батькові поліцейського, який приймає рішення про тимчасове затримання і доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

3) типу, марки, державного реєстраційного номера, переліку візуально неможливих та пошкоджень транспортного засобу, що тимчасово затримується і доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку;

4) найменування, місцезнаходження та номера телефону підприємства, установи або організації, які доставляють транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку, державного реєстраційного номера евакуатора;

5) адреси місця зберігання транспортного засобу;

б) посади, прізвища, імені та по батькові особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Зазначений акт підписують присутні під час його складання особи:

особа, яка прийняла рішення про тимчасове затримання транспортного засобу;

особа, що виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

два свідки;

водій і страховий комісар у разі їх присутності.

До акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу за можливості додаються фотографія транспортного засобу, що підлягає тимчасовому затриманню, і перелік речей, які перебувають у ньому.

Один примірник акта огляду транспортного засобу (за винятком фотографій) надається водію, власнику (співвласнику) транспортного засобу у разі їх присутності. Інший примірник акта ог-

ляду транспортного засобу зберігається у матеріалах справи про адміністративне правопорушення.

4. Про тимчасове затримання транспортного засобу робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

5. У разі коли водій, що вчинив правопорушення, присутній під час тимчасового затримання транспортного засобу і порушення неможливо усунути на місці в максимально короткий строк, поліцейський оформляє протокол про адміністративне правопорушення. У протоколі робиться відповідний запис про тимчасове затримання транспортного засобу із зазначенням інформації про складення акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, що долучається до протоколу, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

Якщо правопорушення може бути усунуте водієм у максимально короткий строк, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу і оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

6. У разі коли водій з'являється на місці правопорушення під час виконання робіт із завантаження транспортного засобу, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу, а оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу. При цьому правопорушення повинно бути усунуте у максимально короткий строк.

У такому разі фактично виконані підприємством, установою або організацією, які провадять діяльність, пов'язану із транспортуванням транспортних засобів, роботи не оплачуються.

Якщо акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу вже складено, він долучається до рапорту про факт появи водія на місці правопорушення під час виконання робіт із завантаження транспортного засобу.

7. Про місце зберігання тимчасово затриманого транспортного засобу поліцейський повідомляє водієві під час складання протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, а в разі його відсут-

ності — до чергової частини територіального органу Національної поліції України. Про тимчасове затримання транспортного засобу боржника поліцейський повідомляє державному виконавцю протягом трьох діб.

8. Після тимчасового затримання транспортного засобу поліцейський зобов'язаний надати водію можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення транспортного засобу до місця постійної дислокації.

9. Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк, необхідний для вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на три дні з дати такого затримання.

Строк затримання транспортного засобу обчислюється з моменту винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, складення протоколу про адміністративне правопорушення або акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, а строк зберігання — з моменту доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за його отриманням. Таке звернення особи є обов'язковим для виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Водій, власник (співвласник) тимчасово затриманого транспортного засобу, крім транспортного засобу боржника, що перебуває на спеціальному майданчику чи стоянці, має право доступу до нього в присутності особи, відповідальної за його зберігання.

10. Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за письмовим зверненням його водія, власника (співвласника) за умови оплати ним витрат, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням, та пред'явлення відповідної постанови у справі про адміністративне правопорушення або протоколу про адміністративне правопорушення у разі їх складення.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу боржника, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за вимогою державного виконавця.

11. За транспортування і зберігання транспортного засобу на спеціальному майданчику чи стоянці справляється плата у встановленому чинним законодавством розмірі.

12. У разі якщо доставити транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку неможливо, поліцейський проводить його затримання шляхом блокування з дотриманням умов безпеки дорожнього руху.

13. Розблокування транспортного засобу здійснюється поліцейським після складення протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

14. У разі відсутності водія, транспортний засіб якого затримано, поліцейський залишає на місці, де був автомобіль, або під його склоочисниками повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу (додаток 10).

XIII. Деякі аспекти діловодства у справах

1. Бланк протоколів про адміністративні правопорушення, постанов у справах про адміністративне правопорушення, тимчасових дозволів на право керування транспортними засобами виготовляються відповідно до технічного опису бланка тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами (додаток 11), технічного опису бланка постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі (додаток 12), технічного опису бланка протоколу про адміністративне правопорушення (додаток 13).

2. Кількісний облік надходження, видачі та використання бланків ведеться в електронному журналі з використанням автоматизованих інформаційно-пошукових систем поліцейським, на якого покладено відповідні обов'язки.

3. Про виявлення зіпсованих бланків (механічні пошкодження, друкарський брак) доповідається керівнику відповідного підрозділу.

Зіпсовані, повернуті або такі, що мають друкарський брак, бланки протоколів, постанов та тимчасових дозволів знищуються та списуються з обліку відповідно до акта щомісячного списання бланкової продукції.

На підставі акта щомісячного списання бланкової продукції (додаток 14) до електронного журналу вносяться дані щодо їх зняття з обліку.

У разі виявлення втрати бланків протоколів, постанов та тимчасових дозволів керівництвом відповідного підрозділу проводяться службові перевірки.

4. Адміністративні матеріали, оформлені поліцейським, протягом однієї доби надсилаються до підрозділів адміністративної практики для подальшої їх реєстрації та опрацювання.

5. Особа, яка здійснює контроль за використанням бланків про адміністративне правопорушення та постанов про адміністративне правопорушення, одночасно здійснює перевірку правомірності оформлення адміністративних матеріалів.

6. Тимчасово вилучені документи повертаються за наявності підстав для повернення (постанова суду, довідка посадової особи органу кримінально-виконавчої інспекції, відповідний акт із відміткою посадової особи про усунення виявлених порушень та наявність документів, які підтверджують сплату штрафу) уповноваженими особами відповідних підрозділів патрульної поліції відповідно до чинного законодавства.

Документи, які є підставою для повернення тимчасово вилучених посвідчень водія, вносяться до автоматизованої інформаційно-пошукової системи уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції.

7. Справи про порушення правил, норм і стандартів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху підлягають зберіганню протягом трьох років. Матеріали про порушення правил дорожнього руху, зафіксовані за допомогою фото-, відеозапису чи кінозйомки, зберігаються в підрозділі в електронному вигляді протягом трьох місяців з дати фіксації порушення.

8. Заповнення в письмовій формі протоколів про адміністративні правопорушення, постанов про притягнення до адміністративної відповідальності, тимчасових дозволів здійснюється чорним (пастою) чорного або синього кольору. Записи здійснюються розбірливим почерком, а прізвище, ім'я, по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, її місце проживання (перебування), місце роботи, а також посада, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові поліцейського записуються друкованими літерами.

*Т.в.о. начальника
Департаменту патрульної служби МВС
майор міліції О.Ю. Фацевич*

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства внутрішніх
справ України,
Міністерства охорони
здоров'я України
09.11.2015 № 1452/735
Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
11 листопада 2015 р.
за № 1413/27858

ІНСТРУКЦІЯ
про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів
ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння
або перебування під впливом лікарських препаратів, що
знижують увагу та швидкість реакції

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає процедуру проведення огляду водіїв транспортних засобів на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі — стан сп'яніння), та оформлення результатів такого огляду.

2. Огляду на стан сп'яніння підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського уповноваженого підрозділу Національної поліції України (далі — поліцейський) є підстави вважати, що вони перебувають у стані сп'яніння згідно з ознаками такого стану.

3. Ознаками алкогольного сп'яніння є:

запах алкоголю з порожнини рота;
порушення координації рухів;
порушення мови;
виражене тремтіння пальців рук;
різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
поведінка, що не відповідає обстановці.

4. Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);

звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість
ходи, мови;

почервоніння обличчя або неприродна блідість.

5. Ця Інструкція не поширюється на проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи.

6. Огляд на стан сп'яніння проводиться:

поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом (далі — спеціальні технічні засоби);

лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря — фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

7. У разі відмови водія транспортного засобу від проходження огляду на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу або його незгоди з результатами огляду, проведеного поліцейським, такий огляд проводиться в найближчому закладі охорони здоров'я, якому надано право на його проведення відповідно до статті 266 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — заклад охорони здоров'я).

8. У разі скоєння дорожньо-транспортної пригоди (далі — ДТП), унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

II. Проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння поліцейським і оформлення його результатів

1. За наявності ознак, передбачених пунктом 3 розділу I цієї Інструкції, поліцейський проводить огляд на стан сп'яніння за допомогою спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом.

2. Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання.

3. Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

4. Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції.

5. Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу та на її вимогу надає сертифікат відповідності та свідоцтво про перевірку робочого засобу вимірювальної техніки.

6. Огляд на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу проводиться в присутності двох свідків.

Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

7. Установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду, який проводиться згідно з вимогами цієї Інструкції поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають цифровий показник більше 0,2 проміле алкоголю в крові.

8. Форма направлення на огляд водія транспортного засобу з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, наведена в додатку 1 до цієї Інструкції.

9. З метою забезпечення достовірності результатів огляду водіїв транспортних засобів, які мають бути оглянуті в закладах охорони здоров'я, поліцейський забезпечує доставку цих осіб до найближчого закладу охорони здоров'я не пізніше ніж протягом двох годин з моменту виявлення підстав для його проведення.

10. Результати огляду на стан сп'яніння водія транспортного засобу, проведеного поліцейським, зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів (додаток 2) (далі — акт огляду). У випадку установлення стану сп'яніння результати огляду, проведеного поліцейським, зазначаються у протоколі про адміністративне правопорушення, до якого долучається акт огляду.

Акт огляду складається у двох примірниках, один з яких вручається водію, а другий залишається у поліцейського та/або долучається до протоколу про адміністративне правопорушення у разі встановлення стану сп'яніння.

Якщо технічними характеристиками спеціального технічного засобу передбачається роздрукування на папері його показників, ці результати долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення.

11. Оформлення матеріалів огляду на стан сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється згідно з чинним законодавством.

12. У разі наявності підстав вважати, що водій транспортного засобу перебуває у стані наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, згідно з ознаками, визначеними в [пункті 4 розділу I](#) цієї Інструкції, поліцейський направляє цю особу до найближчого закладу охорони здоров'я.

III. Проведення огляду на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я і оформлення його результатів

1. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду на стан сп'яніння водіїв, затверджується Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальниками структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2. Огляд може також проводитися в спеціально обладнаних пересувних пунктах (автомобілях), що належать закладам охорони здоров'я і відповідають установленим МОЗ вимогам.

3. Огляд у закладах охорони здоров'я щодо виявлення стану сп'яніння проводиться лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря — фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту), який пройшов тематичне удосконалення за відповідною програмою згідно з чинним законодавством.

4. Метою цього огляду є встановлення наявності чи відсутності стану сп'яніння в обстежуваної особи.

5. Лікар (фельдшер) повинен ознайомитися з документами особи, яку оглядає (паспорт, особисте посвідчення, посвідчення водія тощо) (за наявності).

6. Відсутність документів не може бути причиною для відмови у проведенні огляду на стан сп'яніння. У цьому разі в акті медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції ([додаток 3](#)) (далі — акт медичного огляду), зазначаються дані щодо зовнішнього вигляду особи, яку оглядають, а також те, що дані про цю особу записані з її слів. У разі надходження документів дані про оглянуту особу долучаються до акта медичного огляду.

7. Проведення лабораторних досліджень на визначення наркотичного засобу або психотропної речовини обов'язкове.

8. Метою лабораторного дослідження є виявлення або уточнення наявних речовин, що здатні спричинювати стан сп'яніння.

9. Використання в закладах охорони здоров'я для проведення лабораторних досліджень вимірювальної техніки та обладнання, дозволених МОЗ, підтверджується сертифікатом відповідності та свідоцтвом про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

10. Зразки біологічного середовища для лабораторного дослідження відбираються у дві ємності. Вміст однієї ємності використовується для первинного дослідження, вміст другої ємності зберігається протягом 90 днів.

11. За збереження та транспортування ємностей з біологічним середовищем до іншого закладу охорони здоров'я, цілісність пломбування відповідає заклад охорони здоров'я, у якому проводився відбір біологічного середовища.

12. Предметом дослідження біологічного середовища можуть бути слина, сеча та змиви з поверхні губ, шкірного покриву обличчя і рук.

13. Для дослідження біологічного середовища може використовуватися кров, якщо в обстежуваній особі неможливо взяти зразки біологічних середовищ, вказаних у пункті 12 цього розділу.

14. Якщо водій — учасник дорожнього руху внаслідок ДТП перебуває у несвідомому стані або з тяжкими травмами, обов'язково проводиться дослідження біологічного середовища або крові на вміст алкоголю, наркотичних чи психотропних речовин у закладах охорони здоров'я, куди він доставлений.

15. За результатами огляду на стан сп'яніння та лабораторними дослідженнями встановлюється діагноз, який вноситься до акта медичного огляду.

16. Висновок щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі — висновок щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння) ([додаток 4](#)), видається на підставі акта медичного огляду.

17. Зміст висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння повідомляється оглянутій особі в присутності поліцейського, який її доставив, про що робиться запис у вищезазначеному висновку.

18. Усі записи в акті медичного огляду та висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння повинні бути розбірливими, не допускається формулювання «Норма».

19. Акт медичного огляду особи складається в одному примірнику, який залишається в закладі охорони здоров'я.

20. Висновок щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння складається в усіх випадках безпосередньо після огляду особи у трьох примірниках: перший примірник видається під підпис поліцейському, який доставив дану особу на огляд, другий видається оглянутій особі, а третій залишається в закладі охорони здоров'я.

21. Кожний випадок огляду на стан сп'яніння у закладі охорони здоров'я реєструється в журналі реєстрації медичних оглядів осіб з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції ([додаток 5](#)).

22. Висновки щодо результатів медичного огляду осіб на стан сп'яніння, складені з порушенням вимог цієї Інструкції, вважаються недійсними.

23. Організація забезпечення закладів охорони здоров'я бланками акта медичного огляду, висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння покладається на Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальників структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Відсутність бланків акта медичного огляду на стан сп'яніння та висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння не може бути приводом для відмови в огляді на стан сп'яніння.

24. Український моніторинговий та медичний центр з наркотиків та алкоголю Міністерства охорони здоров'я України здійснює клінічний моніторинг якості та результатів медичних оглядів клініко-анамнестичних даних обстежуваної особи та методичний контроль за проведенням оглядів на стан сп'яніння.

*Т.в.о. начальника Департаменту патрульної
служби Міністерства внутрішніх справ України
майор міліції О.Ю. Фацевич*

*В.о. директора Департаменту медичної
допомоги Міністерства охорони здоров'я В.В. Кравченко*

Дані про авторів

Константинов Сергій Федорович — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Братель Сергій Григорович — кандидат юридичних наук, доцент, декан Прикарпатського факультету НАВС;

Басс Вікторія Олександрівна — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Білик Вадим Миколайович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Братков Сергій Іванович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Варивода Василь Іванович — кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Великий Василь Ісакович — доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Гусєва Катерина Анатоліївна — кандидат юридичних наук, с.н.с., старший викладач кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Делія Юрій Володимирович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України;

Дрозд Олексій Юрійович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Золотарьова Наталія Іванівна — кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Калініченко Альона Павлівна — кандидат юридичних наук, с.н.с., доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Квітка Яніна Михайлівна — кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Кузьмініх Георгій Борисович — доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Кудря Віталій Олександрович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент оперативно-пошукової роботи та документування НАВС;

Либаш Микола Кирилович — доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Мацюк Володимир Ярославович — кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, перший заступник начальника ГОУ ДФС України;

Павлівський Микола Климентійович — доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Сущенко Віктор Дмитрович — кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права і процесу НАВС;

Терещенко Володимир Васильович — доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС;

Хуторянський Олександр Васильович — кандидат юридичних наук, заступник начальника ННІ №1 НАВС з навчально-методичної та наукової роботи;

Цвігун Дмитро Петрович — кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Вінницького інституту МАУП;

Шруб Інна Володимирівна — кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Адміністративно- юрисдикційна діяльність поліції

Навчальний посібник

Підписано до друку 21.03.2016 р. Формат 60х84 1/32.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 21,00. Тираж – 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ 01015

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.